

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1926.

Första kammaren.

Nr 16.

Onsdagen den 10 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet fröken *Hesselgrens* motion, nr 270, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omklassificering av postkontoren samt telegrafverkets och statens järnvägars stationer m. m.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets memorial nr 24 och första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 4.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 28 januari 1921 om kommandomål. *Ang. ändring i lagen om kommandomål.*

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 55, däri Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 28 januari 1921 (nr 15) om kommandomål.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande kungl. proposition icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade anmälts av herrar *Engberg, Strömberg, Thulin, G. W. Hansson, Leander, Sävström, Vennerström, Borg* och *Karlsson* i Vadstena, vilka hemställt om bifall till Kungl. Maj:ts föreliggande proposition.

Herr statsrådet **Levinson:** Herr talman! Förevarande proposition avser vissa smärre ändringar i lagen om kommandomål. Konstitutionsutskottet har, visserligen mot en stor minoritet, avstyrkt propositionen och detta av följande skäl, nämligen, att de förslagna ändringarna äro av rent formell natur, att kommandomålslagen är en följdlag till regeringsformen, att i regeringsformens bestämmelser om kommandomål skulle bibehållas en formulering av samma art som de uttryckssätt, vilka Kungl. Maj:t nu föreslår ändrade i kommandomålslagen, samt slutligen att ändringarna sakligt sett icke kunna anses nödvändiga. På dessa skäl har konstitutionsutskottet funnit det vara, som det heter, »lämpligare» att låta med ändringarna anstå.

Ehuru det här icke rör sig om någon stor sak vill jag dock något utförligare än som skett i propositionen redogöra för Kungl. Maj:ts förslag och för skälen till detsamma, detta så mycket hellre som det kanske icke är uteslutet, att

Ang. ändring
i lagen om
kommando-
mål.
(Forts.)

den begränsade framställningen i propositionen kan ha medverket till den ståndpunkt, vartill konstitutionsutskottet kommit.

Jag vill då först erinra därom, att statsmakterna förra året beslöt inrättande vid sidan av de förut befintliga försvarsgrenarna, lantförsvaret eller armén och sjöförsvaret eller marinen, av ännu en försvarsgren, benämnd flygvapnet. Det är detta beslut, vilket skulle träda i tillämpning från den 1 juli i år, som föranlett Kungl. Maj:ts förevarande proposition. Denna avser ändring av 1, 2 och 3 §§ i kommandomålslagen. Den paragraf, som av dem, vilka ha med lagens tillämpning att skaffa, anses i första hand böra ändras, är 3 §. Denna paragraf lyder nu:

»Cheferna för lantförsvarets och sjöförsvarets kommandoexpeditioner hava att lämna departementschefen biträde vid kommandomålsens beredning till föredragning inför Konungen.

Vid beredning av kommandomål, som beröra såväl armén som marinen, skall samarbete äga rum mellan lantförsvarets och sjöförsvarets kommandoexpeditioner.»

Paragrafen talar sålunda bland annat om lantförsvarets och sjöförsvarets kommandoexpeditioner. Nu hava statsmakterna gått in för att trots inrättandet av ett självständigt flygvapen icke, såsom i och för sig skulle varit naturligt, anordna en ytterligare, särskilt för flygvapnet avsedd kommandoexpedition, utan man har bestämt sig för att låta flygvapnets ärenden av kommandomåls natur handläggas på den av de nuvarande kommandoexpeditionerna, som Kungl. Maj:t efter verkställd utredning kan finna lämplig. Sådan utredning har nu ägt rum inom försvarsdepartementet, och den har givit vid handen, att övervägande skäl tala för att förlägga ifrågavarande ärenden till sjöförsvarets kommandoexpedition. För detta ändamål bliva vissa ändringar erforderliga i instruktionen för sjöförsvarets kommandoexpedition, ändringar, som det tillkommer Kungl. Maj:t att utfärda. Härvid synes det emellertid praktiskt och riktigt att giva expeditionen ett namn, som antyder dess utvidgade verksamhetsområde, exempelvis sjöförsvarets och flygvapnets kommandoexpedition. Dessförinnan har man nu för undvikande av oöverensstämmelse mellan instruktionen och kommandomålslagen, som använder orden »lantförsvarets och sjöförsvarets kommandoexpeditioner», velat modifiera 3 § i lagen i denna del.

Även om den sålunda föreslagna lagändringen kan sägas vara av rent formell natur, torde konstitutionsutskottets skäl däremot, nämligen att det nuvarande uttrycksättet skulle motsvaras av en formulering av samma art i regeringsformen, i varje fall icke äga giltighet. I regeringsformen nämnes icke på något ställe något om kommandoexpeditionerna. Icke ens orden lantförsvaret och sjöförsvaret förekomma i regeringsformen. Däremot förekomma — och jag förmodar, att det är det konstitutionsutskottet syftar på — orden »krigsmakten till lands och sjöss» i några paragrafer; Kungl. Maj:t har i detta hänseende hänvisat till en.

Förutom av det nu avgivna skälet har 3 § ansetts böra omformuleras av en annan och viktigare grund. För närvarande stadgas, att för beredning av kommandomål, som beröra såväl armén som marinen, skall samarbete äga rum mellan lantförsvarets och sjöförsvarets kommandoexpeditioner. Här fordras nu en sådan jämkning, att samarbetet utsträcker att äga rum även för det fall, att kommandomålen beröra såväl armén som flygvapnet. Men framför allt har det ansetts önskvärt att få paragrafen ändrad så, att icke gemensam beredning mellan kommandoexpeditionerna blir obligatorisk i en mängd fall, där en sådan procedur är skäligen obehövlig. På grund av sättet för flygvapnets rekrytering m. m. skulle nämligen strängt taget samtliga flygvapnets ärenden kunna anses beröra förutom flygvapnet självt såväl armén som ma-

ringen. Det har därför befunnits lämpligt att föreslå, att orden »armén och marinen» få utgå ur paragrafen. Dessa ord förekomma ej heller någonstades i regeringsformen, och skäl mot den föreslagna ändringen torde sålunda icke, på sätt konstitutionsutskottets utlåtande synes innebära, kunna hämtas ur lagens egenskap av följdlag till regeringsformen.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle 3 § i lagen få följande lydelse: »Chefen för vederbörande kommandoexpedition har att lämna departementschefen biträde vid kommandomåls beredning till föredragning inför Konungen; skollande härvid erforderligt samarbete äga rum mellan kommandoexpeditionerna.» Envar, som har erfarenhet av förhållandena inom försvarsväsendet, torde nödgas medgiva, att den föreslagna omredigeringen utan att träda några berättigade intressen för nära måste anses synnerligen välbetäckt.

I samband med ändringen i 3 § föreslås jämväl mindre jämkningar i 1 och 2 §§ i lagen. I 2 § inskränker sig ändringen till ett utbyttande av uttrycket: »hästar, som legas för arméns och marinens behov» mot uttrycket: »hästar, som legas för krigsmaktens behov» — detta för att här inrymma jämväl flygvapnets hästar. Det säger sig självt, särskilt med hänsyn till ingressen i 2 §, att denna ändring icke är av någon större betydelse, men då den låter väl förena sig med regeringsformens bestämmelser, har det ansetts praktiskt att i detta sammanhang genomföra jämväl denna ändring.

Vad slutligen angår 1 §, är det väl ändringen i detta stadgande, varpå konstitutionsutskottets skäl närmast skulle ha tillämpning. Såsom redan antytts, förekommer nämligen redan i regeringsformen uttrycket »krigsmakten till lands och sjöss» i några paragrafer. Detta uttryck i regeringsformen bör visserligen också jämkas på grund av riksdagens beslut förra året angående försvarsväsendets ordnande, men det har ansetts kunna anstå därmed, till dess andra ändringar i regeringsformen visa sig nödvändiga. Då nu Kungl. Maj:ts förslag endast innebär, att uttrycket »krigsmakten till lands och sjöss» skulle förkortas till »krigsmakten», och givetvis intet hinder förefunnits att redan från början använda denna terminologi i kommandomålslagen, har sambandet med regeringsformen icke ansetts rimligtvis kunna hindra en jämkning, som det av praktiska skäl ansetts vara lämpligast att vidtaga i detta sammanhang.

På grund av vad jag sålunda i korthet anfört hemställer jag till kammaren, huruvida icke de lämplighetsskäl, som konstitutionsutskottet åberopat mot ändringsförslaget antagande, särskilt i fråga om 3 § men även i övrigt, äro i betydelse underlägsna de lämplighetsskäl, som ligga till grund för det kungl. förslaget framläggande för riksdagen.

Herr von Geijer: Herr statsrådet började sitt anförande med att uttala, att ifrågavarande ärende vore jämförelsevis obetydligt och att ändringsförslagen egentligen inskränka sig till jämkningar av formell natur. Så är också förhållandet. Omständigheterna hava emellertid gjort, att en starkare tonvikt kanske i viss mån kommit att läggas på ärendet än det förtjänat. Det är riktigt, såsom herr statsrådet yttrade, att de skäl, som egentligen föranlett konstitutionsutskottet att här ställa sig, icke avvisande men tills vidare avböjande mot förslaget varit, att man betraktat ifrågavarande ändringsförslag dels såsom skäligen onödiga och dels såsom innefattande ändringar i en följdlag till grundlagen, vars bestämmelser i denna del nu icke skulle ändras.

Herr statsrådet åberopade den del av första särskilda utskottets utlåtande i fjol, där frågan om handläggningen av flygväsendets kommandomål inom kommandoexpeditionerna behandlades. Denna punkt har jämväl av utskottet beaktats och har för utskottet varit av avgörande betydelse. Men utskottet förmenar verkligen, såsom vi anse med fog, att ärendet därmed var avgjort. Ingen inom fjolårets särskilda utskott eller inom riksdagen angav då, att den

*Ang. ändring
i lagen om
kommando-
mål.*

(Forts.)

Ang. ändring
i lagen om
kommando-
mål.
(Forts.)

anordning, som förordades i utlåtandet, betingade någon ändring i grundlagen eller i ifrågasatt lag.

Men det viktigaste skälet för utskottet har ändå varit, att man tyckt, att den ifrågasatta tidsordningen för dessa reformer, om de nu överhuvud taget skulle vara behövliga, icke vore den lämpliga. Därest man anser, att en städning, om jag så får säga, verkligen är behövlig, borde man väl lämpligen börja i grundlagen och icke tvärtom i en följdlag till denna.

Herr statsrådet gjorde gällande, att de ändringar i grundlagen, som skulle kunna behövas, egentligen vore av mera underordnad art än de ändringar, som skulle erfordras i nu ifrågasatt lag. Därom kan man väl ändå hysa olika meningar. Det beror på hur man ställer sig till den nu föreliggande frågan. Är det verkligen så, att de ändringar, som föreslagits, äro nödvändiga, därför att de äro avsedda att fylla en lucka, emedan lagen annars skulle vara ofullständig i dessa delar, sedan flygvapnet tillkommit såsom en särskild gren av försvarsväsendet, då torde kanske med lika stor rätt kunna hävdas den meningen, att en ändring jämväl i regeringsformen är härav betingad.

När man talat om de grundlagsstadganden, som det här skulle gälla, har man egentligen lagt tonvikten vid § 15 regeringsformen, men det är dock ytterligare två paragrafer i denna, som beröras av ifrågasatt stadganden, nämligen §§ 14 och 80 regeringsformen. Jag vill då endast fästa mig ett ögonblick vid vad § 14 regeringsformen innehåller. Jag skall utgå från den förutsättningen, att här finnes en lucka i lagen — att de, som skola handhava dessa ärenden icke kunna veta omfånget av sin befattning med ärendena, utan att en lagändring sker. Jag vill då endast påpeka, att § 14 regeringsformen säger: »Över rikets krigsmakt till lands och sjöss äger Konungen högsta befälet.» Om nu den uppfattningen skulle vara riktig, att i orden »till lands och sjöss» icke kan inbegripas flygväsendet, skulle väl följden bli, att Konungen icke skulle hava befälet över detta.

Jag undrar, om det är alldeles riktigt, vad herr statsrådet yttrade, att kommandomål icke omnämnas i regeringsformen. § 15 regeringsformen börjar dock: »Kommandomål, varmed förstås sådana, som Konungen, i ägenskap av högste befälhavare över krigsmakten till lands och sjöss, omedelbarligen besörjer» — — — alltså även här förekommer detta uttryck. Skulle flygväsendet icke innefattas häri, skulle även på detta ställe föreligga en lucka i lagen.

Slutligen vill jag påpeka, att ungefär samma förhållande föreligger beträffande § 80. Föreligger i detta fall en lucka i lagen skulle följden bli, att lagbestämmelserna om flygväsendet icke skulle vara lagar, som skulle beslutas av riksdag och Kungl. Maj:t gemensamt, utan kunna stiftas administrativt.

Utskottet har visserligen utgått ifrån att en tolkning i dylik riktning vore fullständigt oriktig. Det är icke möjligt att tolka lagen så. Detta är en relik, som ofta kommer att kvarstå i grundlagar och andra lagar. Men är man alldeles på det klara med att en ändring icke behövs i grundlagen, är det å andra sidan alldeles uppenbart, att man ställer sig skäligen likgiltig till ett förslag om ändring i en följdlag.

Dessa omständigheter ha, herr talman, varit de, som föranlett utskottet att i denna — jag upprepar vad herr statsrådet själv nyss sade — mycket betydliga fråga tills vidare ställa sig avvisande. Det förefaller mig, att om man verkligen skulle anse detta vara så viktigt, kunde man också precis lika gärna ha framlagt ett par ändringsförslag — de hade ju icke behövt vara annat än helt enkla — i fråga om de delar av regeringsformen, som jag här antytt.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Thulin: Herr talman! Konstitutionsutskottets ärade ordförande gjorde gällande, att det vore en obetydlig sak, som här föreligger. Jag måste säga, att jag är något förvånad över att, då saken anses vara så obetydlig, det göres ett sådant nummer av den, så att det i konstitutionsutskottet uppstår, om jag får använda detta uttryck, borgerlig samling mot antagande av detta förslag.

Jag kan icke förstå annat än att, då regeringen ansett en ändring av praktiska skäl här vara erforderlig, man icke bör motsätta sig en dylik ändring. Av utskottsutlåtandet framgår emellertid, att utskottet ansett, att frågan icke nu bör komma till lösning på grund därav, att i regeringsformens bestämmelser om kommandomål fortfarande skulle bibehållas uttryckssätt av samma art som de uttryck, vilka nu föreslås ändrade i en följdlag till regeringsformen. Konstitutionsutskottets ärade ordförande har understrukit denna synpunkt genom att uttala, att det viktigaste skälet för utskottet mot en ändring är, att utskottet har ansett den ifrågasatta tidsordningen för ändringarna vara felaktig. Han menade, att man först skulle hava ändrat grundlagen och sedermera kommandomålsförfattningen.

För min del måste jag säga, att detta argument icke vidare imponerar på mig. Jag håller nämligen före, att det icke alls är nödvändigt att ändra grundlagen, utan att man i grundlagen mycket väl kan ha kvar det nuvarande uttrycket, »krigsmakten till lands och sjöss», utan att något som helst landsfördärvligt inträffar. Jag ber att få erinra om att i grundlagen finns en mängd uttryck, vilka stå kvar från äldre tider och som icke ha motsvarighet i vår tid. I § 60 regeringsformen talas exempelvis om sådana saker som »chartæsigillatæavgiften» och »husbehovsbrännerimedlen», och det har aldrig ansetts nödvändigt att avlägsna dessa uttryck ur grundlagen. Vid 1911 års riksdag förekom en motion om en viss ändring i grundlagen — jag tror, att det gällde avskaffande av Konungens rätt att upphöja i adligt stånd; en av kammarens högt ärade ledamöter, herr Trygger, gjorde då gällande, att en dylik ändring saknade praktisk betydelse, ty det förekom icke, att Konungen upphöjde i adligt stånd, och varför skulle man då taga bort en sådan relik i grundlagen? Varför skulle man företaga en enligt hans mening fullkomligt onyttig städning i grundlagen? Jag måste säga detsamma i föreliggande fall. Det skulle innebära en fullkomligt onyttig städning i grundlagen att taga bort uttrycket »krigsmakten till lands och sjöss» eller uttrycket i § 80 »krigsmakten till häst och fot». Låt dessa uttryck stå kvar såsom relik från fordom! Men däremot tycker jag verkligen, att man bör kunna göra en ändring i de författningar, som praktiskt tillämpas, som man dagligen umgås med, då yrkande härom framställles av regeringen av praktiska skäl.

Jag tillåter mig på grund av vad jag här anfört, herr talman, att yrka bifall till den kungl. propositionen.

Herr Leander: Herr talman! Herr Thulin påstod, att det varit borgerlig samling i konstitutionsutskottet för att avstyrka denna proposition. Jag vet inte, om herr Thulin tycker, att jag är så obetydlig, att han inte räknar med mig, eller om han räknar mig till sitt parti. Det sista måste jag protestera mot — jag är inte socialdemokrat. Men icke förty har jag här måst ställa mig på deras sida, som yrkat bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Utskottet självt erkänner ju, att de jämkningar, som här föreslås, äro av rent formell natur. Men då måste det anses vara åtskilligt formalistiskt att nu motsätta sig dessa jämkningar, som dock någon gång framdeles måste vidtagas av de skäl, som finnas angivna i propositionen och som herr statsrådet Levinson nu här närmare utvecklats i dag. Utskottet anser emellertid, att en ändring först bör ske i regeringsformen. Gentemot herr Thulin vill jag också framhålla,

Ang. ändring
i lagen om
kommando-
mål.

(Forts.)

Ang. ändring
i lagen om
kommando-
mål.
(Forts.)

att nog bör väl ändå en ändring ske även i grundlagen. Men jag kan dock inte förstå, att det skulle innebära någon attack emot grundlagen, att man redan nu vidtager ändringarna i kommandomålslagen. Med all respekt för utskottets trägna omsorg om grundlagen tycker jag ändå, att omsorgen härvidlag går alltför långt. Uttrycket »krigsmakten till lands och sjöss» täcker ju icke längre området för kommandomålslagens tillämplighet. Skola de olika försvarsgrenarna uppräknas, bör det naturligtvis heta »till lands, till sjöss och i luften». Däremot täcker ju uttrycket »krigsmakten» rätt och slätt hela området för kommandomålslagens tillämpning.

Man skulle ju för övrigt rent av kunna anlägga sparsamhetssynpunkter på denna fråga. Det måste anses vara onödigt, att Kungl. Maj:t skall behöva framlägga en ny proposition i detta ändå ganska obetydliga ämne. Propositionen är ju för all del inte stor; det kostar väl inte så mycket att låta trycka en sådan här lapp. Men även en ringa utgift, som är alldeles onödig, är ju ändå en för stor utgift. Hur man nu än resonerar, tycker jag i allt fall, att man härvidlag kan gå med på Kungl. Maj:ts förslag. Därigenom är säkert ingen skada skedd, och grundlagens prestige kommer inte alls att lida därav.

Jag ber alltså att få förena mig med dem, som yrkat bifall till reservationen.

Herr Bergström, David: Herr talman! Herr Thulin yttrade, att man mycket väl kan göra denna ändring, utan att samtidigt ändra grundlagen, och så borde man göra för att nu kunna reda sig. Ja, för att reda sig i försvarsdepartementet behöver man sannerligen inte göra ens denna ändring för närvarande, ty jag förmodar, att man där redan har det så ställt, att man handhar dessa mål på sjöförsvarets kommandoexpedition. Man har haft tillräcklig anvisning av fjolårets riksdag och har säkerligen följt den, och det kan frågas, om man icke kan följa den fortfarande, även om det icke nu inskrives i lagen.

Emellertid är det en sak i avseende på detta ärendes behandling, som man kanske bör något litet lägga märke till. I det beslut, som fattades, och det uttalande, som gjordes av försvarsutskottet vid fjolårets riksdag, hette det, att Kungl. Maj:t borde se till, att handläggningen av flygvapnets kommandomål koncentrerades till den av de nuvarande kommandoexpeditionerna, som Kungl. Maj:t efter verkställd utredning funne lämplig. Vad lämnar nu emellertid Kungl. Maj:ts proposition för upplysningar i detta avseende? Jo, det heter där, att enligt vad chefen för försvarsdepartementet meddelat har en inom departementet gjord undersökning givit det och det vid handen. Kungl. Maj:t kan ju välja formen för sina utredningar, men detta är dock icke uteslutande en rent formell fråga. Det gäller icke blott, hur man skall forma den ena eller andra paragrafen i kommandomålslagen, utan frågan har tillika en saklig innebörd.

I den författning, med vilken vi här ha att göra, ha vi utom den paragraf, varmed vi nu närmast sysselsatt oss, att lägga märke till en annan paragraf, nämligen 2 §, vilken särskilt uppräknar ett antal ärenden, som hänföra sig till det ena eller andra vapenslaget och som skola handläggas och avgöras såsom kommandomål. Någon utredning, huruvida denna paragraf möjligen av sakliga skäl hade bort underkastas en revision och eventuellt en ändring, ha vi inte sett det bittersta av. Ifall Kungl. Maj:t låter företaga en sådan utredning, kan det ju hända, att några militära myndigheter framhålla, att ett tillägg i ett eller annat hänseende borde göras i 2 § med hänsyn till detta s. k. nya vapen, flygvapnet. Då komma vi återigen i det läget, att vi få lappa på denna lag, liksom det föreslås, att vi skola göra i dag. Det förefaller mig sålunda, som om det vore skäl, att ändringen, när den skall företagas, göres totalt med tillgodo-seende icke endast av formella, utan även av de materiella synpunkter, som där-

vidlag böra tagas i betraktande. På den grund yrkar jag, herr talman, bifall till konstitutionsutskottets förslag.

Herr statsrådet **Hansson**: Herr talman, mina herrar! Herr Bergströms utgångspunkt för sitt ställningstagande var från början felaktig. Det förhåller sig icke på det sättet, att man inom försvarsdepartementet redan har börjat praktisera den nya ordningen beträffande kommandomålen. Än så länge är icke det självständiga flygväsendet upprättat. Ännu ha armén och marinen var sitt särskilda flygvapen, och de kommandoärenden, som beröra den ena eller andra delen av flygvapnet, handläggas på arméns *eller* marinens kommandoexpedition. Det är först sedan, efter den 1 juli, det självständiga flygvapnet upprättats, som kommandomålens handläggning beträffande flygvapnet koncentreras till sjöförsvarets kommandoexpedition. Därför har Kungl. Maj:t ansett det vara angeläget, att, samtidigt som kommandomålen beträffande flygvapnet koncentreras till *en* kommandoexpedition, man också vidtager de nödvändiga ändringarna i kommandomålslagen för att där få ett uttryck för den förändring, som har inträtt.

Med anledning av herr Bergströms klander beträffande utredningen måste jag uttrycka en ganska stor förvåning, om man från riksdagens sida eller från någon av dess ledamöter skulle vilja ifrågasätta en stor omfattande utredning i ett spörsmål, där det gäller ett praktiskt ordnande av arbetet inom det gemensamma försvarsdepartementet. När frågan om var flygvapnets kommandoärenden skulle handläggas prövades inom försvarsdepartementet, gällde det ju endast att se efter, dels var man lättast kunde övertaga de nya arbetsuppgifterna och dels även, hur man lättast skulle kunna ordna samarbetet mellan det självständiga flygvapnet och de övriga försvarsgrenarna. För mig har det varit en icke oviktig synpunkt, att man, när en arméman blir chef för flygvapnet, låter kommandoärendena handläggas på sjöförsvarets kommandoexpedition. Jag har därigenom trott mig kunna häva den misstanke, som någonstades kommit fram, att den ena eller andra försvarsgrenen, marinen eller armén, skulle bliva lidande, då de icke längre ha var sitt självständiga flygvapen. Detta har således varit en principiell synpunkt. Men därutöver har det huvudsakligen gällt, vilken kommandoexpedition som lättast kunde handhava de nya ärendena, och vid prövning har jag funnit, att sjöförsvarets kommandoexpedition var minst arbetstyngd och lättast skulle kunna åtaga sig uppgiften. Jag tror, att man i ett fall som detta bör kunna vara fullkomligt nöjd med den undersökning, som verkställes inom försvarsdepartementet. Herr Bergström tycks emellertid mena, att undersökningen borde gå vidare och att det borde prövas, om det icke i lagen bör göras andra ändringar än de här föreslagna. Vid för justitiedepartementet och försvarsdepartementet gemensam handläggning av detta ärende har lagens innehåll noga prövats, innan förslaget framlagts, och man har kommit till det resultatet, att ingen annan ändring än vad som nu föreslagits krävdes för att giva uttryck åt den förändring, som har inträffat med det självständiga flygvapnets upprättande, och för att fylla det behov av klara bestämmelser, som gör sig gällande vid det rastlösa arbete, som pågår på kommandoexpeditionerna.

Jag tror, att alla praktiska skäl tala för ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition och att de formella invändningar, som gjorts, äro av mycket underordnad betydelse.

Herr **Reuterskiöld**: Herr talman, mina herrar! Kommandomålslagen har till uppgift att närmare reglera vad som förstås med kommandomål. Kommandomålsbegreppet har varit ganska omtvistat, så länge det helt naket stått i grundlagen. För att skaffa det ett innehåll kom kommandomålslagen till. Huvudpunkten i kommandomålslagen är 2 §, som innehåller en uppräknig, en exemplifiering av vad som faller in under kommandomål. Vill man anlägga

Ang. ändring
i lagen om
kommando-
mål.
(Forts.)

Ang. ändring
i lagen om
kommando-
mål.
(Forts.)

en materiell synpunkt och icke en rent formalistisk, så medför flygvapnets upprättande frågan, huruvida uppräknningen i 2 § av exempel på kommandomål bör fullständigast med exempel från flygvapnets område. Förslag härom föreligger *icke* i den nuvarande propositionen. I stället har denna väsentligen inriktat sig på borttagandet av ett formellt uttryck, »till lands och sjöss», och tillika på 3 §, där man velat föreskriva, att den samverkan, som enligt nuvarande lydelse äger rum eller skall äga rum mellan kommandoexpeditionerna med hänsyn till armén och marinen, över huvud skulle utsträckas till att gälla krigsmakten i dess helhet. Det sista målet kan Kungl. Maj:t lika väl vinna på egen hand, då Kungl. Maj:ts rådgivare ju väl känna, att bestämmelser rörande t. o. m. departementens samarbete finnas i departementalstadgan, som beror av Kungl. Maj:t allena. För att åstadkomma denna praktiska samverkan mellan ett departements båda kommandoexpeditioner behöves således absolut ingen lagändring, utan den kan Kungl. Maj:t åstadkomma på egen hand. Men om man å andra sidan ser efter vad som nu står exemplifierat som kommandomål för marinen, till vars kommandoexpedition flygvapnet skall hänföras, så talas det om sådant som instruktioner för befälhavare över fartyg, sjöpositioner och fästningar och om föreskrifter i övrigt för personalens utbildning och övningar ävensom för användningen av hästar, som legas för arméns eller marinens behov. Vill man genom lagändring vinna något, har man att se till, huruvida icke liknande bestämmelser rörande flygvapnet och expeditioner av flygvapnet borde införas i paragrafen. För min del har jag ingenting att erinra mot att sådana bestämmelser upptagas, men jag har mycket att erinra mot att man först gör formella ändringar, som icke äro praktiskt nödvändiga, och uppskjuter frågan om de materiella ändringar, som äro av verklig betydelse och som kunna hava någon innebörd med hänsyn till lagens syfte att bestämma, vad som är att hänföra till kommandomål.

Då jag icke anser, att man bör peta på en lag två eller tre gånger, först för att endast anlägga formella synpunkter med bortseende från de materiella och sedan för att införa sakändringar, har jag, herr talman, alldeles fränsett vad grundlagens uttryckssätt må anses i detta samband äga för betydelse, förenat mig med utskottets majoritet och hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Thulin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, företogs omröstningen, jämlikt beslut av herr förste vice talmannen, medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 62.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om statsdepartementen jämte sex i ämnet väckta motioner. *Ang. ändrad departementsindelning.*

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 12, vari Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande

F ö r s l a g
till
L a g
om statsdepartementen.

Härigenom förordnas, att statsdepartementen skola vara nio och hava följande huvudsakliga verksamhetsområden, nämligen:

utrikesdepartementet: utrikes ärenden;

justitiedepartementet: lagärenden och justitieförvaltningen samt kyrkoärenden;

försvarsdepartementet: försvarsväsendet;

socialdepartementet: ärenden av social natur, så ock ärenden rörande den inre civila förvaltningen samt allmän hälso- och sjukvård;

kommunikationsdepartementet: ärenden rörande samfärdselanstalter och allmänna arbeten;

finansdepartementet: finansförvaltningen och skatteväsendet;

undervisningsdepartementet: ärenden rörande undervisning, vetenskap och konst;

jordbruksdepartementet: ärenden rörande jordbruk, domäner och skogar; samt

handelsdepartementet: ärenden rörande handel, industri och sjöfart.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1926, från och med vilken dag lagen den 19 juni 1919 (nr 340) om statsdepartementen skall upphöra att gälla.

I samband med nämnda proposition hade utskottet till behandling förehaft sex i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

I: 99, av herr *Ekman, Karl Johan*,

I: 100, av herr *Julin*,

II: 141, av herr *Lindgren*,

II: 207, av herr *Grapenson*,

II: 217, av herr *Forssell*, samt

II: 248, av herr *Petersson* i Lerbäcksbym m. fl.

I motionen I: 99 hade herr *Ekman, Karl Johan*, hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville efter verkställd utredning för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i bestämmelserna rörande statsdepartementen:

att i stället för handels- och ecklesiastikdepartementen inrättades ett kyrko-
departement och ett undervisningsdepartement;

att till kyrkodepartementet överfördes från justitiedepartementet alla kyrko-
lagsärenden samt från ecklesiastikdepartementet alla därstädes nu handlagda
ärenden med undantag av ärenden rörande undervisningsväsendet;

att till undervisningsdepartementet hänvisades alla i ecklesiastikdepartemen-
tet nu handlagda ärenden rörande undervisningsväsendet; samt

Ang. ändrad departementsindelning. att de ärenden, som nu handlades i handelsdepartementet, överflyttades till det eller de andra statsdepartement, dit de närmast kunde anses höra.

(Forts.)

I motionen I: 100 hade herr *Julin* hemställt, att riksdagen måtte vid godkännande av Kungl. Maj:ts förslag till lag om statsdepartementen ändra benämningen kommunikationsdepartementet till trafikdepartementet.

I motionen II: 141 hade herr *Lindgren* hemställt, att riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa ny utredning och för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna kunde föranleda, om sådan ändring i lagen om statsdepartementen, att dessas antal minskades och därvid särskilt tillsåges, huruvida ej, i samband med utsträckt överflyttande till verkens avgörande av vissa nuvarande regeringsärenden, handelsdepartementet kunde med annat förenas eller indragas.

I motionen II: 207 hade herr *Grapenson* hemställt, att riksdagen, därest Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om statsdepartementen bleve bifallen, ville besluta, att lagen skulle hava följande lydelse:

Lag om statsdepartementen.

Häriigenom förordnas — — — utrikes ärenden;

Justitie- och ecklesiastikdepartementet: lagärenden och justitieförvaltningen samt kyrkoärenden — — — industri och sjöfart.

Denna lag — — — upphöra att gälla.

I motionen II: 217 hade herr *Forssell* hemställt, att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 12 måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att förnya i utredning angående ärendenas fördelning mellan statsdepartementen jämte därå grundade förslag måtte föreläggas 1927 års riksdag.

I motionen II: 248 hade herr *Petersson* i Lerbäcksbyn m. fl. hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 12 i vad den anginge kyrkoärendenas överflyttande från ecklesiastik- till justitiedepartementet.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1) att riksdagen, med avslag å förevarande kungl. proposition, ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om en fullständigare och mera ingående utredning rörande ändrad departementsindelning, med beaktande av frågan, huruvida antalet departement kunde genom sammanslagning minskas;

2) att

a) motionen I: 99,

b) motionen II: 141,

c) motionen II: 207,

d) motionen II: 217 och

e) motionen II: 248

måtte anses besvarade genom vad utskottet under 1) hemställt; samt

3) att motionen I: 100 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits av, utom annan,

1:o) herrar *Engberg*, *Strömberg*, *Thulin*, *G. W. Hansson*, *Sävström*, *Vennerström*, *Borg* och *Fast*, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen i anledning av förevarande kungl. proposition och med bi-

fall till den av herr Grapenson II: 207 väckta motionen samt med avslag å motionerna I: 99 av herr Ekman, Karl Johan, I: 100 av herr Julin och II: 248 av herr Petersson i Lerbäcksbyn m. fl. måtte antaga följande

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

F ö r s l a g till L a g om statsdepartementen.

Härigenom förordnas, att statsdepartementen skola vara nio och hava följande huvudsakliga verksamhetsområden, nämligen:

- utrikesdepartementet*: utrikes ärenden;
- justitie- och ecklesiastikdepartementet*: lagärenden och justitieförvaltningen samt kyrkoärenden;
- försvarsdepartementet*: försvarsväsendet;
- socialdepartementet*: ärenden av social natur, så ock ärenden rörande den inre civila förvaltningen samt allmän hälso- och sjukvård;
- kommunikationsdepartementet*: ärenden rörande samfärdselanstalter och allmänna arbeten;
- finansdepartementet*: finansförvaltningen och skatteväsendet;
- undervisningsdepartementet*: ärenden rörande undervisning, vetenskap och konst;
- jordbruksdepartementet*: ärenden rörande jordbruk, domäner och skogar; samt
- handelsdepartementet*: ärenden rörande handel, industri och sjöfart.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1926, från och med vilken dag lagen den 19 juni 1919 (nr 340) om statsdepartementen skall upphöra att gälla.

2) att motionerna II: 141 av herr Lindgren och II: 217 av herr Forssell icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

2:o) av herr *Leonder* beträffande förevarande proposition, i vad den avsåg försvarsdepartementet.

Vid utlåtandet fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande av herr *Reuterskiöld* beträffande motiveringen.

Herr statsrådet **Nothin**: Herr talman, mina herrar! Konstitutionsutskottets betänkande i den nu föreliggande frågan har av mig motsetts med ett visst intresse. Av det sätt, varpå frågan förut dryftats i den offentliga diskussionen, har jag nämligen dragit den slutsatsen, att meningarna inom utskottet bröto sig på några principiella punkter. Hade så varit fallet; hade man exempelvis ansett, att man av principiella skäl icke ville skilja de kyrkliga ärendena från undervisningsärendena, hade jag förstått, att Kungl. Maj:ts förslag om kyrkobyråns överflyttande till justitiedepartementet väckt betänkligheter, även om jag för min del icke hade delat dessa. Som betänkandet nu föreligger, framgår det emellertid, att det är en rent praktisk arbetsfråga, som här har varit debatterad, och under sådana omständigheter kan jag icke förstå det resultat, vartill utskottet har kommit.

Det föreliggande förslaget bör icke ses i sammanhang med besparingsåtgärderna utan rätt och slätt som en åtgärd i syfte att åstadkomma någon utjämning av arbetsbördan regeringsledamöterna emellan. Som det nu är, har nämligen ecklesiastikministern en alltför betungande arbetsbörda. Redan de

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

löpande ärendena torde för honom vara tyngre än för någon annan departementschef, och detsamma kan måhända sägas även beträffande riksdagsärendena. Icke heller visar utvecklingen någon tendens till lättnad, utan går snarare i motsatt riktning. Detta är också naturligt, när man betänker den alltmer framskjutna plats, som undervisningsfrågan i olika avseenden intager. Vill man se på åttonde huvudtitelns andel i statsverkspropositionen i jämförelse med övriga huvudtitlar, finner man, att arbetsbördan har ökat under de sista decennierna, så att huvudtiteln för närvarande omfattar omkring 25 procent av samtliga huvudtitlars arbetsbörda. Jag tror icke heller, att det är någon meningsskiljaktighet mellan utskottets majoritet och mig därom, att ecklesiastikministern behöver en lättnad i sitt arbete, utan meningsskiljaktigheten gäller endast det sätt, varpå en sådan lättnad kan beredas.

Innan föreliggande förslag uppgjordes, hade det företagits en utredning angående möjligheten att avlyfta andra slags ärenden från ecklesiastikdepartementet. Ett sådant avlyftande har tidigare skett, när man flyttade namnärenden över till justitiedepartementet. Den linje man nu närmast ifrågasatte var att befria ecklesiastikdepartementet från jordfrågor i allmänhet. Det visade sig emellertid, att någon dylik klyvning av ärendena icke lät sig göra. Det enda, som då återstod, var att skilja de kyrkliga ärendena från undervisningsärendena. Att flytta kyrkoärendena över till något annat departement än justitiedepartementet lärar väl knappast kunna ifrågasättas. Däremot tala rent positiva skäl för en förflyttning av dessa ärenden dit. Jag vill erinra därom, att kyrkolagstiftningen redan hör under justitiedepartementet samt att de ecklesiastika ärendena många gånger äro av den kamerala eller juridiska art, att de hava sitt naturliga hemvist i justitiedepartementet.

De skäl, som nu från konstitutionsutskottets sida åberopats mot en förflyttning, äro av två slag. Dels har man ansett, att man därigenom skulle kunna föregripa en mera omfattande omgruppering av ärendena mellan olika departement, och dels har man varit tveksam, huruvida icke justitiedepartementet skulle bli alltför arbetstyngt. Vad den första betänkligheten angår, skulle densamma vara befogad, ifall man kunde peka därpå, att den föreslagna överflyttningen av kyrkobyrån skulle bli onyttig eller rent av olämplig genom en senare omändring. Jag kan icke se, att fallet kan bli detta. Konstitutionsutskottet har hänvisat på en utredning i två särskilda avseenden. Det ena gäller frågan om en ändring av departementens antal. Hade utskottet velat ifrågasätta en utökning av statsdepartementens antal, hade naturligtvis ecklesiastikdepartementet såsom det mest arbetstyngda varit det, som i första hand bort ifrågakomma till en klyvning, och då hade man bort vänta med en överflyttning av kyrkoärendena. Nu lär det emellertid icke finnas någon, som ifrågasätter en dylik utökning av departementens antal, utan vad utskottet här har föreslagit, är en sammanslagning av två departement. En dylik sammanslagning kan icke föregripas av den nu föreliggande frågan. Den andra omständighet, som utskottet i detta sammanhang pekar på, rör frågan om de kommunala ärendenas handläggning. De handläggas för närvarande företrädesvis på social- och finansdepartementen. Socialdepartementet har den kommunala lagstiftningen, ärenden om kommunala nybildningar samt fattigvårdsärendena. Finansdepartementet har frågor om kommunernas ekonomi. Skulle de kommunala ärendena anses böra sammanföras, förmodar jag, att det skulle bli till antingen finans- eller socialdepartementet. Skulle ecklesiastikdepartementet och justitiedepartementet i anledning härav befrias från några ärenden, som anses vara av kommunal natur, så taga dessa ärenden så ringa del av vederbörande departements arbetsbörda, att den saken icke heller kan inverka på bedömandet av den nu föreliggande frågan.

Nu kan det väl invändas, att det vid en mera fullständig omprövning av frågan kunde yppa sig andra sätt att gruppera ärendena. Jag tror emellertid, att man icke heller då skulle komma till något resultat, som inverkade på den nu föreliggande detaljfrågan. Att göra någon klyvning av undervisningsärendena lär icke kunna anses lämpligt. Icke heller tror jag, att det skulle kunna ifrågasättas att lägga kyrkoärendena till något annat departement än justitiedepartementet, om en flyttning skall ske. Jag tror alltså, att hur man än vrider och vänder på denna fråga, så föregripes icke en fullständigare och mera omfattande utredning genom förslaget om överflyttning av kyrkoärendena till justitiedepartementet.

Så har jag då att se på utskottets andra betänklighet, som gällde frågan, huruvida justitiedepartementet skulle bli alltför betungat med arbete. Den mest arbetstyngde tjänstemannen inom departementet är chefen för justitiedepartementets lagavdelning, som utför de viktigaste statssekreteraregöromålen för justitiedepartementets del, nämligen beredningen av lagförslagen. Hans arbetsuppgifter skulle mycket litet komma att rubbas genom denna överflyttning. Däremot skulle statssekreteraren-expeditionschefen få en väsentligt ökad arbetsbörda. Frågan är då, om denna ökning skulle bli så omfattande, att därav skulle föranledas inrättandet av några nya tjänster. Jag kan icke se, att så skulle bliu fallet. Vad statssekreteraregöromålen angår, d. v. s. utarbetande av justitiedepartementets andel i statsverkspropositionen, skulle en mycket liten ökning av arbetet vållas genom kyrkoärendenas överflyttning. Jag har gått igenom åttonde huvudtitlarna i statsverkspropositionerna för de sista åren, och jag har funnit, att kyrkoärendena i genomsnitt omfatta endast cirka 20 trycksidor. Utarbetandet därav komme icke att i någon nämnvärd grad öka statssekreterarens arbete. När han sysslar med utarbetande av andra huvudtiteln, åtnjuter han befrielse från övriga tjänstegöromål. Någon nämnvärd ökning i ledigheten skulle alltså icke erfordras. När han icke är sysselsatt med statsverkspropositionen, tjänstgör han som expeditionschef.

Här ha i föreliggande betänkande såväl utskottets majoritet som reservanterna försökt göra en beräkning över arbetsbördan med hänsyn till ärendenas antal. Varje sådant siffermässigt försök är givetvis alltid vanskligt, och jag vill i stället peka på en annan jämförelsegrund, som talar ett betydligt tydligare språk. Jag vill erinra därom, att hittills ha de på justitiedepartementet ankommande ärendena kunnat beredas och föredragas av endast två byråchefer, av vilka den ene tillika haft att fullgöra en icke obetydlig föredragning i regeringsrätten. Ecklesiastikdepartementets arbetsbörda är, om jag minnes rätt, fördelad på sex byråchefer, och det ligger därför i öppen dag, att skillnaden i fråga om arbetsbörda är synnerligen stor. Skulle kyrkobyran överflyttas bleve det sammanlagt tre byråer, som skulle komma att handlägga justitiedepartementets ärenden, och det arbetet hinner en man mycket väl att leda såsom expeditionschef.

Utskottet har talat om behövligheten av ytterligare utredning i denna fråga. Jag vet egentligen icke, huru frågan skall kunna utredas siffermässigt. Man får väl ändå lita något på deras omdöme, som själva ha att utföra arbetet. Under de år jag haft att fungera såsom statsråd — jag kan för resten nämna att jag har under längre eller kortare tid förestått samtliga statsdepartement — har jag fått en viss inblick i dessa förhållanden. Det är klart, att, då jag erbjudit mig att åtaga mig detta ökade arbete och därtill förbinda även mina efterträdare, detta betingats av en bestämd övertygelse om, att ecklesiastikministern har en alltför tung arbetsbörda att bära och att han alltså behöver lättnad. Riksdagen kan med lugn och tillförsikt lämna sitt medgivande till kyrkobyrans överflyttning till justitiedepartementet, varigenom vinnes någon utjämning av den för ecklesiastikministern alltför tunga arbetsbördan.

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

Herr Thulin: Herr talman! Det förevarande utskottsutlåtandet innefattar tre olika huvudpunkter.

Den första rör kyrkobyråns överflyttning från ecklesiastikdepartementet till justitiedepartementet. Vid denna punkt har statsrådet och chefen för justitiedepartementet utförligt uppehållit sig. Den andra punkten, som enligt min mening är synnerligen viktig, rör frågan om sammanslagning av handels- och kommunikationsdepartementen. Den tredje punkten slutligen avser ett tillgödoseende av önskemålet om en mera enhetlig handläggning av de kommunala ärendena.

Vad beträffar frågan om kyrkobyråns överflyttning från ecklesiastikdepartementet till justitiedepartementet har justitieministern uppehållit sig vid den saken, och jag skall med hänsyn till vad han uttalat icke anföra något vidare, utan endast framhålla, att jag och mina partivänner inom utskottet förenat oss om att gå på bifall till Kungl. Maj:ts proposition i denna del. Jag skall i stället uppehålla mig en smula vid den andra av de tre huvudpunkter, som utskottet har behandlat, nämligen frågan om en sammanslagning av handels- och kommunikationsdepartementen.

I fråga om denna sammanslagning är ställningen inom utskottet så till vida egendomlig, att den borgerliga majoriteten i utskottet enat sig om att begära en förnyad utredning om handelsdepartementets upphörande såsom självständigt departement, under det att den socialdemokratiska minoriteten ställt sig avvisande härtill. Handelsdepartementet, som tillkom så sent som år 1920, anser nu den borgerliga majoriteten i utskottet böra sammanslås med ett annat departement, kommunikationsdepartementet, ehuru tillskapandet av ett självständigt handelsdepartement sedan femtio år tillbaka stått på dagordningen. Det måste konstateras, att i detta hänseende har åsiktsförändring hos den borgerliga majoriteten i utskottet skett mycket hastigt och enligt min mening omotiverat. Det tionde svenska handelskammarmötet uttalade sig i en framställning till Kungl. Maj:t år 1918 mycket kraftigt för inrättande av ett handelsdepartement. Mötet anförde därvid bland annat, att varje uppskov med inrättande av ett särskilt departement för handel, industri och sjöfart skulle innebära en allvarlig fara för hela vårt ekonomiska liv. Mötet anförde också, att de ärenden, vilka tillhöra det ekonomiska livet i inskränkt mening, vore av den betydelse och omfattning, att de icke utan obotlig skada, som mötet anförde, kunde sammanföras inom samma departement med ärenden, som icke stode i oupplösligt sammanhang med dem. Därför ansåg handelskammarmötet, att handelsdepartementet icke borde utsträckas till att omfatta andra uppgifter än sådana, som direkt tillhörde handel, industri och sjöfart.

Så yttrade sig som sagt den sakkunniga intresserepresentationen för åtta år sedan.

Den konstitutionella sakkunskapen av år 1926 anför, att antalet och beskaffenheten av inom handels- och kommunikationsdepartementen handlagda ärenden icke synes bekräfta, att ärendena nödvändigt kräva två departement. Detta påstående, som ligger till grund för konstitutionsutskottets vidare utläggning i saken, saknar märkligt nog varje stöd i uppgifter om ärendenas antal i de två departementen. I fråga om kyrkobyråns överflyttning från ecklesiastikdepartementet till justitiedepartementet har man anført åtskilliga siffror, men sådana siffror har utskottet icke ansett erforderliga för att stödja det mycket längre gående yrkandet om sammanslagning av handels- och kommunikationsdepartementen. Jag tror, att utskottets majoritet skulle stå sig mycket slätt, ifall man oförmodat ställde den inför frågan, huru många ärenden som under de senaste åren handlagts inom kommunikationsdepartementet. Den frågan har i varje fall icke varit föremål för någon som helst utredning från utskottets sida, då minoriteten deltagit i ärendets behandling.

Från kommunikationsdepartementet har icke lämnats inför utskottet någon redogörelse rörande arbetsbördan inom detta departement. Om en sådan redogörelse hade lämnats, hade det kunnat konstateras, att det åtminstone på en byrå inom kommunikationsdepartementet finnes en stor balans. För min del håller jag före, att utskottet har en betänklig felsyn på departementsindelningen och den högre administrationen överhuvud taget, när utskottet tror sig böra mäta arbetsbördan efter antalet ärenden. Så t. ex. lämna reservanternas bevis för risken av detta betraktelsesätt i fråga om justitiedepartementet.

När utskottet vidare talar om, att beskaffenheten av ärendena inbjuder till en sammanslagning av de båda ifrågavarande departementen, så håller jag före, att utskottet hade gjort klokt uti att med samma noggrannhet undersöka ärendenas omfattning i de till sammanslagning ifrågasatta departementen som utskottet gjort beträffande beskaffenheten av kyrkobyråns ärenden.

Vad handelsdepartementet beträffar torde det onekligen förhålla sig så som i utrikesdepartementet, nämligen att konseljärendena giva en mycket otillfredsställande bild av arbetsbelastningen. Traktatbyrån inom handelsdepartementet är den hårdast belastade byrån, men det oaktat har den haft endast ett fåtal konseljärenden. Arbetet på denna byrå har till väsentlig del bestått av utredningar i skilda till byråns handläggning hörande ärenden, utredningar, som mången gång varit tidsödande och krävande. Övervakandet av dessa utredningar måste ingående utövas av såväl departementschefen som statssekreteraren.

Utskottet tyckes anse, att handelsdepartementet har alldeles för få, för utskottet synliga ärenden, d. v. s. konseljärenden, för att motivera detsamma bibehållande som särskilt departement. Jag hemställer till kammarens ärade ledamöter, huruvida detta betraktelsesätt kan vara rimligt. Bör det månne icke i stället anses som en förtjänst att handelsministern icke är belastad med ett särskilt stort antal rena förvaltningsärenden från de departementet underlydande myndigheterna, så att han kan få tillfälle att mera odelat ägna sin uppmärksamhet åt handelsintressena? I den mån han är fri från dylika rena förvaltningsärenden kan han få tillfälle att göra överväganden och taga initiativ till främjande av de speciella intressen, vilka han är satt att värda. Dessa speciella intressen kunna, enligt mitt förmenande, aldrig förenas med de intressen, som företrädas av kommunikationsministern. Det finnes ganska få länder i världen, där trafikmedlen äro koncentrerade i statens hand i så hög grad som i Sverige och där statens affärsdrivande verk nått en sådan omfattning. Att förena dessa artskilda intressen hos en och samma person är väl ändå att ställa för stora krav på möjligheten av en personlighetsklyvning.

Resultatet av en sammanslagning av de båda ifrågavarande departementen skulle enligt mitt sätt att se bli att antingen kommunikationsintressena bleve tillgodosedda i högre grad än handelsintressena eller tvärtom, och i senare fallet måste utan tvivel statens intresse i de affärsdrivande verken menligt påverkas.

Från utskottets sida har det ansetts omöjligt att överflytta kyrkobyrån från det kroniskt överbelastade ecklesiastikdepartementet till det jämförelsevis mindre arbetstyngda justitiedepartementet. Utskottet har därvid visat en öm omsorg om chefen för justitiedepartementet, så att, som det sägs, han må kunna överblicka och sammanhålla den vittomfattande lagstiftningen inom och utom justitiedepartementet. Är det månne för mycket begärt, mina herrar, att kammaren ville visa samma ömma omsorg om cheferna för de båda till sammanslagning ifrågasatta departementen, så att de må kunna överblicka det som är minst lika viktigt, nämligen tillgodoseende av handels och näringarnas intressen, respektive statens intresse i de affärsdrivande verken? Är det, såsom utskottet anser, betänkligt att överflytta kyrkobyrån ur synpunkten av arbetsbördan inom justitiedepartementet, så är det dubbelt betänkligt att sammanslå två departement, att pålägga en departementschef det arbete, som två nu utföra. Och detta

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

blott för ett tillgodoseende av en besparing, som icke torde uppgå till 50,000 kronor.

Härefter skall jag något i korthet beröra frågan om de kommunala ärendenas förläggande inom departementen. Denna fråga har uppkommit inom konstitutionsutskottet i anledning av en motion av herr Forssell, och även från minoritetens sida har kravet på en mera enhetlig handläggning av de kommunala ärendena mött förståelse. Emellertid har man inom minoriteten ansett, att man icke kan komma till det ideella tillstånd, som herr Forssell tänkt sig, nämligen de kommunala ärendenas sammanförande endast till ett eller två departement. Önskvärt hade givetvis varit, att koncentrationen av de kommunala ärendenas behandling hade kunnat bli så stor som möjligt, och att man så långt som möjligt kunnat tillgodose de krav som gjort sig gällande i den av herr Forssell väckta motionen. Frågan torde icke böra upptagas i det sammanhang, varom här är fråga, nämligen i samband med kyrkobyråns överflyttning från ecklesiastik- till justitiedepartementet. På denna grund har man från minoritetens sida inom konstitutionsutskottet icke kunnat gå på ett bifall till det yrkande, som innefattas i herr Forssells motion.

På grund av vad jag nu anfört, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen, dock med den ändring, som blivit påkallad av det av kammaren under föregående punkt på föredragningslistan fattade beslutet, nämligen, att i det förslag till lag om statsdepartement, som innefattas i reservationen, under försvarsdepartementet ordet »försvarsväsendet» skall ändras till »försvarsväsendet till lands och sjöss», d. v. s. att den nuvarande lydelsen på denna punkt skulle bibehållas.

Herr talman, jag ber att med denna ändring få yrka bifall till den av herr Engberg m. fl. avgivna, vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr von Geijer: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet började sitt anförande med att säga, att han kanske skulle ha kunnat förstå konstitutionsutskottets hållning, därest denna meningsskiljaktighet hade yppat sig på några principiella punkter, men att han icke kunde förstå densamma, då frågan strängt taget vore en praktisk arbetsfråga. Herr statsrådet var därefter en stund inne på och sökte ur utskottets utlåtande utläsa de skäl, som kunnat föranleda utskottets majoritet att intaga den ställning som den gjort, och han sammanfattade dessa skäl så, att majoriteten hade en farhåga för, att ett bifall till propositionen skulle kunna föregripa en mera omfattande omgruppering av ärendena mellan olika departement.

Den sista delen av justitieministerns anförande är nog riktig. Det är just på denna väg som utskottets majoritet kommit till sin ställning. Det kunde först förefalla, när man fick denna proposition, som om den skulle vara av relativt obetydlig beskaffenhet och att den skulle kunna lösas fristående. Emellertid, då utskottet fördjupade sig i behandlingen av frågan, blev det alltmera klart för utskottets majoritet, att så näppeligen kunde äga rum, att man icke kunde behandla denna fråga isolerad. Den pekade längre, den hade större omfattning och ram än man till en början kanske skulle kunna anta.

Skälen varför utskottet kommit till denna uppfattning äro redan delvis berörda. Jag skall sammanfatta dem för att man skall på ett tydligare sätt kunna förstå vad utskottet menar.

Här är då först något, som ännu icke blivit berört i diskussionen och som varit ett av skälen, nämligen justitieministerns eget yttrande i propositionen. Det står på sid. 3 andra stycket, där justitieministern pekar på, att denna fråga har sammanhang med något annat och ett ytterst viktigt principiellt sammanhang. Justitieministern yttrar följande:

»Likasom statsmakterna funnit sig böra hålla möjlighet öppen att utan

den tidsödande omgång, som en grundlagsändring medför, fatta beslut om ändring i departementsindelningen, kunna starka skäl anföras till stöd för att en sådan omgruppering av arbetet inom regeringen skulle kunna ske i administrativ ordning. Jag åsyftar härvid främst att vid ministärbildningar en jämkning kan finnas vara lämplig såväl beträffande de särskilda ledamöternas arbetsuppgifter med hänsyn till omhändertagande av vissa aktuella frågor eller ämnesgrupper som även i fråga om statsrådsledamöternas antal. Som bekant har en dylik anordning tillämpats i vissa främmande länder.

Innan jag är beredd taga definitiv ståndpunkt till nu berörda spörsmål, erfordras emellertid en närmare utredning, vilken det är min avsikt att låta verkställa inom justitiedepartementet.»

Man får väl där på den punkten tillägga: och jämväl framlägga för riksdagen. Detta är en viktig principiell fråga; då ingen direkt framställning gjorts i propositionen, ansåg sig utskottet likväl sakna anledning att på denna punkt gå in vare sig på någon behandling eller på något bemötande. Men jag herr talman, vill för min del begagna tillfället att säga, att en dylik sakernas ordning förefaller mig synnerligen betänklig liksom ock antagandet av propositionen, därest mellan denna och den antydda ordningen förefinnes ett sammanhang. Den omständigheten, att utskottet på denna punkt icke gjort något särskilt uttalande, får icke tagas som intäkt för att däri skulle ligga ett tyst medgivande av riktigheten av den principiella ståndpunkt, som justitieministern intagit.

Den andra fråga, som därvid influerat på konstitutionsutskottets majoritet, är den eventuella sammanslagningen eller indragningen, om man så vill, av vissa departement. Herr Thulin riktade sig särskilt mot utskottets utlåtande i denna del, och jag vill därför göra några anmärkningar till bemötande av det som han sagt.

Först och främst vill jag då säga, att utskottet icke har tagit någon bestämd position i denna fråga, utskottet har endast begärt en utredning. För två år sedan låg ett liknande yrkande före. Konstitutionsutskottet avstyrkte det den gången, men under en neutral motivering. Intet ståndpunktstagande åt någotdera hållet. Några anmärkningar vill jag vidare göra mot herr Thulins sätt att framföra denna fråga. Då herr Thulin framhöll saken så, som att utskottet skulle med tämligen stor tydlighet sagt, att handelsdepartementet skulle indragas, så är detta att draga frågan på sned. Uppfattningen av vad det här gäller blir därigenom förryckt. Man vet, att handelsdepartementets tillkomst önskats och yrkats i många år och med stor förkärlek omfattats av handelsnäringens män. Om man nu säger, att riksdagen gått in för, att man skall draga in det, så ter sig givetvis ett dylikt yttrande synnerligen osympatiskt för denna del av våra näringsidkare. Så är emellertid ingalunda avsikten. Man har aldrig tänkt sig, att handelsdepartementet såsom sådant skulle indragas, men skulle det bli fråga om någonting, så vore det snarare kommunikationsdepartementet, som skulle komma till korta. Jag upprepar emellertid ännu en gång, att utskottet icke har intagit någon bestämd ställning till denna fråga. Jag kanske kommer litet senare till de skäl, varför skulle man kunna tänka sig en indragning.

I detta sammanhang vill jag säga, att vi kunna väl icke komma ifrån att åren 1918 och 1919, då just en utvidgning ägde rum inom den högsta administrationen, denna utvidgning skedde under intrycket av kristiden. Vi kunna väl icke heller helt frigöra oss från den tanken, att man därvidlag gjort en viss överorganisation. Jag vill i det hänseendet peka på, att den besparingskommitté, som tillsatts, och på vilkens utlåtande i en viss del statsutskottet nu har att taga under behandling frågan om vissa indragningar inom Kungl. Maj:ts kansli, just replierar på denna punkt: att man under kristiden kanske

*Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)*

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

vidtagit för stora åtgärder. Misstanken, aningen om att så ägt rum jämväl inom själva departementsindelningen är ganska allmän och utbredd. Det har synts av de motioner, som gång på gång kommit fram, och jag vill jämväl hänvisa till de diskussioner, som ägde rum i ärendet för två år sedan, då frågan visserligen föll såsom sådan, men jag vågar säga, att den föll framåt. Jag undrar, om denna oro, denna känsla att här icke allt är som det skulle vara, på något sätt kan komma bort ur världen med mindre man gör en verklig genomgående undersökning. Huru rättelse skall ske är dock för mycket begärt att konstitutionsutskottet skall kunna giva ens anvisning om utöver vad utskottet redan gjort i den delen.

Det tredje skälet till den ställning utskottets majoritet intagit i frågan är, att utskottet anser, att frågan hör ihop i ett stort komplex. Det är en punkt, som herr Thulin en liten stund berörde, det är de kommunala ärendenas behandling inom departementen. Det är dock för mycket, det kan icke förnekas, att dessa ärenden skola behandlas inom sju olika departement. Huru därvidlag koncentrationen skall kunna äga rum ter sig något svårt att säga, men att splittringen är för stor och att det kommunala livet, som numera såsom vi alla veta, ökat sig i hög grad, lider härav, torde vara ganska säkert.

En fråga, som knappast berörts i dagens diskussion, är frågan om en decentralisation. Det lider intet tvivel, att den som suttit i konstitutionsutskottet en följd av år icke kunnat undgå att få den föreställningen, att det är en massa obetydliga mål och ärenden, som dragas inför Kungl. Maj:t, som med fördel skulle kunna stanna på ett tidigare stadium, i vad mån och utsträckning blir en efterföljande fråga.

Sedan till sist, en liten obetydlig fråga, som rör just denna sak. Det är lokalfrågan. Utskottet har förhört sig, huruvida verkligen justitiedepartementet skulle, med den lokal, som blivit detsamma anvisad, med fördel kunna taga emot hela denna kyrkobyrå från ecklesiastikdepartementet, och fått det svaret, att det visserligen skulle kunna gå för sig, men utskottet fick dock det intrycket, att den anordning, som på detta sätt skulle uppstå, näppeligen skulle kunna betecknas såsom fullt tillfredsställande.

Det var dessa många och — ingen kan förneka det — viktiga omständigheter, som sammanställda gjorde, att utskottet fick den uppfattningen, att denna fråga, som jag sade i början, pekar mycket längre, än den kanske till en början skulle kunna synas göra. Det föreföll utskottet, som om det vore bättre, att man verkligen toge dessa frågor till behandling på en gång, så att man finge ett slut på den oro och osäkerhet, som råder. Något måste göras, det veta vi alla, men vad? Därom äro vi av olika mening. I ärendets nuvarande läge torde det vara omöjligt bilda sig en bestämd mening.

Med denna uppfattning, herr talman, är det ju också alldeles klart, att utskottet kommer in på den andra sidan av frågan, utredningssidan. Det kan icke nekas, att utredningen från regeringens sida i detta ärende är knapphändig. När det gäller frågan, huruvida justitiedepartementet skulle kunna taga emot ifrågavarande byrå, så inskränker den sig egentligen till de orden, att något »avgörande hinder» torde icke föreligga. Utskottet sökte, som herr Thulin har framhållit, att åstadkomma en viss utredning. Såväl i utskottsutlåandet som i reservationen hänvisas till denna, men den är givetvis stapplande och trevande. Det ligger i sakens natur. Man kan icke få säker grund på det viset. Herr Thulin vägrade på det bestämdaste att på något som helst sätt tillerkänna vitsord åt metoden att bara räkna ärendena. Ja, det är visst och sant, det medgives, de måste dessutom mätas och vägas, men utskottet kan icke göra det. Justitieministern var jämväl inne på samma fråga. Han sade detsamma. Nåväl, jag medger det, men vad framgår av detta? Jo, att man även här måste söka få någon fastare hållpunkt och grund än vad utskottet

nu, år 1926, skulle kunna skaffa sig. Det var väl därför icke underligt — jag erkänner hjärtans gärna, att det icke är något avgörande, men när intet annat stöd till buds för utskottet än att räkna ärendena och även i någon mån väga dem — att utskottet, när det var fråga om överflyttning av kyrkobyran, då visade på att vad antalet beträffar, justitiedepartementet efter överflyttningen skulle få minst lika många konseljärenden som det nuvarande ecklesiastikdepartementet har. Men här, på denna punkt, finnes en annan omständighet att taga hänsyn till. Herr Thulin var inne därpå, men obetydligt. Jag anser dock, att man i detta sammanhang bör låta betoningen falla på den med rätt stor skärpa. Det är chefens för justitiedepartementet ställning. Justitieministern var inne på att expeditionschefen och statssekreteraren i justitiedepartementet skulle få ökat arbete, men dock icke i så övervägande grad att man icke skulle kunna tänka sig anordningen. Det är nog möjligt, men det är obestridligt, att expeditionschefen lär komma att få så betydligt mycket ökade göromål, att det är fara värt, att härutinnan en viss arbetsförstärkning blir nödvändig. Den punkten, som jag anser vara viktigast men som icke är berörd, det är dock justitieministerns ställning. Vi, utskottsmajoriteten, hade nämligen den meningen, att det är fara värt, att den verksamhet, som enligt vår mening är den huvudsakliga hos justitieministern — att övervaka hela vårt lagstiftningsväsende — på denna väg skulle kunna lida skada. Det är icke allenast fråga om de lagärenden, som ankomma på hans egen föredragning, utan det gäller jämväl de andra departementens lagstiftningsärenden. Vi, som suttit i konstitutionsutskottet under de övergångsår, då den kommunala lagstiftningen hos oss ändrades så mycket — från grunden, kan jag säga — ha dock erfarenhet av att de lagar, som kommo fram på annan ministers föredragning, visade betänkliga luckor. Jag kan ju visa på det faktum, att konstitutionsutskottet en gång fick skriva om, fick tillyxas ett betydande lagförslag, icke allenast till en förbättring, utan för möjliggörande av lagens tillämpning. Men ett vidsträcktare område är den så att säga normala, den stora lagstiftning, som går till stora kommittéer och lagberedningar. Det förefaller mig också som om utvecklingen ginge i den riktningen, att man lämnar åt dessa större, mäktigare inrättningar att helt och hållet avgöra frågan, och att icke någon ledning eller något samarbete ägt rum mellan dessa och vad jag ville kalla vårt samvete i lagstiftningsfrågor, nämligen justitieministern. Ett överförande av kyrkoärenden och justitieministerns därav ökade arbetsbörda skulle öka detta missförhållande och förhindra en förbättring på området, det förefaller mig vara tämligen säkert. Reservanterna säga i den delen endast och allenast att de gå ut ifrån, att då det är en justitieminister, som har fört fram frågan, så behöver en dylik betänklighet givetvis icke föreligga. Då jag säger, att utskottsmajoriteten icke böjer sig för detta skäl, så är det mot reservanternas åberopande av detsamma och icke mot justitieministern, ty han har icke fört fram något dylikt skäl.

Jag kan då som en sammanfattning av mitt anförande, herr tälman, säga, att det för oss står alldeles klart, att det här gäller en stor, sammanhängande fråga, som näppeligen bör lösas i isolerad fristående form.

Några ord i anledning av herr Thulins yttrande. Han vände sig, som herrarna minnas, starkt mot den tanke, som utskottet hade uttalat, att man lämpligen skulle kunna sammanslå våra departement, givetvis då tanken på att sammanslå kommunikations- och handelsdepartementen. Han har därvidlag åberopat, att departementalkommittéer för sin del skulle ha ansett, att en dylik sammanslagning icke skulle vara lämplig. Med anledning av detta vill jag då erinra, att departementalkommittén är av så tidigt datum som 1912. Det är ju en epok, ett historiskt skede, som ligger mellan nu och då. Jag förmenar, att man icke kan lägga till grund, vad departementalkommittéer ytt-

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

rade vid en tidpunkt, då premisserna voro helt annorlunda. Vidare har man sagt, att därest det skulle vara så nödvändigt med en dylik sammanslagning, torde väl Kungl. Maj:t ha att på den punkten taga initiativ. Men Kungl. Maj:t har tvärtom icke ansett sig böra göra det, och det torde vara ganska förklarligt, icke minst av de skäl, som herr Thulin anförde, att då det är på riksdagens initiativ som den tillkommit och efter hårda strider, efter mångfaldiga gånger upprepade önskingar i den riktningen, så torde det väl vara lämpligt, att initiativet kommer från riksdagen och icke från Kungl. Maj:t. Vidare skulle riksdagen så alldeles nyligen som 1924 ha avslagit ett förslag härom. Ja, det har jag visst redan berört, att utskottet därvidlag icke intog någon bestämd hållning och sålunda för sin del icke heller har avstyrkt det, vilket riksdagen för sin del har konfirmerat. Nå, de anmärkningar herr Thulin var inne på gällde jämväl sådant, som icke finnes i utskottsutlåtandet. Jag skall då upprepa, att beträffande handelsdepartementet det icke är meningen, att detta såsom sådant skall försvinna. Om jag fattade herr Thulin rätt, skulle det skäl, som borde tala för dess bibehållande vara, att vartdera av handels- och kommunikationsdepartementen hade ett så betydande förvaltningsområde. Det passar i viss mån in på handelsdepartementet. Men jag kan icke säga detsamma, jag känner mig icke övertygad om, att den invändningen är riktig, när det gäller kommunikationsdepartementet. Det är svårt att i detta sammanhang giva belägg för ett dylikt påstående, men jag vädjar till dem, som varit i tillfälle att granska statsrådsprotokollet, sedan kommunikationsdepartementet tillkom: får man icke det intrycket, att det är jämförelsevis obetydliga ärenden, som där handläggas?

Vidare är det sagt, att jordbrukets intressen skulle därvidlag kunna läderas. Jordbruket hör lika väl som handel och sjöfart till näringarna, det är visst och sant, men att befara, att jordbrukets intressen därvid skulle lida något förfång förefaller mig vara att alldeles överdriva saken. Finnes det någon näring, som i förevarande avseende är så tillgodosedd, ett departement som endast har att syssla just med den näringen, egen målsman vid konungens rådsbord och till på köpet eget riksdagsutskott; så nog äro dess intressen beaktade. Skulle det någon gång komma att uppstå en konkurrens med andra intressen, dylika kunna nog ej alltid undvikas, vilken indelning vi än göra, så torde dessa väl kunna sammanjämkas vid gemensamma beredningar eller annorledes.

Herr Thulin sade vidare, att kommunikationsväsendet hos oss har en särkaraktär, då näppeligen något annat land kunde visa fram, att så stor del av kommunikationsväsendet tillhörde staten som fallet är i Sverige, att det därvidlag skulle vara ett så stort intresse, att där måste vara en egen målsman för det hos Kungl. Maj:t. Jag skulle nästan kunna säga, att här är snarare fara för ett lämpligt utnyttjande av våra kommunikationer, den faran nämligen, att om man håller fast vid detta, att ett affärsdrivande verk som sådant i sin verksamhet likställas med ett enskilt företag, det bleve följden, att man löpte risken att kommunikationsväsendet skulle komma att betraktas som ett självändamål. Det bör emellertid vara ett medel för näringarna, icke ett självändamål. Så det förefaller mig snarare, att det skulle vara lämpligt, att de intresse motsatser, som möjligtvis skulle kunna föreligga mellan kommunikationerna och näringarna — den ene vill ha så höga frakter som möjligt, den andre tvärtom — lämpligen skulle kunna jämkas ihop av en person, som genom sin ställning finge tillfälle att se både på det ena och det andra, i stället för att det skall stå två målsmän vid konungens rådsbord, som tilläventyrs ha motsatta intressen.

Ja, herr talman, jag skall icke upptaga tiden längre nu. Till slut vill jag dock säga, att om man nu hör de olika meningarna — vi ha hittills icke varit

mer än tre, som yttrat oss — så får man ju säga, att meningarna gå så märkvärdigt isär på många punkter. Tyder detta icke på, att det är på tiden att vi böra försöka få någon uppkläring i dessa disparata och intrasslade förhållanden. Jag har av någon hört sägas: Ja, det är de obotfärdigas förhinder. Du tror icke själv på att en utredning skulle kunna leda till ett mål! — Ja, jag har precis motsatt åskådning. Jag har dock erfarenhet av att ett ärende, icke analogt med detta i annan mån än att det nära berörde riksdagen och att det var synnerligen svårt att nå enighet på — jag menar riksdagens ställning till Kungl. Maj:t i fråga om utrikesförhållandena. — Den frågan löstes genom en skickligt sammansatt kommitté. Den kom till ett resultat, som man började sig för. Kommittén fick genom sin sammansättning auktoritet, den blev trodd. Nu står den ene emot den andre. Ingen blir trodd. Men den möjligheten förefaller mig ingalunda vara utesluten, att det verkligen skall gå för sig att på sådan väg få en lösning på denna fråga och en rätt så lämplig lösning. Och i förhoppning, att så skall ske, herr talman, ber jag nu att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)*

Herr Wohlin: Herr talman! Mången förvånar sig nog över att jag tilllåt mig begära ordet i denna debatt på ett så tidigt skede av densamma. Förklaringen ger sig emellertid omedelbart däri, att jag från mina utgångspunkter knappast kan ledas till någon annan logisk slutsats än till yrkande om rent avslag på Kungl. Maj:ts proposition. Ehuru jag känner, att någon nämnvärd anslutning till ett sådant yrkande icke är att förvänta, så har det likväl ansetts lämpligt och kan möjligen bidraga till något ökad klarhet i frågan, om motiveringen för detta yrkande kommer på ett relativt tidigt stadium av diskussionen.

Med avseende å frågan om kyrkobyran i ecklesiastikdepartementet finnas här i kammaren flera i detta ärende administrativt erfarna personer än jag, och jag skall icke uppehålla mig någon längre stund härvid. Jag har emellertid sedan gammalt intresse för en särskild fråga, nämligen frågan om en bättre förvaltning av den ecklesiastika jorden här i landet. Jag tycker att utskottet har rätt, då utskottet framhåller, att decentralisationsmöjligheterna icke blivit i erforderlig omfattning undersökta i den kungl. propositionen. Denna anmärkning har stor betydelse jämväl beträffande den särskilda frågan om kyrkobyrans ställning. Det framgår av vissa sifferuppgifter i reservationen angående antalet ärenden av olika natur, som passera genom kyrkobyran för beredning i ecklesiastikdepartementet och sedermera upp i konseljen, att bland dessa ärenden ett stort antal finnas, som röra den ecklesiastika jorden. Sålunda intaga förvaltningsmål i fråga om löneboställen en betydande plats i kyrkobyrans arbete. Bland dessa förvaltningsmål ha många att göra med sådana frågor som exempelvis om förhållandet mellan präst och arrendator, om skattelindring för arrendatorer, vidare om en hel del jordrättsliga spörsmål, såsom ägoutbyten, rågångsförrättningar, vattenavledningsföretag m. m. på den ecklesiastika jorden. Än vidare spela ärenden angående fastställandet av behållen skogsavkastning en stor roll i kyrkobyrans arbete. Jag håller nu före, att det är ett önskemål, som förr eller senare måste realiseras, att få förvaltningen av den ecklesiastika jorden bättre ordnad. Detta önskemål har också framträtt från många olika håll, och den anordningen bör väl åtminstone kunna prövas — även om man icke nu kan taga någon slutgiltig ståndpunkt till densamma — huruvida icke denna ändamålsenliga nyordning skulle kunna gå ut på att ett lämpligt centralt ämbetsverk, förslagsvis domänstyrelsen, finge huvudparten av dessa ecklesiastika förvaltningsärenden under sin handläggning. Domänstyrelsen har ju nu alldeles liknande ärenden beträffande kronans domäner om händer. Om en sådan förändrad förvaltning beträffande denna jord fram-

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

deles skulle komma till stånd, så bleve ju härigenom en decentralisation av vittgående natur genomförd, och härigenom finge det departement, som har hand om kyrkobyråns ärenden, företrädesvis handlägga de övriga kyrkliga angelägenheterna, vilka tynga relativt litet inom kyrkobyråns nuvarande arbetsområde. Man får också erinra sig, att omregleringarna av de prästerliga lönerna numera äro relativt långt framskridna, så att de återstående ärendena av denna natur icke äro alltför många. Slutligen får man komma ihåg, att Kungl. Maj:t, som redan under åtskilliga år haft sin uppmärksamhet fästad på dessa frågor om decentralisering, redan tidigare vidtagit och även vid denna riksdag föreslagit avlastning från kyrkobyrån och ecklesiastikdepartementet av vissa dylika ärenden. Om jag icke misstager mig, skulle sålunda frågor om behållen skogsavkastning vid bifall till en vid denna riksdag framlagd proposition, kunna stanna närmast i kammarkollegium. Vidare skulle friköpsärendena enligt en annan proposition komma att decentraliseras, och detsamma skulle ytterligare kunna ske beträffande ännu en och annan grupp av nu ifrågakommande ärenden. Jag har alltså velat ge uttryck för meningen, att uraktlåtenheten att göra en sådan undersökning, som jag nu begärt, i samband med denna proposition är en verklig brist i den av Kungl. Maj:t verkställda utredningen. Detta leder följdriktigt till uppfattningen, att en definitiv ståndpunkt i fråga om kyrkobyråns placering icke bör nu av riksdagen intagas. Skulle kyrkobyrån reduceras på ett sätt, som åtminstone kan tänkas möjligt, så bleve den ju icke den för ecklesiastikministerns löpande arbetsbörda betungande byrå, som den för närvarande anses vara. Det bleve en byrå med relativt litet löpande arbete, och hela meningsskiljaktigheten angående denna byrås placering i det ena eller andra departementet komme då kanhända till sist att egentligen bestå i en olika uppfattning om önskvärdheten från allmännare synpunkter, som justitieministern ansåg icke nu komma ifråga vid ärendets bedömmande, av den ena eller andra anordningens lämplighet. Jag syftar naturligtvis härvid på frågan, huruvida man genom en överflyttning av de rent kyrkliga ärendena från det nuvarande ecklesiastikdepartementet skulle främja en sekularisering av undervisningsväsendet. För min personliga del anser jag bestämt, att en dylik sekularisering icke vore önskvärd och icke gagnelig för skolväsendet. Med dessa utgångspunkter har jag letts till uppfattningen, att utskottets avvisande av Kungl. Maj:ts bestämda ståndpunktstagande i denna fråga är väl motiverat och att frågan om kyrkobyråns framtida förläggning lämpligen bör bli föremål för nya överväganden.

Det är emellertid, herr talman, naturligtvis icke för att säga detta, som jag tillåtit mig här begära ordet, utan det är givetvis med hänsyn till den andra frågan, som är sammankopplad med den nu av mig berörda på sådant sätt, att man måste taga ståndpunkt till bägge frågorna i ett sammanhang. Visserligen äro frågorna i och för sig av, sakligt sett, skild natur, men de ha ju i allt fall blivit såväl i utskottsutlåtandet som i reservationen sammanförda med varandra. Det andra spörsmålet är förslaget om en sammanslagning av kommunikations- och handelsdepartementen till ett departement. Jag skulle härom vilja säga, att man om denna sak lika litet som om någon annan, som rör departementsindelningen, bör ha någon förutfattad mening. Den enda riktiga principen är ju, att arbetet i Kungl. Maj:ts kansli så ordnas, att frågorna bli sakligt på bästa sätt beredda och att en sparsamhetspolitik inom skäliga gränser följes, samtidigt med att en onödig byråkrati, i fall någon sådan skulle uppstå, icke får komma ifråga. Jag har alltså icke beträffande departementsindelningsprincipen någon bestämd principiell mening, men om man från praktiska lämplighetssynpunkter vill betrakta detta utskottsförslag, så kan det väl ändå knappast sägas — och jag nödgas därvidlag göra en reservation mot vad utskottets ärade ordförande nyss anförde — att frågan i utskottets framställning

har blivit neutralt behandlad, att det utredningsyrkande, som utskottet gör, baserar sig på ett neutralt ståndpunktstagande i denna fråga och att sålunda den allsidiga och förutsättningslösa utredning, mot vilken man egentligen icke från något håll skulle kunna ha så mycket att invända, är av utskottet föreslagen. Ty om man ser på motiveringen till utskottets skrivelseförslag, så innehåller ju denna motivering ett ganska bestämt ståndpunktstagande till förevarande fråga, i varje fall så till vida, som utskottet anför, att en dylik sammanslagning mellan två utpekade departement, som icke sedermera återges i själva skrivelseförslaget, är »i princip önskvärd med hänsyn till ärendenas sakliga beredning». Har man sagt, att en sammanslagning av två departement med hänsyn till ärendenas sakliga beredning är i princip önskvärd, så kan väl icke detta sägas vara en neutral ståndpunkt och en neutral motivering för det utredningskrav, som man framställer och det utredningsyrkande, som man gör.

Jag skall icke i detalj ingå på frågan, men vill endast erinra om att de synpunkter, som företrädaren för de statliga affärsdrivande verken på grund av sin omsorg om dessa verks avkastning till statskassan ganska naturligt brukar anlägga, i åtskilliga fall torde komma i motsättning till den syn på affärsverkens ställning såsom näringslivets tjänare, som måste företrädas av den, som främst har handels och industriens intressen att bevaka. Den föregående ärade talaren menade, att det enligt hans mening skulle vara en fördel, om dessa i viss mån olikartade uppfattningar komme att företrädas så att säga syntetiskt i samma person, medan det vore olägligare om var och en hade sin särskilda representant inom en regering. Jag är icke alldeles säker på att den uppfattningen är riktig, ty det är kanske ganska svårt att uppbringa personer, som i frågor, där sådana intresse motsättningar finnas, förstå att så grannläga, som här är nödvändigt, jämka samman de stridiga intressena till det rättvisa. Det är nog så, att fyra ögon se mera än två, och att det kan hända, att frågornas lösning blir lyckligare, om varje synpunkt är företrädd av sin särskilda representant. Jag skall som ett exempel taga ett sådant ärende som en föreslagen sjöfartsförbindelse. Från ett håll, låt mig säga från representanter för ett affärsdrivande verk, drives exempelvis mycket starkt, att denna förbindelse skall få karaktären av en statlig ångfärjeförbindelse. Från sjöfartens män åter göres med kraft gällande, att en dylik statlig ångfärjeförbindelse icke är räntabel och att förbindelsen i fråga ekonomiskt rationellare bör upprätthållas genom enskilda rederiföretag. Det är då, tror jag, av ganska stort gagn, att belysningen av en dylik viktig fråga blir så allsidig som möjligt och att härvid representanter för olika synpunkter få kollisionera sina meningar. Men allra mest egendomligt skulle nog förhållandet te sig, därest en departementschef, som omhändertog kommunikationsväsendet och de allmänna arbetena, samtidigt skulle inför riksdagen svara för sådana stora framtida ärenden som frågan om en revision av ett gällande tullskyddssystem i ena eller andra riktningen. Jag har mig dessutom icke bekant något land i världen, där det finns ett departement för kommunikationer och allmänna arbeten och där detta departement är föredragande departement för sådana frågor som om gällande tullskyddssystems revision. Ännu mindre har jag mig bekant, att det finns något departement för kommunikationer och allmänna arbeten, som handlägger handelstraktatsärenden. Dessa ärenden bruka i sådana länder, där handelsdepartement icke ha saken om hand, beredas antingen av vederbörande utrikesdepartement eller, som jag tror i några fall, av finansdepartementet. Jag anser, att utskottsmotiveringen icke minst på denna punkt är ganska svag, då utskottet i princip förordar sammanslagningen av de båda ifrågavarande departementen, men samtidigt bestämt säger ifrån, att frågan om handelstraktatsärendenas behandling skall anses vara löst till förmån för det sammanslagna departementet. Det är icke min mening att

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

här uttala några positiva uppfattningar, men jag tror, att en blivande utredning, om den kommer till stånd, skall visa att det kommer att bli mycket svårt att få en uttömmande och saklig beredning av handelstraktatsärendena i samma departement, där man slagit ihop kommunikationer och allmänna arbeten, d. v. s. statens affärsdrivande verk, samt vidare alla ärenden, som röra handelns, industriens och sjöfartens intressen. Jag tror, att ett sådant departement bleve i åtskilliga hänseenden rätt arbetstyngt, och jag är icke säker på att man, om man förordar en dylik sammanslagning, kan upprätthålla den i motiveringen proklamerade ståndpunkten, att handelstraktatsärendena skola bli liggande i detta departement. De personer, som tidigare vid diskussion i denna fråga företrätt den meningen här i kammaren, att handelstraktatsärendena böra för framtiden överflyttas till utrikesdepartementet, torde vid en utredning om sammanslagning av dessa båda departement få relativt lätt att göra sina synpunkter gällande till förmån för utrikesdepartementet. Det är synpunkter, som jag för min del icke delar, men jag vill bara påpeka, att utskottets motivering även på den punkten är rätt egendomlig.

Herr talman, jag har tillåtit mig att säga dessa ord och jag kan ju med dessa utgångspunkter knappast ansluta mig till reservationen, som går ut på en bestämd, nu genast vidtagen åtgärd i form av en överflyttning av kyrkobyran ifrån nuvarande till annat departement. Jag har å andra sidan ganska svårt, icke att ansluta mig till utskottets allmänna utredningsyrkande, i fall det bara gällde själva yrkandet, men att ansluta mig till den motivering, som ligger bakom denna utskottets hemställan. Vid sådant förhållande och om man överhuvud taget skall i en viss fråga göra ett yrkande, finns det ju knappast för mig någon annan logiskt framkomlig väg än att stanna vid yrkandet om rent avslag på Kungl. Maj:ts proposition. Vad innebär då detta yrkande? Ja, det innebär, att kyrkobyran tills vidare förbliver där den är, att ett fortsatt utredningsarbete angående decentralisationen självfallet kan bedrivas, att frågan om kyrkobyrans framtida ställning längre fram kan komma upp och upptagas av vilken regering som helst, även om man icke särskilt skrivit om det. Vidare innebär ett sådant yrkande ingalunda, att frågan om departementalindelningen skall för all framtid ligga som den är — varje regering har fortfarande möjligheter till initiativ — men yrkandet innebär, att man icke binder sig vid den motivering, som utskottet anfört till förmån för sitt utredningskrav. Jag vet, att såsom frågan nu ligger, ett sådant yrkande är utan större praktisk betydelse, men jag måste nog säga, att jag tror, att den framtida beredningen av den viktiga frågan om den ändamålsenligaste anordningen inom Kungl. Maj:ts kansli skulle bli lika väl tillgodosedd, om ett sådant avslagsyrkande hade haft utsikt till framgång, som om den skrivelse kommer till stånd, som här är föreslagen av utskottet.

Sedan nu, som jag väl vet blir fallet, detta mitt yrkande utslagits, återstår för mig som för varje ledamot av kammaren att taga ståndpunkt till de förslag, som i den slutliga voteringen stå emot varandra. Då måste man ju från dessa utgångspunkter, som jag här anfört, överväga, vilket förslag som är minst olägligt, och därvid har man ju att uppmärksamma, att det ena förslaget avser en definitiv ändring nu med detsamma, det andra förslaget en skrivelse, vars motivering man visserligen icke gillar. Det är ju då, om också ståndpunktstagandet icke är så alldeles lätt, möjligen riktigare att icke ansluta sig till det förra förslaget, utan att trots sin skepticisism gentemot den andra linjen ansluta sig till denna. Men jag har väl genom detta mitt anförande, hoppas jag, lyckats klarlägga, hur jag i själva verket ser hela denna fråga.

Herr Lyberg: Herr talman! Då jag för ett par dagar sedan läste utskottets utlåtande i förevarande ärende och erinrade mig de mycket långvariga och

ingående överläggningarna inom utskottet år 1924 rörande departementsindelningen, gjorde jag den reflexionen, att tiderna förändras och vi med dem, ja, att vi till och med ibland förändras snabbare än tiderna.

Då liksom nu var det ingående överläggningar rörande departementsindelningen överhuvud och speciellt om en eventuell sammanslagning av handels- och kommunikationsdepartementen. Jag vill för övrigt minnas, att anledningen var en motion från bondeförbundshåll, vari yrkades, att *kommunikationsdepartementet*(!) skulle indragas. Jag förmodar, att denna formulering av motionen berodde därpå, att man på det hållet icke ansåg det just då vara vidare opportunt att väcka en motion, som kunde förefalla vilja skjuta på den vid tillfället sittande handelsministern. När ärendet behandlades i utskottet, sökte jag, som då var ledamot i utskottet, jämte ett par andra ledamöter framföra synpunkter till förmån för sammanslagningstanken, men det visade sig snart, att det fanns en överväldigande majoritet inom utskottet däremot. Jag vill erinra mig, att en omröstning därom utföll med 16 röster mot 4.

Nu har utskottet kommit till en helt annan mening än 1924. Man kan ju möjligen, som utskottets ärade ordförande, göra gällande, att saken 1924, churu den föll, föll framåt. Jag skulle i så fall nästan vilja säga, att den har *ramlat* framåt.

Huvudskälet mot förslaget 1924 var enligt utskottets motivering, att den nya departementsindelningen tillämpats under så kort tid och under så abnorma tidsförhållanden, att man icke kunde anse sig hava vunnit tillräcklig erfarenhet för att gå in för en ändring. Så vitt jag kan förstå, gäller detta lika mycket nu, trots att två år sedan dess förgått. Något annat nytt har väl knappast tillkommit än det regeringsuttalande, som nu föreligger till förmån för den uppfattning, som utskottet intog 1924 och varifrån utskottet nu viker.

Vad än anledningen varit till, att en omkastning inträffat så hastigt, måste jag för min del ju erkänna, att utskottet anför ganska starka skäl för sitt förslag om en utredning angående sammanslagning. Ty det är inte lönt förneka, att handeln och industrien knappast vunnit vad man hoppades vinna genom inrättandet av ett särskilt handelsdepartement. Jag tror icke, att det beror på, att handelsministrarna ej gjort vad som varit möjligt att göra. Men handelsvägarna gå nog överhuvud taget knappast över några statsdepartement, och gå de över något, så lär det vara och bliva utrikesdepartementet. Det är ju ett faktum, att utrikesdepartementet jämte kommerskollegium sörjer för den s. k. kommersiella informationen; handelsdepartementet tjänstgör egentligen blott som distributör av vad som insamlas av utrikesdepartementet. Jag kan icke föreställa mig annat, än att en dylik sammanslagning skulle väsentligen underlättas, ifall man, som utskottet antytt och som det förefaller lämpligt att göra, flyttade ut en del ärenden från Kungl. Maj:ts kansli till vissa centrala verk eller, vilket utskottet icke nämnt, i vissa fall till vederbörande länsstyrelse. Jag känner mig alltså sympatiskt stämd för utredningsförslaget, vilket jag som sagt gjorde redan 1924, och jag är så mycket mera tilltalad därav, som utskottet även påtalat den orimliga söndersplittring av de kommunala ärendena, som vi för närvarande ha att dragas med.

Emellertid kan det inte förnekas, att det dock vore att väl hastigt ändra mening, om vi redan nu efter så få års erfarenhet i princip uttalade oss för departementsindragning. Vad som nu liksom redan 1924 gjort mig betänksam, är framför allt det förhållandet, att regeringen under de närmast kommande åren, liksom under de närmast gångna åren varit fallet, torde få åtskilligt arbete för nya eller väsentligen förändrade handelstraktater, detta särskilt med anledning av de internationella omvälvningar som efterföljt kriget. Jag är fördenskull mest benägen för den slutsatsen, att ögonblicket knappast är lämpligt för en sådan hemställan om utredning. Vad särskilt de kommunala

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

ärendena beträffar — vilka ju av utskottet berörts mera som en bisak — hoppas jag, att man även utan skrivelse skall lyckas att så småningom komma till bättre förhållanden. Visserligen kan man, som herr Thulin sade, icke hoppas på några från kommunal synpunkt idealiska förhållanden, men jag vill erinra om att justitieministern nyss angav, hur man skulle kunna komma fram till väsentliga förbättringar.

Om jag sålunda ställer mig rätt tveksam men närmast avvisande till förslaget om utredning, så är jag däremot absolut deciderad beträffande den andra huvuddelen av utskottets utlåtande. Det finns vissa paralleller mellan utskottets behandling av spörsmålet om kyrkoärendenas överflyttning till justitiedepartementet och frågan om sammanslagning av de två departementen. Även i fråga om överflyttningen har konstitutionsutskottet tidigare, till och med redan år 1885, intagit en ståndpunkt, motsatt den utskottet nu stannat vid, och så vitt jag kan förstå har icke heller här tillkommit något annat nytt, än att vi nu ha ett regeringsuttalande, ett regeringsförslag, som överensstämmer med utskottets tidigare ståndpunkt. Däremot är det visserligen den skillnaden, att utskottets sammansättning icke nämnvärt förändrats mellan åren 1924 och 1926, under det att en mycket avsevärd förändring därutinnan inträffat under tiden mellan åren 1885 och 1926.

Utskottet anför som motiv för avstyrkandet på denna punkt, att det icke har förebragts tillförlitlig utredning angående arbetsbördan inom ecklesiastikdepartementet respektive justitiedepartementet eller rättare sagt beträffande respektive departementschefers arbetsböda. Det anmärkes, så vitt jag förstår, med rätta av utskottet, att man icke kan komma till resultat genom att *räkna* ärendenas antal. Men då utskottet säger, att man i stället skall ge sig in på en *mätning* och *vägning* av dem, undrar jag, om man verkligen på den vägen bättre kan komma fram till något för en utomstående gripbart resultat. Är det meningen fastslå, att normaltypen för en justitieminister respektive ecklesiastikminister skall vara den och den, vederbörandes normalarbetsdag skall vara så och så lång, och att man så mäter och väger ärendena? Är det möjligt finna sådana mätare och vägare, att på det sättet komma fram till något bättre utredningsresultat än det som föreligger? Mig förefaller det, som om den enda möjligheten — ifall man nu icke vill fästa sig vid vad departementscheferna säga om sina egna erfarenheter — är att taga hänsyn till det antal avdelningar eller byråer, som för närvarande finnas inom departementen. Som justitieministern anförde, bör detta ju vara en ganska god ledning vid bedömandet av omfattningen av ärendena inom det ena och andra departementet; och vad han i det sammanhanget omnämnde, förefaller mig vara ett nog så tydligt bevis för riktigheten av den föreliggande propositionen.

Vad som för mig är avgörande, i den mån jag kunnat sätta mig in i denna fråga, är, att det framlagda förslaget avser en reform, som redan för fyrtio, femtio år sedan ansågs vara påkallad. Redan år 1885 fann man sig hava skäl för uppfattningen, att ecklesiastikministerns arbetsböda var alltför stor, och departementalkommitterade yttrade sedermera år 1912 följande: »Kunde det år 1885 anses för en lämplig åtgärd att skilja kyrkoärendena från undervisningsärendena, synas förhållandena nu än mer tala därför.» Kunde man med fog yttra detta då, lär man väl kunna i ännu mer tillspetsad form säga det samma nu efter den oerhörda expansion, som på undervisningsväsendets område ägt rum under dessa decennier. Jag har närmast efter allt detta betraktat det som ett axiom, att ecklesiastikministerns arbetsböda är sådan, att han behöver vara en övermänniska för att kunna följa med och någorlunda ingående överväga de ärenden, som äro beroende på hans föredragning.

Vidare är det för mig avgörande, att den nuvarande justitieministern liksom föregående justitieministrar ansett, att det näppeligen skulle bliva en alltför

tung arbetsbelastning för justitiedepartementets chef, om en sådan överflyttning sker. Jag tror, att det var utskottets ordförande, som sade, att åtminstone statssekreteraren skulle bli alltför betungad. Det är nog emellertid en rätt allmän uppfattning, att denne skulle kunna rå med åtskilligt mera arbete än för närvarande. Jag har för liten erfarenhet för att kunna avgöra, om detta är riktigt, men jag har, som sagt, hört det sägas ganska allmänt av sakförståndigt folk.

Det har icke i utskottets motivering och, som jag tror, icke heller tidigare här i dag under debatten men väl under hand sagts, att lokalfrågan skulle lägga hinder i vägen för kyrkobyråns överflyttande till justitiedepartementet, d. v. s. att personalen svårigen skulle kunna inrymmas i justitiedepartementets nuvarande lokaler eller någonstades i närheten av dessa. Jag känner icke närmare till detta, men om uppgiften är riktig och det således under några år framåt — innan kanslihusbyggnadsfrågan blivit löst — skulle bli nödvändigt antingen för departementschefen eller vederbörande tjänstemän inom byrån att taga sig en liten promenad mellan de två lokaler, där de skulle hava sitt arbete förlagt, tror jag icke, att det bleve annat än en rätt nyttig rekreation, och jag betvivlar, att arbetsbördan därigenom skulle bli större. Jag vill alltså på förhand säga, att det icke synes rimligt att föra fram lokalfrågan som ett hinder för en överflyttning, som man anser i och för sig väl motiverad.

Jag skulle kunnat vara med om att säga nej till vad som här föreslås av Kungl. Maj:t eller rättare sagt av reservanterna — som ju göra en liten modifikation i det kungliga förslaget med avseende på departementets namn — ifall jag kunnat övertygas om att den lilla reform, som är ifrågasatt, på något sätt skulle föregripa lösningen av organisationsfrågan överhuvud taget eller på någon punkt låsa oss fast vid förhållanden, som sedan skulle försvåra lösningen. Såvitt jag förstår, har ingenting i den vägen påvisats av utskottet. Emellertid har av den närmast föregående talaren framförts en speciell synpunkt, den nämligen, att vissa ärenden, som nu tillhöra ecklesiastikministerns föredragning, särskilt en del ecklesiastiska jordförvaltningsfrågor — han räknade upp flera olika slag sådana frågor — lämpligen borde brytas ut ur Kungl. Maj:ts kansli och överlämnas åt ett centralt verk. Om man följde den uppräknningen som herr Wohlin gjorde, märkte man, skulle jag tro, att dessa frågor mycket intimt anknyta sig till den kyrkliga lagstiftningen. De röra sig oftast om tillämpning av denna lagstiftning, som ju redan nu tillhör justitieministerns föredragning. Om man *icke* går in för en utflyttning ur Kungl. Maj:ts kansli av dessa frågor, är det därför i och för sig naturligt, att de läggas till justitiedepartementet. Och om det framdeles befinnes lämpligt att föra över en del ärenden till ett centralt verk, går det lika lätt *efter* överflyttningen av kyrkobyrån; och vi ha ett ytterligare skäl att icke behöva frukta, att justitieministern i framtiden blir alltför belastad av ärenden, om nu en överflyttning av kyrkobyrån till hans departement sker.

Det brukar ju vara så, att regeringarna, när de komma fram med omfattande omorganisationsförslag, få till svar av riksdagen: »Nej, låt oss gå in för partiella reformer!» Och kommer en regering med partiella reformer, så svaras det: »Nej, vi vilja lösa hela frågan i ett sammanhang och inte nu föregripa en kommande fullständig omläggning.» Jag tror, som jag nämnt, att ingen fara för föregripande föreligger i detta speciella fall; och överhuvud taget tror jag, att det oftast icke är möjligt att komma fram annat än på de partiella reformernas väg.

Herr talman! Under åberopande av vad jag sålunda tagit mig friheten att framföra vill jag biträda det av herr Thulin under överläggningen framställda yrkandet om bifall till reservanternas hemställan med den modifikation, som

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

Ang. ändrad
departements-
indelning.

(Forts.)

är nödvändig på grund av beslut, som av kammaren fattats i det närmast föregående ärendet.

Herr Reuterskiöld: Herr talman, mina herrar! Det är ju alldeles riktigt, att man kan gå fram på de partiella reformernas väg i stället för den totala omstöpnings, men då skall man i alla fall först hava undersökt den principiella frågan och tänkt sig in i den totala omstöpnings, så att man vet, vart de partiella reformerna föra. De kanske leda till en återvändsgränd, om man icke förut någorlunda klargjort totalsammanhanget för sig. Det är ett sådant betraktelsesätt, som varit vägledande för utskottet, då det med utgångspunkt såväl i Kungl. Maj:ts proposition som i de med anledning därav eller självständigt väckta motionerna kommit till sin slutsats.

Såsom denna debatt givit vid handen, innehåller utskottets betänkande tre ting. Det första är svaret på Kungl. Maj:ts positiva förslag om kyrkoärendenas överflyttning, det andra är utskottets egen kläm om den allsidiga utredningen och det tredje är det i utskottets motivering gjorda uttalandet om handels- och kommunikationsdepartementens sammanslagning.

Jag skall be att få börja med ett par ord om utskottets kläm och dess förhållande till motiveringen. Det har nämligen här framhållits, att utskottets kläm icke innehåller något om handels- och kommunikationsdepartementens sammanslagning till ett departement utan är vidare avfattad samt att motiveringen står i bestämd strid mot slutsatsen, då det i den förra på sid. 6 säges, att en sammanslagning i princip synes utskottet önskvärd. Varför har utskottet skrivit detta, och vad ligger i uttrycket »i princip önskvärd»? Anledningen till, att utskottet riktat sin uppmärksamhet på handels- och kommunikationsdepartementen, är dubbel. Först och främst har detta föranletts av en Kungl. Maj:ts egen proposition. I statsverkspropositionen upplyses nämligen om, att frågan varit uppe och att ett utkast till en sammanslagning gjorts. Departementschefen polemiserar i statsverkspropositionen mot utredningen och stannar för ett bibehållande av den nuvarande anordningen, men själva den motivering, som enligt hans mening talar för ett bibehållande, har syntts utskottet så svag, att utskottets uppmärksamhet just därigenom riktats på, att den icke kan anses tillfredsställande besvara detta principiella spörsmål. När det då samtidigt motionsvis framförts positiva förslag om sammanslagning, har utskottet tagit ståndpunkt till dessa. Utskottet har därvid med utgångspunkt ytterligare i de skäl och den utredning utskottet sökt för sig förebringa stannat vid, att den hittillsvarande utredningen synes peka på en sammanslagning av handels- och kommunikationsdepartementen såsom *önskvärd*. Men utskottet har så långt ifrån tagit definitiv ståndpunkt till någon speciell anordning, att utskottet tvärtom i sin motivering har betonat, att den utredning, som för utskottet kunnat förebringas, varit och måst vara ofullständig, i följd varav vi begära en fullständigare utredning. Utskottet binder naturligtvis icke sina händer, och lika litet bindes riksdagen genom ett bifall till utskottets förslag på sådant sätt, att, om en blivande utredning skulle visa, att en dylik sammanslagning ur den ena eller andra synpunkten icke vore lämplig, utskottet eller riksdagen ändock skulle vara bunden vid en sammanslagning.

Utskottet har emellertid vidare ansett att, när utskottet går in för en utredning om sammanslagning av departement, det också varit dess skyldighet att påvisa något fall, där enligt utskottets mening en sådan kunde vara möjlig och lämplig. Då är det klart, att det närmast är dessa två departement, vilka man måste undersöka även ur andra synpunkter, som kommit att bliva exempel. Jag kan därför icke läsa utskottets betänkande på sådant sätt, att motiveringen skulle stå i strid med klämman, utan tankegången, som går igen på

punkt efter punkt i motiveringen. är helt enkelt den, att tillräcklig utredning saknas. Utskottet menar icke, att den utredning, som behöver ske, bör vara siffrermässig, utan den kan och bör också göras på annat sätt. Men är motiveringen sådan, är slutet fullt överensstämmande med den. Vi begära en fullständig utredning av frågan om departementens eventuella sammanslagning, deras förminskning och förändrad anordning beträffande ärendenas fördelning. Därmed har jag således sökt fixera, vad enligt min uppfattning utskottets ståndpunkt innebär i huvudsak.

Beträffande sammanslagningen av handels- och kommunikationsdepartementen som en speciell fråga kunna nog olika synpunkter göras gällande. Jag har icke ansett det vara behöfligt att på detta stadium framföra några sådana, och även om jag icke i allo gillar varje uttryckssätt i utskottets motivering, har jag ändå fullt anslutit mig till dess tankegång. Men därmed har jag förbehållit mig att fritt bilda mig ett omdöme, när utredningen en gång föreligger. Jag tror icke, att jag här behöver längre uppehålla mig vid denna sak, utan skall be att få övergå till den fråga, som egentligen bort vara utgångspunkten, nämligen Kungl. Maj:ts förslag angående kyrkoärendenas överflyttning från ecklesiastikdepartementet.

Jag skall därvid be att få följa departementschefens inledningsanförande, då det både klart och lugnt framlade synpunkterna på ett sätt, som var synnerligen sympatiskt. Av departementschefens resonemang föreföll det mig, som om han väsentligen såg på frågan ur synpunkten av de olika departementschefernas arbetsbelastning. Det kan man naturligtvis göra, och det har man till en viss grad fog att göra, men man får icke taga så stor hänsyn till dessa förhållanden, att man blott med hänsyn till dem bygger upp hela anordningen.

Departementschefen framhöll, att det enligt utskottets motivering här icke föreligger någon principfråga. Nej, det gör det icke enligt utskottets motivering, men det kan ju hända, att den finns där ändå, fast den icke syns. Det kan hända, att många, som varit med om utskottets betänkande, haft det motivet, att man principiellt icke velat skilja kyrkoärendena från undervisningsärendena, men då den frågan, så som utskottets motivering blivit lagd, icke är aktuell, har man lämnat den därhän. Det är åtminstone min ståndpunkt. Jag erkänner, att det i och för sig finnes mycket goda skäl för ett överförande av kyrkoärendena till justitiedepartementet. Skola dessa ärenden flyttas till något departement, så är det justitiedepartementet; men *principiellt* ställer jag mig mycket betänksam mot ett sådant överförande. Då förhållandena äro sådana, att man av en utredning måhända kan vänta ett annat resultat av lika tillfredsställande art, har jag varit med om att begära en utredning.

Departementschefen yttrade vidare, att en överflyttning icke prejudicerar en framtida anordning; den skulle prejudicera ingenting. Ja, det beror nu alldeles på. Om man, som jag menar, att lantregeringen och politikväsendet knapast ha sin rätta plats som svansen på socialdepartementet, där de, om de skola finnas där, borde stå i täten liksom i det gamla civildepartementet, så ställer sig saken annorlunda. Det kan tänkas, att de ha ett naturligare samband med justitiedepartementet, men då frågar jag, om icke en sådan överflyttning prejudiceras genom att justitiedepartementet redan tidigare har fått till sig överförda ärenden, som man drager sig för att ånyo flytta därifrån. Det kan vid en generell granskning av departementens antal och ärendenas fördelning visa sig lämpligare att göra en annan fördelning än den nuvarande, varigenom justitiedepartementets arbetsuppgifter skulle så väsentligt ökas, att kyrkoärendenas ditflyttning icke kunde komma i fråga.

En annan omständighet, som gjort, att jag här varit tveksam, eller rättare sagt, att jag icke alls tvekat att gå med på utskottets förslag men däremot

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

har varit mycket tveksam gentemot Kungl. Maj:ts proposition, har redan av en föregående talare berörts, och jag skall med några ord och några siffror i största korthet söka belysa den. Det framhölls här, icke av den siste talaren men av den närmast föregående, att bland de ärenden, som på sid. 11 i reservationen vid utskottets betänkande uppräknas såsom fallande under kyrkobyrån, kunde åtminstone de under punkterna 7, 8 och 10 — prästgård, beräknad behållen skogsavkastning och ecklesiastik boställsjord — ifrågasättas till utflyttning helt och hållet *ur Kungl. Maj:ts kansli*. Talaren yttrade också bland annat, att det även föreligger en proposition i den riktningen. Jag skulle vilja stryka under, att ett bifall till denna proposition, som ligger på riksdagens bord i år, om jag icke alldeles misstager mig, skulle innebära, att de i tabellen här upptagna 388 ärendena skulle försvinna från kyrkobyrån. De ärenden, som falla under de tre rubrikerna, uppgå till sammanlagt 743, alltså över hälften av de 1,420 ärenden, som uppräknas. Om av dessa 743 ärenden 388, nämligen de, som falla under rubriken »beräknad behållen skogsavkastning», genom ett bifall till ifrågavarande kungl. proposition omedelbart utgå, så måste jag säga mig, att det är en avsevärd lindring, i synnerhet som jag icke tror, att man kan betrakta dessa frågor såsom mindre ärenden. De kunna naturligtvis ej jämföras med många andra, mycket stora ärenden, men de äro därför icke av den art, att de kunna ställas i paritet med justitiedepartementets i reservationen berörda bagatellärenden, som jag skulle vilja kalla dem, även om det namnet kanske icke är riktigt. Läger man sedan här till, att frågor under rubrikerna prästgård och ecklesiastik boställsjord i många fall med något förändrad lagstiftning också skulle kunna utflyttas *ur Kungl. Maj:ts kansli*, skulle man kunna tänka sig, att åtminstone en tredjedel av de ärenden, som nu falla på kyrkobyrån och som vålla rätt mycket besvär, totalt skulle försvinna därifrån. Jag vet mycket väl, att en stor del av dessa ärenden anses böra bibehållas inom ecklesiastikdepartementet, därför att det samtidigt är fråga om disposition av inkomsterna, vilket ju avser kyrkan och alltså bör behandlas av departementschefen, men det finnes dock fall under t. ex. punkt 10, ecklesiastik boställsjord, där jag på det allra bestämdaste betvivlar, att ett sådant sammanhang är nödvändigt, exempelvis frågor om lantmåteriförrättning, vattenavledning och en hel del annat. Det torde vara med dessa som med de i handelsdepartementet förekommande frågorna om elektriska ledningar, av vilka somliga äro förenade med expropriation och andra icke; jag har icke gjort någon närmare beräkning, men det förefaller mig, som om jag icke överdriver, ifall jag säger, att en tredjedel av dessa ärenden icke äro förenade med expropriation, och när så icke är händelsen, kunna de mycket väl utflyttas. Detta kan jag så mycket hellre säga, som vi i konstitutionsutskottet år efter år kunnat konstatera, att Kungl. Maj:ts resolutioner här äro skrivna efter schablon, varvid två eller tre precis likadana formuleringar ständigt återkomma. Att man då icke skulle kunna minska handelsdepartementets ärenden och likaledes i liknande fall ecklesiastikdepartementets ärenden på dylika områden, förefaller mig vara något djärvt att påstå, liksom att man icke skulle kunna räkna med att Kungl. Maj:t själv förlägger riksdagen förslag om en sådan utbrytning. Kyrkomötets samtycke är ju behöfligt, så vitt fråga är om ecklesiastik jord m. m., men jag betvivlar emellertid icke, att det kommer. Skulle man icke kunna vänta och se, huruvida det här icke vore en framkomlig väg och att det kunde hända, att genom en omflyttning, sedan ärendena gått över till justitiedepartementet, det som bleve kvar hade mera sammanhang med kyrkoförvaltningen än med kyrkolagstiftningen. Då vore vi tillbaka vid den ståndpunkten, att för såvitt man såsom jag anser ett principiellt samband bestå mellan kyrka och undervisning,

borde man flytta dem tillbaka. Jag frågar därför: skulle icke i dylikt fall en omflyttning nu prejudicera frågan?

Den tredje punkten, säger departementschefen i dag, är, att man gör en beräkning över ärendenas antal. Jag instämmer till fullo med departementschefen, då han säger, att en sådan beräkning alltid är vanskelig, och den saken skall jag be att med några ord få belysa. Om kammarens ledamöter vilja se på sid. 12 i betänkandet, reservationen, finna herrarna där en beräkning med avseende på justitiedepartementets ärenden. Det säges där: »Antages ett ärende av normal omfattning motsvara 10 namnärenden, 10 giftermålsärenden eller 4 medborgarrättsärenden», etc. Uppgifterna äro lämnade i konstitutionsutskottet vid den föredragning, som där ägt rum. Då frågar man sig: efter vilka grunder har denna evalvering skett? Har den skett efter föredragandens subjektiva uppfattning eller efter några normalgrunder, efter några objektiva grunder? Den frågan framställdes också i utskottet och besvarades därhän, att några *objektiva grunder härvidlag icke funnos*. Det var då. Kanhända att de objektiva grunderna sedermera kommit, men då uppgiften lämnades, konstaterade jag, att de icke funnos. Om det nu är så, att man icke har några objektiva grunder utan endast denna subjektiva uppskattning av ärendenas kvalitet som grund för denna evalvering, så undrar jag, om evalveringen i och för sig är så mycket värd, isynnerhet som jag åtminstone har bestämd anledning antaga, att t. ex. ett medborgarrättsärende kan vara rätt olika i olika fall och man därför icke alls kan säga, att genomsnittligt fyra stycken medborgarrättsärenden gå på ett normalärende, då normalärendena också kunna hålla sig ganska mycket i underkant. Alldeles särskilt tillåter jag mig betvivla, att namnärendena överhuvud taget äro av beskaffenhet, att man kan säga, att tio sådana skulle gå på ett normalärende. I så fall kanske justitiedepartementets normalärenden skulle få lov att anses vara synnerligen svåra mot dylika ärenden i övrigt, men detta tror jag ändå icke vara fallet.

Det finns en annan synpunkt också att anlägga, då man gör en sådan evalvering, nämligen att man frågar: vad är den värd? Vad den är värd i och för sig, har jag försökt framhålla, men dess beviskraft beror av jämförelse med motsvarande ärenden på ecklesiastikdepartementet, men *någon sådan evalvering har icke av någon försökts*. Det finns naturligtvis på ecklesiastikdepartementet, på handelsdepartementet och på alla departement ärenden, som äro bagatellartade, men jag har icke någonstans sett, att man försökt att evalvera dem på det sättet, att tio eller fyra ärenden motsvara ett normalärende, utan man har lämnat det därhän. Även om ett sådant försök skulle göras, och det skulle väl då vara den nuvarande departementschefen, som skulle kunna göra det, eftersom han har förestått samtliga departement, får jag säga, att inte ens då vore evalveringen säkerställd; och om evalveringen göres av skilda personer med erfarenhet från skilda områden, blir grunden subjektiv, och ingenting kvar för den slutliga jämförelsen. Detta visar i varje fall så mycket som att ärendenas antal icke kan jämföras med varandra efter en evalvering, utan att, om man skall jämföra antalet, man får taga det som det är. Nu gör jag emellertid som departementschefen gjort, i det att jag nämligen antar, att detta *antal* icke alls i och för sig något bevisar. Det enda man kan säga, är att antalet visar en stark kvantitativ belastning, och det kan jag stryka under, men jag tror icke, att man i detta fall får gå längre eller uttala något omdöme om den kvalitativa belastningen.

Jag kan icke heller helt ansluta mig till den beräkningsgrund, som departementschefen ville sätta i stället, nämligen att man räknade antalet byråer. Det är en räknefråga även det, och även om det kan i sin mån vara belysande med hänsyn till statssekreterarens och expeditiionschefens arbetsbörda, gäller

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

detta icke om departementschefen, som också har lagbyrån och hela det arbete, som därmed sammanhänger.

Det är även en annan fråga, som jag tillåter mig beröra i sammanhang med antalet ärenden, en fråga som här spelat en så stor roll. Man har här sagt, att man skall skilja mellan konseljärendena och andra ärenden. Utskottet, har man sagt, som sitter och läser protokollen, får reda på konseljärendena, men konseljärendena äro icke det väsentliga. Ja, mina herrar, jag har hört det argumentet många gånger, men jag har alltid frågat mig: vad vittnar det om? Detta argument vittnar bara därom, enligt min mening, att man glömt bort vad Kungl. Maj:ts kansli är till för. Det är till för att bereda konseljärenden och för att expediera konseljärenden och för ingenting annat. Man har centrala verk för handhavande av styrelseärenden, man har centrala verk för handhavande av alla förvaltningsgrenar självständigt och departementen kunna träda in i deras ställe, endast då sådana icke finnas.

Här har det vidare talats om år 1885 och förhållandena vid den tiden. Då hade vi t. ex. ingen skolöverstyrelse. Då fick ecklesiastikdepartementet tjäna som skolöverstyrelse i viss mån. Sedan har detta nya verk inrättats. Ecklesiastikdepartementet bör då vara och förbliva allenast en avdelning av Kungl. Maj:ts kansli för beredning och expediering av konseljärenden. Men det finns en tendens och den är rätt stark, att icke låta allting, som handlägges i departementen, bli konseljärenden utan delvis avgöras av departementscheferna, *såsom om departementen vore verk*. Den tendensen kan jag för min del icke understödja. Den tendensen växer nog, men jag tror, att riksdagen har all anledning att taga sig en liten betänketid, innan den för sin del går med på en utveckling i den riktningen.

Därför vidhåller jag, att antalet konseljärenden i själva verket blir avgörande. Vill man då säga, att t. ex. handelsdepartementets chef har så ofantligt mycket annat att göra vid sidan av konseljärendena — välan, då har man klivit honom i två delar, departementschefen och konsulten, en ny konsult. Jag har pekat på denna utveckling i mitt särskilda yttrande, men det är icke min mening att taga upp det till debatt här. Jag vill endast stryka under, att man är inne på fel väg, då man vill ha specialintressena representerade genom nya departementschefer. Skola handelsintressena representeras inom regeringen, är det icke nödvändigt att departementschefen skall göra det vid sidan av sin befattning med konseljärendena, utan det bör då ske genom en person, som icke har att syssla med konseljärenden. Allt detta visar, att de frågor, som här sammanhånga med varandra, äro så pass omfattande, att jag tror, att det skulle vara lyckligt att icke föregripa en framtida, bättre lösning.

Om vi nu skulle bifalla vad Kungl. Maj:t föreslår, vore det något, som vi egentligen om några år kanske icke så särdeles belåtna med. Ja, kanske detta redan märktes inom mycket kortare tid än ett par år. Om vi sedan skulle bifalla den kungl. propositionen om avlastning från ecklesiastikdepartementet på annat sätt, så vet jag icke, varför det skulle vara någon särskild brådska beträffande det hela.

Det sades av en talare här, att det inte finns något departement i världen, som skulle motsvara det av utskottet ifrågasatta handels- och kommunikationsdepartementet. Det kan nog vara riktigt, men i främmande länder äro departementen centrala verk och hos oss äro de det icke. Häri ligger den stora och avgörande skillnaden. Och då den siste ärade talaren sade beträffande talet om lokalfrågan, att denna fråga icke fick vara avgörande, medger jag mycket gärna detta. Men den frågan kanske kan ha någon liten betydelse för ett provisoriskt avgörande, som icke kan komma att bestå mer än någon kort tid. Är det då icke bättre, att även den sypunkten får göra sig gällande och ha sin betydelse, att man alltså väntar och ser.

Allt som allt skulle jag vilja sammanfatta frågorna om ecklesiastikdepartementet och handelsdepartementet så, att handelsdepartementet kanske för tillfället har rätt mycket att göra genom de handelstraktatsförhandlingar, som pågå och som blivit en följd av världskrigets slut och den omreglering, som nu skall ske. Sedan det arbetet gjorts färdigt, förminskas handelsdepartementets, så att säga, utomkonseljären den högst väsentligt. Ecklesiastikdepartementet har en stor arbetsbörda, men jag vet åtminstone, att det funnits departementschefer, som, även då de hastigt och oväntat lämnat departementet, avverkat allt som funnits, och jag tror icke det kan förnekas, att icke en hel del lättnader i ecklesiastikdepartementets arbetsbörda kunna göras utan den ifrågasatta överflyttningen.

Under sådana förhållanden och då utskottet i grund och botten begär en allsidig utredning med exemplifikation av den sammanslagning, som skulle kunna ske, och som utskottet med nu föreliggande utredning anser önskvärd, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammararens förhandlingar, tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke länge upptaga kammararens tid, men då jag är motionär i fråga om kyrkoärendenas behandling, skall jag be att få yttra några ord.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet anmärkte i början av sitt anförande, att utskottet icke anført några principiella skäl emot en sådan överflyttning, och han hade lättare förstått utskottets ståndpunkt, ifall sådana kunnat anföras. Jag vill häremot erinra, att Kungl. Maj:t icke heller i sin proposition har med ett enda ord berört den principiella sidan av frågan utan endast hänvisat till, att ecklesiastikdepartementet är så belastat av arbete, att en förändring vore nödvändig. Då man frågar på det sättet, får man naturligtvis ett svar därefter.

Emellertid vill jag söka fästa uppmärksamheten på, att utskottet ändock icke har så alldeles lämnat den principiella sidan av saken å sido. Ty utskottet hänvisar till, att denna fråga om överflyttning bör behandlas i ett annat, större sammanhang, och det är klart, att man vid en sådan mera omfattande utredning icke kan bortse från de principiella grunderna för departementsindelningens ordnande.

Dessutom hänvisar utskottet i detta sammanhang till motionerna, och åtminstone jag har i min motion uttalat mig om frågans principiella sida, i det jag nämligen yttrat, att kyrkoärendena dock äro av den vikt och omfattning, att de kräva en sakkunnig och intresserad målsman vid konungens rådsbord. En sammankoppling av skolärendena skulle ur den synpunkten icke behövt väcka några större betänkligheter till följd av de många beröringspunkter, som förefinnas mellan skolans och kyrkans angelägenheter. Men en sammankoppling med justitieärendena skulle säkerligen vara ägnad att skjuta intresset för kyrkan och dess angelägenheter alltför mycket i bakgrunden. Det är det principiella skäl, som jag anser tala för att man ej bör inordna kyrkoärendena under justitiedepartementet. Kyrko- och skolärenden äro nämligen av en alldeles särskild egenartad beskaffenhet och ha det gemensamt, att de gå ut på att befrämja folkuppfostran, de mera ideella sidorna av folklivet. Där mötas dessa intressen, och hur mycket man än vill sekularisera folkskolan, kan man ändock icke komma ifrån, att ett visst samband alltid måste råda mellan kyrkans och skolans angelägenheter. Principiellt anser jag sålunda, att kyrkan

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

icke bör inordnas under lag- och domstolsväsendet eller dess specielle målsman vid konungens rådsbord.

En omständighet, som därvidlag kan spela en mycket betydande roll, är den, att när frågor uppkomma, som på ett alldeles särskilt sätt mer än vanliga beröra kyrkan, kräves en särskild representant vid konungens rådsbord. Vi ha haft den erfarenheten under de sista årtiondena, då skolärendena ha alldeles särskilt trätt i förgrunden, och då stora omgestaltningar ägt rum på skolområdet, att det visat sig vara förmånligt och nödvändigt för skolväsendet att ha en särskild målsman inom statsrådet. Nu är det ju icke uteslutet, utan tvärtom mycket sannolikt, att snart nog ärenden rörande skolväsendet komma in i en lugnare period, men att i stället frågan om kyrkoväsendet kommer att på ett helt annat sätt än nu lägga beslag på den allmänna uppmärksamheten. Det är icke uteslutet, att omständigheterna så småningom driva därhän, att förhållandet mellan stat och kyrka på något sätt måste omgestaltas. Då kommer man i det läget, att liksom skolväsendet nu behöver alldeles särskilt en målsman vid konungens rådsbord, kommer också kyrkan under sådana omständigheter att behöva det.

Om man nu flyttar över kyrkoärendena till justitiedepartementet, är det absolut uteslutet, att kyrkan någonsin härnäst skall kunna få en egen målsman inom statsrådet, ty justitieministern kan icke utses speciellt med hänsyn till kyrkoärendena, som dock en ecklesiastikminister kan till följd av det samband, som, såsom jag nämnde, råder mellan kyrkan och skolväsendet, även om skolan sekulariseras. Däremot, ett sådant samband mellan domstols- och lagväsendet å ena sidan samt kyrkväsendet å andra sidan kan icke tänkas, eftersom icke någon annan än en jurist skulle kunna tänkas upprätthålla platsen som justitieminister. Således menar jag, att man nog skulle behöva betänka sig mer än en gång, innan man vidtar en sådan åtgärd, som avser att för all tid omöjliggöra särskild representant för kyrkan.

På dessa grunder, herr talman, ber jag att få instämna i utskottets utlåtande.

Herr Stendahl: Herr vice talman, mina herrar! Det torde vara tämligen ostridigt, att för en större allmän välmåga inom ett land fordras ett blomstrande näringsliv, och för att man skall kunna komma till ett blomstrande näringsliv fordras å andra sidan ett väl genomfört varuutbyte. Varuutbytet skall handhavas på det sättet, att producenterna, d. v. s. näringslivet, få en rimlig vinst på de producerade varorna, samtidigt som konsumenterna kunna förskaffa sig dessa av näringslivet producerade varor till skäliga priser. Men härför fordras det väl disponerade, väl byggda och väl förvaldade kommunikationer. Kommunikationerna äro således alldeles ostridigt, såsom från talarstolen här tidigare framhållits, ett medel, icke ett självändamål. Målet är det allmänna välbefinnandet, den allmänna välmågan och självfallet näringslivets blomstring.

Nu är det ju på det sättet, att kommunikationerna i huvudsak äro tvenne, dels vattenkommunikationer, dels landkommunikationer. Vattenkommunikationerna ha genast vid handelsdepartementets inrättande, så vitt de legat under privatintressen, lagts under handelsdepartementet, men enligt min mening har utav för mig fullkomligt obegripliga grunder vid det tillfället från handelsdepartementets domvärjo undantagits landkommunikationerna. Det är detta fel, som man här inom konstitutionsutskottet har velat avhjälpa, och det är därför, som förslaget till denna skrivelse har kommit. Det är således icke alls riktigt, som en ärad talare på östgötabanken framhöll, att utskottsmajoriteten nog var på det klara med att avskaffa ett självständigt arbetande handelsdepartement. Så litet riktig är den uppfattningen, som förhållandet i verkligheten är det motsatta. Utskottsmajoriteten har nämligen i stället ansett, att

tiden nu var kommen för att taga ytterligare ett steg i utvecklingen av ett starkt handelsdepartement, ett starkt näringsdepartement, och för att nå det målet har man ansett det vara nödvändigt, att kommunikationerna i hela deras omfattning komme under handelsdepartementet.

Därmed har man icke sagt, att ett blivande handels- och kommunikationsdepartement skall vara till för att utan kritik effektuera de eventuellt obefogade fordringar på taxerevisioner, som möjligtvis skulle kunna komma från det ena eller andra hållet, men man har menat, att man genom att koncentrera de ärenden, som nu i huvudsak handhavas dels hos handelsdepartementet, dels hos kommunikationsdepartementet, på det sättet skulle få möjligheter, vilka nu icke finnas, för att driva en verkligt konsekvent ekonomisk handelspolitik här i landet. Så vitt jag förstår, är det just detta, som är något bland det mest önskvärda, som man kan tänka sig. Det är en fordran, som man icke kan giva av på, och en fordran, som måste slå sig fram, och det är på den vägen, som detta skrivelseförslag är avsett att vara ett stöd.

Som konsekvens av vad jag här anfört, är det alldeles givet, att jag instämmer i vad en ärad talare på skånebänken framhöll, nämligen att med den motivering, som utskottet här har kommit till, kan denna utredning knappast få anses vara helt neutral. Det har åtminstone från min synpunkt aldrig avsetts, att den skulle vara neutral, utan det var varit åtminstone min mening, att utskottet skulle begära en utredning med klart givna riktlinjer. Det är naturligtvis självklart, att det resultat, som utredningen kan komma till, icke är diktat i förväg, utan resultatet av utredningen skall bli en konsekvent logisk följd av själva utredningen och icke någonting i förväg bestämt. Riktlinjerna för själva utredningen däremot äro, så vitt jag förstår, klart och tydligt givna av utskottet, och man måste komma fram till detta, att det icke är fråga om en inskränkning eller ett avskaffande av ett självständigt handelsdepartement utan i stället fråga om ett högst väsentligt utvidgat, starkare handelsdepartement än det nuvarande.

I en punkt ha reservanterna och utskottsmajoriteten träffat varandra, och utskottsreservanterna ha skarpare än utskottet självt påpekat saken. Det gäller nödvändigheten av att överflytta traktatbyrån till ett eventuellt nytt handels- och kommunikationsdepartement. Det har från en ärad talare på skånebänken i detta sammanhang framhållits, att det skulle kanske bli mycket svårt att få någon chef för ett dylikt nytt departement, som skulle kunna behärska alla inom ett dylikt departement förekommande frågor. Ja, jag skall icke ingå i någon polemik om den saken, men jag vill säga det, att om resultatet av en eventuell sammanslagning eller ett nytt departement i den riktning, som utskottets skrivelse här ifrågasätter, skulle bli den, att vilken regering som än tillträder helt självklart måste låta en av sina allra bästa krafter stå såsom chef för ett dylikt näringsdepartement, är det något, som av näringarnas utöfvere endast kan hälsas med den allra största tillfredsställelse.

Jag skall icke ingå på de tvenne andra punkterna, vare sig kyrkobyråns överflyttande till justitiedepartementet eller herr Forssells motion, då dessa förut tämligen utförligt omnämnts, utan med hänvisning till vad jag nu anfört vill jag inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bergqvist: Herr talman, mina herrar! Jag skall inte ingå på vad utskottet yttrat angående en eventuell sammanslagning av departementen utan inskränka mig till att säga några ord om den ifrågasatta överflyttningen av kyrkobyrån från ecklesiastikdepartementet till justitiedepartementet.

Jag anser mig böra säga några ord i denna fråga för att giva till känna den mening, som jag vet vara mycket utbredd i kyrkliga kretsar, och det är den,

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

att man om möjligt vill, att kyrkoärendena skola få förbli kvar under ecklesiastikdepartementet hädanefter som hittills. De skäl, som anförts för ett överflyttande av kyrkobyran, kunna ju vara starka nog. Huvudskälet är ju arbetsbördan, och både jag och andra representanter i övrigt för kyrkan äro ju villiga att erkänna, att ecklesiastikdepartementet har en mycket stor arbetsbörda, men å andra sidan måste vi också konstatera, att arbetsbördan ingalunda har vuxit departementet över huvudet, ty med den kännedom jag för min del har om departementet, så har i dess arbete intet blivit eftersatt, vare sig med hänsyn till kyrkoärendena eller undervisningsärendena. Vad de senare beträffar, har ju Kungl. Maj:t fått en synnerligen god hjälp i den upprättade överstyrelsen för vårt skolväsen. Detta underlättar ju i hög grad Kungl. Maj:ts arbete, och jag undrar, om inte många ärenden, som nu gå till Kungl. Maj:t, skulle kunna överflyttas till överstyrelsen och få sin slutliga handläggning där. Det har också framhållits, att många kyrkoärenden skulle kunna förläggas till centrala ämbetsverk, och det är jag också fullt övertygad om. Härigenom skulle ecklesiastikdepartementets arbetsbörda kunna betydligt underlättas.

Den, som har en stor del av denna arbetsbörda, är statssekreteraren, men som vi hörde av herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet framgick det i alla fall, att han icke trodde, att överflyttandet av dessa ärenden skulle i väsentlig grad bidra till att stegra arbetsbördan för statssekreteraren i justitiedepartementet, och samtidigt skulle väl då gälla om statssekreteraren i ecklesiastikdepartementet, att det han får avlyft i arbetsbörda är icke så väsentligt. Annorlunda förhåller det sig med statsrådet. Det är klart, att chefen för ett så omfattande departement som ecklesiastikdepartementet har en mycket stark arbetsbörda, och att den tager hans krafter mycket i anspråk. Det är ju också var och en villig att erkänna, men det förhåller sig så lyckligt numera, åtminstone sett från den här frågans synpunkt, att våra regeringar i regel sitta så kort tid, att knappast någon hinner att överanstränga sig.

Det andra skälet är ju det, att kyrkoärendena skulle få en mera enhetlig behandling, om de komme under justitiedepartementet, där redan förut kyrkolagsärendena behandlas. Ja, jag vill icke heller underkänna detta skäl. Det har verkligen något i sig, men det har visat sig, att den dualistiska handläggning, som hittills varit rådande, icke på något sätt förorsakat olägenheter, utan det har gått mycket bra, trots att kyrkoärendena på detta sätt behandlas inom två departement. Det har sin motsvarighet i ännu högre grad beträffande vissa andra frågor, såsom också omnämnas i konstitutionsutskottets utlåtande. Därför tror jag icke, att det skälet behöver nödvändiggöra ett sådant överflyttande.

Skulle jag nu något stanna vid de skäl, som kunna anföras till förmån för kyrkoärendenas bibehållande under ecklesiastikdepartementet, är det först det principiella skälet, att kyrkans verksamhet ovedersägligen på ett mycket närmare och intimare sätt sammanhänger med undervisningsväsendet än med rättsväsendet, och det har ju i alla tider varit så, att kyrkan och skolan arbetat sida vid sida för samma syftemål. Jag vill hoppas, att de också hädanefter skola komma att göra så. Därför förefaller det mig, som om det vore mycket starka skäl för att kyrkoärendena få behandlas av samma departement, som behandlar undervisningsärendena.

Därtill kommer traditionen, och man skall icke underkänna det skälet. Man har vant sig från kyrkligt håll att lyda under ecklesiastikdepartementet, och man har funnit sig väl där. Jag vill säga, att jag icke ett ögonblick tvivlar på, att kyrkoärendena skulle få en omsorgsfull behandling även inom justitiedepartementet, och jag vill också tillägga, att ingen riksolycka skulle ske, ifall nu Kungl. Maj:ts förslag skulle vinna riksdagens bifall. Men man får å

andra sidan icke underkänna detta känsloskäl, som finns hos kyrkan och dess representanter, att icke vilja bli utjagade ur det hem, där man blivit förtrogen med förhållandena och där man trivts väl.

Ja, jag skall icke uppehålla tiden något längre, då så många andra ha framhållit bärande skäl i denna fråga, men jag måste säga, att det för en kyrkans representant känns nästan beklämmande, att man icke vet, var man skall göra av kyrkoärendena. Läser man reservanternas utlåtande, så finner man, att de söka göra gällande, att det går icke an, att kyrkoärendena äro kvar i ecklesiastikdepartementet. Läser man utskottets utlåtande, får man i stället det intrycket, att man icke kan överflytta kyrkoärendena till justitiedepartementet utan att där göra intrång, då arbetsbördan härigenom blir för stor i detta departement. Jag tycker nästan, att man kommit i den situation, som en gång i tiden gav sig uttryck i de orden: »Det fanns icke rum i härbärgets för dem.» Den enda ljuspunkten är ju den, att justitieministern är villig att mottaga kyrkoärendena och inbjuder till det nya hemmet, men detta uppväges av att ecklesiastikministern vill bli av med kyrkan och dess angelägenheter. Det är som sagt en underlig situation, vi kyrkans män ha kommit i.

Jag ber emellertid få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Dahl, Adolf: Herr talman! Åtskilligt av vad jag hade för avsikt att säga har blivit framfört av tidigare talare, och jag skall därför inskränka mig till ett par erinringar vid den kritik, som har riktats mot utskottets utlåtande.

Justitieministern ville göra gällande, att utskottets anmärkning angående bristande utredning skulle vara riktig endast under förutsättning, att förslaget hade avsett en ökning av departementen, eller att överhuvud taget det funnits möjligheter att flytta kyrkoärendena till något annat departement än justitiedepartementet. Denna senare anmärkning synes mig innefatta ett föregripande av vad som just skulle bevisas. Såvitt jag förstår, är det ingalunda styrkt överhuvud taget, att ecklesiastikdepartementets arbetsbörda icke skulle kunna lättas på annat sätt än genom kyrkoärendenas överflyttning till justitiedepartementet. Ostridigt är däremot att ett lättande av ecklesiastikdepartementets arbetsbörda, som är det väsentliga, är av behovet påkallat. Det har redan av flera föregående talare framhållits, hursom det synes icke böra bereda svårigheter att överföra dessa grupper av ärenden, som avse förvaltning av den ecklesiastika jorden, antingen till de centrala verken eller eventuellt jordbruksdepartementet. Vidare torde man också kunna ta under övervägande, något som icke synes ha varit fallet, huruvida icke åtskilliga ärenden, som ankomma på ecklesiastikdepartementet, lämpligen kunna överföras till socialdepartementet.

Om man således kan tänka sig andra möjligheter för att lätta ecklesiastikdepartementets arbetsbörda, bör man å andra sidan också tillse, huruvida icke det föreslagna överflyttandet till justitiedepartementet kommer att på ett oskäligt sätt öka detta departements arbetsbörda. I detta avseende har justitieministern mött konstitutionsutskottets tveksamhet först med den erinran, att man icke kan komma till något positivt resultat endast genom räkning av ärendena. Detta kan nog vara riktigt, men man får väl å andra sidan utgå ifrån, att en viss betydelse måste man tillmäta ärendenas antal, och den transformerings av det rent aritmetiska värde, som reservanterna i detta avseende ha vidtagit, har reducerats till sin innebörd, såvitt jag förstår, på ett riktigt sätt redan av herr Reuterskiöld. Reservanterna fastställa med sitt beräkningssätt justitiedepartementets ärenden för 1924 från 3,200 till 1,500 normalärenden. Vad ett normalärende rätteligen bör anses innefatta, har man icke kunnat få något svar på, men för att i övrigt rätt förstå innebörden av denna

(Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

transformering borde väl även vidtagas liknande transformering av ecklesiastikdepartementets återstående ärenden och överhuvud taget av de olika ärendena inom de särskilda departementen. Jag tror således, att reservanternas resonemang på denna punkt är tämligen ohållbart.

Vad reservanterna liksom justitieministern särskilt ha framhållit, är den nuvarande departementschefens villighet att vitsorda, att arbetsbördan även efter överflyttandet till justitiedepartementet skall av departementschefen och, som han tror sig också kunna vitsorda, även av statssekreteraren, försåvitt på honom ankommer, kunna bäras. Vad beträffar statssekreteraren, röjer jag, torde jag kunna säga, icke obehörigen någon utskottssekretess, om jag säger, att vid det första sammanträffandet, som utskottet hade med föredraganden från departementet, utskottet icke fick den uppfattningen, att så skulle vara förhållandet. Jag tror i varje fall, att en viss tveksamhet på denna punkt fortfarande är berättigad. Vad angår departementschefens vitsordande av hans förmåga att bära den ökade arbetsbördan, är jag naturligtvis synnerligen beredd att skänka full tilltro till detta vitsord, men jag vill endast anmärka, att hans vitsord kan endast gälla för hans eget personliga vidkommande. Jag tror sålunda, att även härutinnan får man lov att göra en viss reservation, och jag måste göra en reservation särskilt med hänsyn till ett förhållande, som både herr justitieministern och reservanterna alldeles ha förbigått, men som av utskottet påpekats. Justitieministern har icke endast att leda arbetet i sitt eget departement och särskilt detta stora lagstiftningsarbete, som varken kan räknas eller mätas i antal ärenden eller propositioner, utan han skall också överblicka och sammanhålla lagstiftningen i allmänhet. När man beaktar detta förhållande, tror jag, att man svårigen kan emotsäga, att i själva verket är justitieministern den mest arbetstyngda av alla departementschefer. Om man har denna mening, måste man även ställa sig synnerligen betänksam mot att utan alldeles tvingande nödvång öka arbetsbördan för hans departement.

Jag vill således säga, att då jag för min del hade att taga ståndpunkt till denna fråga och fann, att möjlighet skulle kunna yppas på andra vägar än den här föreslagna att lätta ecklesiastikdepartementets arbetsbörda, var jag icke utan en vida sorgfälligare och allsidigare utredning än den, som här presterats, beredd att med min röst bidraga till, att dessa till antalet ganska talrika ärenden överflyttades till detta departement. För mig är således huvudpunkten i detta ärende, frågan om överflyttandet av kyrkoärendena, icke så mycket hänsynen till sådana betänkligheter, som den siste ärade talaren framhöll, utan just hänsynen till den belastning, som kommer på justitiedepartementet, och det intrång, som jag måste befara, att justitieministern i fråga om sitt arbete med lagstiftningen måste komma att vidkännas.

Av fullkomligt sekundär betydelse har för mig varit den andra frågan, som i utskottets utlåtande här har sammankopplats med behandlingen av propositionen, nämligen den ifrågasatta utredningen angående sammanslagning av handels- och kommunikationsdepartementen. Jag vill ge herr Wohlin rätt därutinnan, att man kanske svårigen kan fasthålla vid det omdömet, att utskottet ställt sig fullt neutralt till den frågan, ty utskottet har dock sagt sig finna »i princip önskvärt», att en sammanslagning mellan kommunikations- och handelsdepartementen skulle komma att äga rum. Men jag ber få framhålla, att utskottet dock icke har direkt förordat än mindre påyrkat en sådan sammanslagning, utan det är givetvis en förutsättningslös utredning, som man här ifrågasätter.

Jag vet mycket väl, att bland dem, som här anslutit sig till utskottets utlåtande, finnas skiftande meningar på denna punkt, d. v. s. mer eller mindre stark övertygelse om önskvärheten och möjligheten av en sådan samman-

slagning, och det är sålunda på själva utredningskravet huvudvikten skall läggas. Och jag föreställer mig, att även de, som gärna se att handel och övriga näringar få sin egen representant vid konungens rådsbord, icke endast kunna tåla utan även gärna se, att en ytterligare utredning eventuellt skulle styrka önskvärdheten och kanske nödvändigheten av att få en så beskaffad representant.

För min personliga del vill jag med anledning av herr Wohllins yttrande deklarerar, att jag med honom är ense därutinnan, att en representant för kommunikationsärenden kanske icke i allmänhet får antagas med tillräcklig sakkunskap kunna representera de synpunkter och intressen, som falla inom handelstraktatsärendenas område. Jag har också vid behandlingen av ärendet i utskottet givit uttryck åt denna min mening, men då det var en detalj, har jag icke ansett det nödvändigt att i denna punkt anteckna min reservation, utan har jag trots det vara tillräckligt att här under diskussionen giva uttryck åt denna min mening.

Jag ber således, herr talman — i det jag ytterligare en gång anser mig böra betona, att kravet på utredning i fråga om eventuell sammanslagning av departementen bör vara fullständigt förutsättningslöst — att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Vannersten: Herr talman, mina herrar! Efter det anförande, som nu hållits av en ärad ledamot av konstitutionsutskottet, ligger saken för mitt vidkommande betydligt enklare till, än vad den gjorde, innan jag hört denna förklaring, som var för mig likvärdig med en reservation i det syfte, jag anser vara önskvärt.

Jag begärde ordet, därför att jag har tillhört dem, som från begynnelsen, jag menar därmed från den tid, då jag kom in i riksdagen, arbetat för tillkomsten av ett självständigt handelsdepartement, och det vore ju då egendomligt, om jag nu skulle kunna utan någon invändning ansluta mig till ett utskottsutlåtande med den motivering, som nu föreligger. Jag har i stora delar beträffande handelsdepartementets vara eller icke vara samma uppfattning, som här förut har tillkännagivits av herr Wohlin, och jag kan därför bespara kammaren en vidlyftig utläggning i ärendet genom att avgiva denna förklaring.

Men jag skulle dock vilja tillägga några upplysningar. Om man nu kan gå med på en utredning, trots det att man tidigare har med en sådan iver, som är känd, arbetat för ett handelsdepartement, beror det på tillkomsten av en omsändighet, som vid tiden vid denna reforms genomförande icke väjde så tungt, som den nu gör, och det är besparingssynpunkten. Till denna nytillkomna omsändighet fogar jag även en annan. Man frågar sig, hur kan det komma sig, att inom handels-, industri- och sjöfartskretsar intresset och entusiasmen i någon mån svalnat för tillvaron och fortbeståndet av ett handelsdepartement, och jag skulle, utan att våga göra mig till talesman för en allmän mening inom dessa kretsar, såsom min personliga uppfattning vilja säga, att man nog känt en viss besvikelse rörande gagnet och effektiviteten av denna reform. Härmed riktar jag ingen som helst anmärkning vare sig mot de högt ärade personer, som varit handelsministrar, eller mot den lika aktade, som nu innehar denna post, eller mot organisationen inom handelsdepartementet, utan jag tror, att förklaringen till denna minskade entusiasm får i väsentlig mån tillskrivas de svåra tider, varunder detta departement haft att arbeta. Det är sannerligen icke lätt att tillfredsställa alla önskemål, som framkomma, och när härtill, som är oundvikligt, politiska synpunkter få i hög grad göra sig gällande, finns det ingen möjlighet för vilken handelsminister det vara må att kunna tillmötesgå alla krav från näringslivets sida och undvika, att anmärkningar ifrågakomma och att missnöje uppstår.

*Ang. ändra
departements-
indelning.
(Forts.)*

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

Jag har nu för avsikt att ansluta mig till det yrkande, som går ut på ett bifall till utskottets förslag rörande utredning, men jag har velat förutskicka, att jag icke kan godkänna den motivering som ligger till grund för hemställandet från utskottets sida, och jag har redan angivit, att jag betraktar herr Dahls yttrande som ett rätt väsentligt uppmjukande av den ifrågavarande motiveringen.

Skulle jag våga komma med ett råd, vill jag säga, att vi visserligen skola beakta besparingssynpunkten vid frågans fortsatta behandling och utredning, men vi skola icke glömma, att vid en sådan utredning det icke får anses fastslaget, att handelsdepartementet ovillkorligen skall upphöra såsom ett självständigt departement och sammanslås med kommunikationsdepartementet eller något annat. Utredningen får visa, vilken väg man skall gå för att behörigen tillgodose besparingssynpunkterna, och vi få sedan taga upp ärendet till avgörande en gång, när det föreligger färdigberett.

Man har velat lugna dem, som hålla på en fortsatt tillvaro av handelsdepartementet med hänvisning till, att efter sammanslagningen med kommunikationsdepartementet skulle handels- och kommunikationsdepartementet fortfarande väsentligen vara ett handelsdepartement. Men hurvida det kan ske, hänger i så ofantligt hög grad samman med möjligheten att såsom chef för detta departement finna en person, som väl kan våga dessa delvis olika intressen mot varandra och samtidigt tillgodose handels-, industriens och sjöfartens intressen på ett tillfredsställande sätt, att jag säger, att det är omöjligt att förutse, hur det kommer att gå. Det kan tänkas, att det blir så gott som omöjligt att finna en lämplig person för detta ytterligt svåra och maktpåliggande uppdrag, och därför ställer jag mig i detta fall mycket tveksam.

Jag vill slutligen än en gång understryka att jag tror, att om en misstämning uppkommit mot handelsdepartementet på den grund, att man icke anser sig ha vunnit allt vad man väntat, så är det beroende på särskilda omständigheter, som handelsdepartementet och dess chefer icke bära skulden för. Men jag vill tillika säga, att om man i fortsättningen bemödar sig, som jag antager, att man gjort allt hittills, att rekrytera handelsdepartementets tjänstemannakår på sådant sätt, att handels-, industriens och sjöfartens män vid sina besök däruppe finna all den förståelse och den sakkunskap, som de gärna vilja möta och som de äro vana vid att finna exempelvis i kommerskollegium, skall allt mer och mer förtroendet för handelsdepartementet växa och dess ställning till Sveriges näringsliv, i den mån det här är berört, röna ett gynnsamt inflytande. Jag säger än en gång, att jag icke vill göra någon anmärkning mot det sätt, varpå denna rekrytering hittills har skett, men jag vill framhålla, att om denna rekrytering i fortsättningen såvitt möjligt sker efter de linjer jag här anfört, så är jag förvissad om framgång för departementets strävanden.

Med denna motivering, herr talman, ber jag få ansluta mig till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Jeansson* och *Enhörning*.

Herr **Klefbeck**: Herr talman! Huvudpunkten i den proposition, som remitterades till konstitutionsutskottet, var ju frågan, om kyrkobyrån skulle överflyttas från ecklesiastikdepartementet till justitiedepartementet. Denna fråga har jämförelsevis litet behandlats under debatten och nästan icke alls i utskottets utlåtande. Detta förklarades, såvitt jag hörde rätt — jag betonar denna restriktion: såvitt jag hörde rätt — av herr Ekman därmed, att Kungl. Maj:t icke i sin proposition hade vidrört den principiella frågan. Då har det väl undgått herr Ekman, att Kungl. Maj:t i propositionen hänvisar till vad statsverkspropositionen innehåller under rubriken: »Utgifter. För flera huvud-

titlar gemensamma frågor», där ifrån sid. 10 och vidare en ganska utförlig framställning gives av de skäl, som Kungl. Maj:t haft för sitt förslag om denna överflyttning.

Men här ha under debatten i stället framför allt uttalats olika meningar om handels- och kommunikationsdepartementens sammanslagning. Vidare ha här förts fram en mängd betydelsefulla frågor: näringslivet och dess tillgodoseende, de ecklesiastika jordarnas bättre utnyttjande för jordbruksändamål m. m., men, såvitt jag kunnat fatta, har ingen av talarna påvisat, huru dessa omnämnda ärenden kunna motivera ett avslag på förslaget att flytta kyrkoärendena till justitiedepartementet. Ty om en sådan överflyttning sker, har väl, såvitt jag begriper, riksdagen i alla fall fullständigt obundna händer att, om en gång frågan uppkommer om sammanslagning av de nämnda departementen, intaga ställning till den frågan; och likaså om jag vill tillfredsställa näringslivet, om jag vill befordre prästgårdsjordarnas bättre användning, så är det ju ärenden, som, såvitt jag förstår, icke behöva röna något som helst inflytande av den förläggning inom departementen, som kyrkoärendena skulle få.

Det enda jag hörde i det sammanhanget var vad herr Wohlin talade om, nämligen att det föreligger en proposition om, att en del skogsärenden må aföras från ecklesiastikdepartementet för att avgöras till en början av kammarkollegium och längre fram måhända av domänstyrelsen. Vi ha just nu till behandling det ärendet i lagutskottet, och det är ej omöjligt, att ett förslag framkommer från utskottets sida i den riktningen. Blir detta antaget, har det den verkan, att en hel del ärenden ej vidare komma att behandlas av Kungl. Maj:t. Men det gör då detsamma, om dessa ärenden behandlas i ecklesiastikdepartementet eller i justitiedepartementet. I vilketdera fallet blir det i det eventuella departementet ett något minskat antal ärenden att avgöra.

Sedan ha herr Karl Johan Ekman och biskop Bergqvist berört den fråga, som egentligen är framförd i propositionen. Jag fick emellertid av herr Bergqvists yttrande det intrycket, att han icke var en så deciderad motståndare till förslaget. Jag kan icke säga, om det intrycket är riktigt, men jag fick det. Det han anförde för ett avslag var först och främst en hänvisning till en utbredd mening inom kyrkliga kretsar, vilken gick emot antagandet av en sådan överflyttning som den här ifrågasatta. Nu har det ju alltid varit så, att kyrkans folk vid sitt ståndpunktstagande icke haft tillfälle att få reda på vad saken gäller, utan ofta har det framställts för dem, som om det skulle vara fråga om ett ingrepp mot själva kyrkan och mot det svenska folket som ett kyrkligt och kristet folk. Man har då gått in för ett försvar för det bestående i den hänförda tron, att man kämpade för kyrkan och kristendomen i Sverige. Men sedan har det visat sig, att när en reform genomförts, har man mycket snart försonat sig med den och funnit den icke hava varit något för kyrkan så omstörtande, som man tänkt sig eller fått höra. Jag är övertygad om, att det i detta fall skall bli på samma sätt. Det fordras bara, att vårt kyrkfolk får objektiv upplysning om vad detta förslag verkligen innebär. Denna undervisning får dock icke vara av den art, som herr Karl Johan Ekman gav uttryck åt, när han sade, att förslaget innebar, att »intresset för kyrkan och dess angelägenheter nu skulle skjutas i bakgrunden». Ty vad är det förslaget innebär? Jo, justitiedepartementet har redan kanske de viktigaste kyrkoärendena om hand, nämligen dem, som röra den kyrkliga lagstiftningen. Nu skulle också övriga kyrkoärenden dit överföras. Dem skulle jag vilja indela i två grupper. Först är det den gruppen med ärenden, som avse t. ex. tillsättning av prästerliga tjänster, lönereglering, dyrtidstillägg, beräknad behållen skogsavkastning, försäljning, upplåtelse, lantmäteriförrättning, kollektor, nådevedermälen o. s. v. Finnes det någon människa, som allvarligt vill

*Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)*

Ang. ändrad
departements-
indelning
(Forts.)

driva den satsen, att ett överflyttande av sådana rent borgerliga ärenden till ett justitiedepartement skulle kunna det minsta beröra en kyrklig menighets känslor? Men så kommer det en annan grupp, där jag förstår, att känslorna äro med, och dit höra ärenden om kyrkliga böcker, om prästmöten, om domkapitel och biskop o. s. v. Men då vill jag fråga: finns det någon egentlig anledning att tro, att dessa rent kyrkliga ärenden på ett sämre sätt skulle behandlas inom ett justitiedepartement än inom ett ecklesiastikdepartement? Herr Ekman menade, att det är alldeles självklart, därför att chefen för justitiedepartementet måste vara en jurist. Om jag då hänvisar till, huru förhållandet varit under flydda tider, kanske även den faran icke skulle te sig så stor. Vi hade i början av 1900-talet en ecklesiastikminister, som under en viss period av sitt liv av många kyrkliga personer och menigheter snart sagt förklarades i akt såsom en för kyrkan farlig och vådlig person. Sedan blev han ecklesiastikminister, och en av de första åtgärder, som han då företog, var den, att han försökte tillgodose de allra sämst avlönade komministrarna och övriga sämst avlönade inom prästerskapet. Då sade en prost nere från Småland till mig: Nu är ecklesiastikministern tolererad inom kyrkan. Han hade betraktats såsom den farligaste motståndare, man kunnat tänka sig, men när han blev minister, så visade det sig, att han icke heller i övriga kyrkliga frågor var någon omstörtningsman, utan man for väl av hans regering. Jag skall icke fortsätta exemplifieringen. Det kanske skulle kunna givas ytterligare belägg på vad jag med dessa ord velat framföra. Sålunda, det förhållandet att en person är jurist menar jag icke vara någon mindre borgen för, att kyrkliga ärenden skola av honom behandlas på ett för kyrkan förmånligt sätt, än om han är en person, vilken som helst, som kan komma i spetsen för ecklesiastikdepartementet, då chefen för detta departement åtminstone under de senare åren uteslutande kan man väl säga har tillsatts med hänsyn till undervisningsförhållandena.

Herr Bergqvist anförde också som ett skäl härvidlag, att kyrkan och skolan sedan lång tid haft gemensamma intressen med varandra, och det är jag ju villig att till alla delar erkänna. Men jag menar, att detta bevisar icke så mycket i den föreliggande frågan, ty här gäller det ju, huru ärendena rörande kyrkan och skolan skola behandlas och till vilka myndigheter de skola hänföras; och i Kungl. Maj:ts kansli har icke detta samband förut funnits, såvitt jag vet, ity att lagstiftningsfrågor varit på ett, och de andra ärendena varit på ett annat håll. Skulle herr Bergqvists resonemang upprätthållas, skulle det leda till det kravet, att de kyrkliga lagstiftningsärendena skulle överflyttas från justitiedepartementet.

Sedan slutade herr Bergqvist med ett ord, som hör till ett av de vemodigaste jag känner till i vårt evangelium, där det säges om de heliga föräldrarna, att då de kommo till Betlehem, så fanns det icke rum för dem i härbärget; och han tillämpade det på det föreliggande förslaget. Men jag skulle vilja säga, att ej heller det har riktig beviskraft, ty här har ju aldrig varit fråga om, att icke dessa ärenden skulle ha något rum, utan det har blott varit fråga om, att de skulle få flytta från sitt trånga obekväma rum i ecklesiastikdepartementet till justitiedepartementets rymligare och ljusare salar.

Jag ber att få yrka bifall till det av herr Thulin gjorda yrkandet.

Hans excellens herr statsministern **Sandler**: Herr talman! Uti den föreliggande frågan stå ju mot varandra å ena sidan ett positivt förslag från Kungl. Maj:t, som innebär en överflyttning av kyrkoärenden från ecklesiastikdepartementet till justitiedepartementet, å andra sidan ett utredningsyrkande från konstitutionsutskottets sida, som här i debatten har motiverats på många olik-

artade sätt, som i och för sig förefalla mig att vara ganska motsägande och som uppenbarligen uppbäras i kammaren av motiv, som sins emellan icke gärna låta sig förenas. Jag föreställer mig emellertid, att i all denna förvirring, fränsett det positiva yrkandet, som föreligger här som den enda fasta punkt, om vilken diskussionen kan röra sig, lära vi väl vara ense om en sak, nämligen att icke finnes det en frissinnad departementsordning eller en liberal eller socialistisk eller konservativ sådan, utan vad det är fråga om här är, att arbetet inom Kungl. Maj:ts kansli skall ordnas på ett rationellt sätt. Om sedan arbetsuppgifterna bliva inordnade i det ena eller andra departementet, får väl icke betraktas såsom en betygsättning vare sig i riktning mot överbetyg eller underbetyg åt den ena eller andra gruppen av ärenden, eller åt det ena eller andra departementet, utan det är fråga om att finna en sådan gruppering av arbetet, som visar sig vara ur olika synpunkter rationell och som möjliggör att utföra allt det samlade arbetet med minsta möjliga behov av arbetskraft.

Det är ju mycket naturligt, att olika intressen träda fram, så fort denna departementalorganisation bringas under diskussion, därför att det finns så många specialintressen, som på mer eller mindre goda grunder tro, att de skola bli bättre betjänta av en annan anordning än den, som är ifrågasatt; och det ligger i sakens egen natur, att man kan väl tänka sig många olika slag till gruppering av ärenden inom Kungl. Maj:ts kansli, för vilket goda skäl kunna föreliggas. Men icke är denna fråga av sådan natur, att man egentligen kommer så värst mycket närmare ett ståndpunktstagande därigenom, att man igångsätter en utredning i syfte att insamla nytt material till frågans lösning. Saken är väl egentligen den, att materialet föreligger uti de erfarenheter, som man redan gjort beträffande utfallet av den nu arbetande departementalorganisationen, och vad det sedan gäller är att med kännedom om och vägledning av de erfarenheterna undersöka, om man kan finna i det nuvarande läget en bättre avvägning av de olika synpunkterna mot varandra. Men klart är, att man då måste väga de olika synpunkterna mot varandra. Här kommer t. ex. ett specialintresse och gör sig hört i konstitutionsutskottets betänkande, ett intresse, vars vikt jag icke alls vill underkänna, nämligen intresset att få ärendena sammanförda till en mera enhetlig behandling inom kansliet, nämligen de mera kommunala ärendena. Det är en synpunkt, som enligt mitt sätt att se förtjänar överbäggande, och saken har för övrigt, vilket konstitutionsutskottet kanske märkt, varit föremål för överbäggande från Kungl. Maj:ts sida, innan det föreliggande förslaget framlades. Såsom det nämligen är anført i den nu framlagda propositionen, har under det förberedande arbetet också varit undersökt ett sådant alternativ till lösning av de aktuella departementsfrågorna, att man skulle kunna tänka sig ett återupprättande av ett civildepartement för lantregeringen och de kommunala frågorna, varigenom man skulle nå just det syftet, som konstitutionsutskottet i slutet av sitt yttrande starkt skjutit i förgrunden, och då hade man tänkt sig, att detta alternativ skulle kombineras med en sammanslagning av handels- och kommunikationsdepartementen. Alldestund det avgörande ställningstagandet har fått ske beträffande frågan, huruvida handelsdepartementet borde bibehållas eller ej, anföres om denna sak för övrigt blott det i propositionen, att med en sådan anordning hade man i varje fall icke kunnat vinna någon besparing, utan skulle man gå på denna linje, skulle det naturligtvis vara på grund av att den inrymde andra fördelar. Konstitutionsutskottet har för sin del tydligen icke ansett en dylik lösning, som alltså skulle ha inneburit ett uppdelande av det nuvarande socialdepartementet och en sammanslagning av två andra departement, vara förtjänt av något särskilt överbäggande. Hela inriktningen av konstitutionsutskottets betänkande är ju den, att vad man skall syfta till efter dess mening, är att finna en sådan lösning, som med möjligt medför en indragning av något departement,

*Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)*

Ang. ändrad
departements-
indelning.

(Forts.)

och jag skall under sådana förhållanden, då denna fråga väl icke kan betraktas nu som aktuell, icke närmare ingå på den diskussionen.

Konstitutionsutskottet anför självt beträffande de kommunala ärendena, att det icke är möjligt att sammanfatta dem alla inom ett departement, så att utskottet har tydligen vid sitt övervägande där kommit till ett negativt resultat, som alltså sammanfaller med det, till vilket vi kommit, sedan vi väl en gång fått släppa tanken på det alternativ, jag nyss skisserade. Vad är det då, som man på denna punkt avser med en utredning? Det är väl bara tre departement, som på allvar kunna komma i fråga vid ett sådant ökat sammanförande av kommunala ärenden: social-, finans- och ecklesiastikdepartementen. Jag föreställer mig, att efter allt vad som är vitsordat angående det nuvarande ecklesiastikdepartementets arbetsbörda, är det väl ingen som ifrågasätter, att man dit skulle lägga de kommunala ärendena. Det skulle alltså vara social- eller finansdepartementet, som här skulle komma i fråga. Att i ökad utsträckning förlägga kommunalärendena till finansdepartementet skulle alltså innebära, att från socialdepartementet dit överflyttades de nu i socialdepartementet behandlade kommunalärendena tillhopa med den stora kommunala lagstiftningen. Om man emellertid gjorde det, då hade man berövat sig en av de huvudvinster, som man tog ut genom 1919 års departementalreform, nämligen den stora vinsten, att man befriade finansdepartementet och finansministern ifrån den där då hopade alltför stora arbetsbördan, och jag vågar verkligen säga, att något olyckligare har jag svårt att tänka mig än att i detta avseende driva utvecklingen tillbaka, så att finansministern skulle bli, som han tyvärr var i gångna tider, överhopad med en mängd löpande ärendens handläggning.

Om man vill anlägga besparingssynpunkter, får jag verkligen ifrågasätta: tror någon att det skulle vara ur besparingssynpunkt klokt att överhopa finansministern med handläggningen av sådana ärenden och på det sättet beröva honom den ökade möjlighet att handlägga budgetarbetet som det väsentliga, vilket man 1919 betraktade som en av huvudvinsterna av den då genomförda departementalreformen.

Återstår alltså efter mitt sätt att se egentligen bara av allt vad konstitutionsutskottet i denna del anført, att man skulle kunna tänka sig att flytta de kommunala finansärendena, som nu äro till finnas i finansdepartementet, till socialdepartementet. Mot detta kan naturligtvis anföras vissa skäl. Det är icke min mening att gå in i någon egentlig diskussion om denna sak. Man kommer ju omedelbart över till frågan om sammanhanget med den kommunala finanshushållningen i övrigt och den kommunala beskattningen, och man frågar sig: kan det vara någon reson i att kommunalbeskattningen flyttas från finansdepartementet? Men vad jag egentligen vill framhålla, det är detta: är det verkligen någon rimlig proportion emellan motivering och kläm, om man för att få ett övervägande utav denna relativt lilla detalj i arbetet inom Kungl. Maj:ts kansli vill att riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t och begära en fullständigare och mera ingående utredning rörande en ändrad departementalindelning? Jag tror alltså, att man kan stryka ifrån listan den där frågan om kommunalärendenas behandling, utan att på något sätt underkänna vikten av, att man alltjämt har blicken öppen för den synpunkten, att under ändrade förhållanden kan naturligtvis även en sådan sida av saken som den här framlagda tagas under övervägande.

Jag kommer så till frågan om handelsdepartementets vara eller icke vara och de olika alternativ, som därtill anknyta sig. Det är i propositionen framhållet, att det avgörande skälet på denna punkt icke gärna kan vara att söka i kostnadsfrågan. Vill man ha ett handelsdepartement, så är det av skäl, som ligga på ett helt annat plan än dem man kan bemöta genom att tala om,

att det kostar så och så mycket att ha ett sådant departement. Och vill man dra in det, kan det aldrig bli av det skälet, att det innebär en kostnad av låt oss säga 100,000 kronor — en siffra, som varit närmast anförd här. I propositionen har från regeringens sida sagts ungefär, att skälen för handelsdepartementets bevarande äro i dag desamma som de skäl voro, vilka förelågo då handelsdepartementet på sin tid inrättades, och vi ha icke kunnat finna, att det har skett någon sådan förändring av förhållandena, som kunde motivera att man föresloge en indragning av departementet. Huvudfrågan är ju här, om det är riktigt, att det finns ett departement, som självständigt handlägger ärenden rörande handel, industri och sjöfart. Konstitutionsutskottet godkänner ju i själva verket riktigheten av det resonemang, som ligger bakom handelsdepartementets tillkomst, ty konstitutionsutskottet går ju ut ifrån, att det skall alltjämt finnas ett sådant departement vid sidan av jordbruksdepartementet, som kan företräda de andra näringarnas intressen och ärenden i konseljen. Men konstitutionsutskottet förmenar, att man mycket väl skulle kunna sammanföra med detta handelsdepartement det nuvarande kommunikationsdepartementet och därmed vinna det, som konstitutionsutskottet här har framskjutit som en huvudsynpunkt: en indragning av ett departement. Även den sidan av saken har ju, såsom jag nyss antydde, varit under ett visst överbäggande vid detta ärendes förberedande behandling. Vi hade uppe till vår granskning inom regeringen ett alternativ, där man just hade sökt ett sådant sammanförande av handels- och kommunikationsdepartementen.

Vad är det som talar emot detta och som har gjort, att man till sist har funnit, att den nuvarande ordningen är att föredraga? Jag skall icke diskutera arbetsbördan utan ta en annan synpunkt. Om man sammanför kommunikationsärendena och handelsärendena i ett departement, så medför detta den olägenheten i arbetet, som jag tror skall visa sig synnerligen kännbar, att denne förenade handels- och kommunikationsminister blir en person, i vars bröst två själar måste bo, och det blir icke så värst roligt, då de bägge själarna skola börja tala med varandra. Det är mycket lättare, om man ordnar det så, att det är två departementschefer, som sitta och tala med varandra och diskutera och låta sina synpunkter brytas mot varandra vid bordet, än om man ställer det så till, att den nuvarande kommunikationsministern skall försöka se på statens affärsverksamhet med en handelsministers ögon. Det är icke synpunkter av samma art, som böra rimligen anläggas av den ene och den andre, och jag vill be kammarens ledamöter överbäga — om nu besparingssynpunkter i detta sammanhang tillmätas någon större vikt, vilket jag hoppas — om det verkligen vore god sparsamhet att låta kommunikationsministern, som skall svara för intäkterna ifrån statens affärsverksamhet, samtidigt vara handelsminister, som skall tillvarata det allmänna näringslivets intressen vid rådsbordet. Jag pekar blott på en så närliggande fråga som den, som regeringen snart får ta ställning till: frågan om fastställandet av järnvägsfrakterna. Det är klart, att inom en regering måste man ju komma till ett slut i en sådan fråga och låta de olika intressena bryta sig emot varandra, men det är en mycket väsentlig skillnad, då det gäller att få fram i sin klarhet de olika synpunkterna, om det finns två representanter i konseljen för dessa olika synpunkter eller om man söker att sammanföra dem i en och samma person.

Jag vill vidare fästa uppmärksamheten på, att det nu ifrån en del talare närmast av herr Vennersten med åtskilliga instämmanden, förts fram den upptattningen, att det alltjämt föreligger goda skäl för handelsdepartementets bevarande, men att man ändå funnit sig kunna yrka bifall till utskottets förslag om en utredning, en utredning, som ju tydligen då måste vara en helt annan än den, som konstitutionsutskottet här har skrivit om, alldenstund man har fått fästa vid yrkandet uttryckliga förbehåll om, att en utredning, som herr Venner-

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

Ang. ändrad
departemangs-
indelning.
(Forts.)

sten och herr Jansson med flera ansluta sig till, får icke ha till riktpunkt, såsom konstitutionsutskottet skrivit, att man skall söka draga in ett departement och att man skall först och främst undersöka frågan om sammanslagning av handels- och kommunikationsdepartementen, utan det skall vara, som han säger, en förutsättningslös utredning, till vilken man ger det bidraget, att man själv alltjämt är övertygad om, att handelsdepartementet har en viktig uppgift att fylla.

Jag skall om handelsdepartementets vara eller icke vara för övrigt icke säga mera än det, att det kan väl vara sant, att det fanns litet grand av högkonjunkturstämmningar i de föreställningar, man hade på olika håll om vad som skulle bli resultatet av handelsdepartementets inrättande. Men låt oss inte för den sakens skull nu slå in i en orimlig motsats och förfalla i lågkonjunkturstämmningar, sedan man har gjort erfarenheter om, att icke allt det skulle tillfredsställas, som man väntade sig av handelsdepartementets inrättande. Må man i stället fråga sig, om det icke alltjämt finnes goda skäl för att även andra näringar än jordbruket ha sin särskilda målsman i regeringen.

Det positiva förslag från Kungl. Maj:ts sida, som här föreligger till prövning, går ju ut på att kyrkobyrån, kyrkoärendena skola överflyttas från ecklesiastik- till justitiedepartementet, en fråga som ju uppenbarligen icke har något direkt sammanhang alls med de frågor, som jag nu har lämnat. Oberoende av hur man gör med handelsdepartementet, om det skall vara kvar eller om det skall indragas, oberoende av frågan om en sammanslagning av handels- och kommunikationsdepartementen står den frågan alldeles fristående kvar: hur skall man förfara beträffande det nuvarande ecklesiastikdepartementets arbetsbörda, hur skall man i detta avseende finna en mera rationell organisation? Utgångspunkten för Kungl. Maj:ts förslag har konstitutionsutskottet klart erkänt vara befogad, då enligt utskottets uppfattning det får anses vara vitsordat, att ecklesiastikdepartementets arbetsbörda är av den omfattningen, att man måste taga under övervägande, hur man skall uppnå en förändring. Utskottet säger självt, att arbetsbördan är större än den, som framgår enbart av en räkning av ärendenas mängd, och däruti tror jag vi alla kunna ge konstitutionsutskottet rätt. Det finns för övrigt en rätt god objektiv måttstock på den där arbetsbördans tillväxt. Den ligger icke så mycket i vad man kan ha att säga om departementschefens arbete. En departementschef måste enligt sakens natur vara en ganska elastisk person, så att säga, som *kan*, om omständigheterna därtill tvinga, under vissa tider utföra ett mycket större arbete än man i normala fall anser vara rimligt för en person. Det finns en mera objektiv måttstock, och den ligger däri, att då ett departement växt så mycket med hänsyn till omfattningen av ärendena, att expeditiionschefen icke kan överblicka hela departementets arbetsområde och deltaga i justeringen av de beslut, som komma till stånd efter behandling på de olika byråerna inom departementet, då har man där en objektiv måttstock för att upptaga till prövning frågan: har icke detta departements omfattning nu blivit så stor, att man måste överväga en förändring?

Mot denna överflyttning har nu anförts, att man bättrar på ett håll, men man råkar ju bara i elden ur askan därigenom, att då bli justitiedepartementet och justitieministern alltför belastade med arbete. Justitieministern har vittnat för egen del, och därtill behöver jag ingenting lägga. Jag skulle bara vilja inskjuta, då konstitutionsutskottet här talar om vikten av, att justitieministern har frihet att ägna sig åt lagstiftningsarbetet, att konstitutionsutskottet är att lyckönska till denna uppfattning av justitieministerns arbete, som ju rätt mycket avviker från den kost, som vi dagligdags se serverad, då det gäller opinionsbildning här i landet, den som är koncentrerad i uttrycket »lagstiftningsraseriet». Det är en annan uppfattning och som jag tror

en mycket riktigare uppfattning av detta justitieministerns arbete, som framträder i konstitutionsutskottets uttalande i detta betänkande.

För min del måste jag ge vitsord åt vad justitieministern här har anfört, att riksdagen med lugn och tillförsikt kan vara med om en överflyttning av kyrkoärendena till justitiedepartementet, utan att därmed justitiedepartementets eller justitieministerns arbetsuppgifter blir på det sättet belastade, att någon våda inträffar. Det må anföras i detta sammanhang i anledning av ett par yttranden här, som ha pekat på möjligheten av en decentralisation utav vissa ecklesiastika ärenden, att med en sådan decentralisation, vilken ju uppenbart kan genomföras oberoende av om ärendena ligga i det ena eller andra departementet, skulle denna befarade ökning av arbetsbördan inom justitiedepartementet bli avsevärt reducerad. Det föreligger till riksdagens prövning i år ett förslag från Kungl. Maj:t, genom vilket skogsavkastningsärendena skulle överföras till avgörande av ett centralt verk. Enligt siffror, som äro framlagda här i den vid betänkandet fogade reservationen, skulle detta betyda att av de 1,400 ärenden, som äro upptagna i denna statistik, nära 400 skulle bortfalla från behandlingen hos vederbörande departement och kunna överföras till ett centralt verk i stället.

Nu kan man naturligtvis säga, att samma verkan skulle ju decentralisationen ha, även om den gjordes i ecklesiastikdepartementet. Men vad man icke skulle vinna där, det är den tillräckliga lättnad i arbetsbördan, som är avsedd. Jag förstår väl de synpunkter, som ligga bakom herr Bergqvists framträdande i detta ärende, och jag skulle ha mycket lättare att förstå hela oppositionen emot Kungl. Maj:ts förslag i denna del, om den leddes av den uppfattningen, att det av principiella grunder är lämpligt och behövt att förena undervisningsärenden och kyrkoärenden i samma departement. För min del har jag ingalunda saknat sinne för, att denna traditionella förening av undervisningsärenden och kyrkoärenden är ett faktum, med vilket man skall räkna. Det har gjorts försök att finna andra utvägar att ordna arbetsbördan inom ecklesiastikdepartementet för att vinna det åsyftade resultatet utan att gå till denna åtgärd. Det har sålunda utrönts, hur det skulle ställa sig, ifall man sökte att ifrån ecklesiastikdepartementet överföra till jordbruksdepartementet sådana ecklesiastika jord- och skogsärenden, som skulle kunna tänkas på grund av jordbruksdepartementets verksamhetsområde vara möjliga att överföra dit. Och vi ha funnit såsom resultat av detta övervägande, att det icke låter sig göra, på grund av det sammanhang, som finnes emellan dessa ärenden och hela det prästerliga avlöningsväsendet. Det har vidare också utrönts vad det skulle betyda, om man sökte att ifrån ecklesiastikdepartementet avsöndra vissa grupper av undervisningsärenden, som möjligen skulle kunna tänkas överförda till andra departement. Det befinnes då att den arbetsbörda, som genom en sådan åtgärd skulle överflyttas ifrån ecklesiastikdepartementet på annat håll, är så pass oväsentlig, att åtgärden icke kan vara motiverad, då man väger vad som uppnås emot den uppenbara nackdelen att åtgärden splittrar och slår sönder undervisningsväsendet, sedan man har lyckats sammanföra dess olika delar i ecklesiastikdepartementet.

Jag tror, att man därför kan våga säga, att skall överhuvud taget någonting göras åt det nuvarande oefterrättlighetstillståndet, så är den enda aktuellt möjliga och rimliga åtgärden den, som här är ifrågasatt: att kyrkobyran som helhet med samtliga kyrkoärenden överflyttas till ett annat departement.

Jag vill erinra kammaren därom, att herr Reuterskiöld i sitt anförande för sin del sade, att han ju kunde i viss mån sentera dessa synpunkter och att om överhuvud taget kyrkobyran skall flyttas, då finns det icke någonting att välja på mer än att, som här är föreslaget, flytta den till justitiedepartementet. Men vad är det konstitutionsutskottet vill? Konstitutionsutskottet erkänner ju, att

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

i ecklesiastikdepartementet måste ske en ändring beträffande arbetsbördan. Om man överhuvud taget skall verkställa en sådan utsöndring, finns det överhuvud taget någon möjlighet att förflytta kyrkobyran till något annat departement? Man behöver ju bara räkna upp namnen på de olika departementen, vilket jag icke skall besvara med, för att genast vara färdig med svaret på den frågan. Skola dessa ärenden flyttas till ett nytt departement? Konstitutionsutskottet ger i varje fall icke därom någon som helst antydan. Det finns ju eljest en motion, som syftar till inrättandet av ett kyrkodepartement, men det är ju icke nog med, att konstitutionsutskottet icke tänkt sig inrättandet av något nytt departement, konstitutionsutskottets uttalande går direkt ut på, att man skulle söka åstadkomma en indragning av något departement. Då frågar jag mig: hur tänka sig herrarna i konstitutionsutskottet egentligen, att man skall kunna uppnå ett avlyftande av någon väsentlig anpart av ecklesiastikdepartementets arbetsbörda, samtidigt som man vill realisera önskemålet att indraga något av de befintliga departementen?

Vad som här föreligger är alltså, att man erkänner behovet av en förändring, men den lösning, som anvisas av konstitutionsutskottets majoritet, är, om kammarrens ledamöter vilja se efter i konstitutionsutskottets betänkande, att konstitutionsutskottet säger oss, att vi måste »betrakta saken i ett större sammanhang». Jag måste för min del säga, att då får det i så fall vara ett bättre sammanhang än det, som nu finns emellan de olika delarna av konstitutionsutskottets betänkande, och också ett litet bättre sammanhang än det, som nu förenar de olika riktningar, som tillsammans sluta upp kring utredningsyrkandet.

Jag vågar icke tro på, att arbetet i Kungl. Maj:ts kansli kommer att bli så värst mycket betjänt av ett sådant betraktande i ett större sammanhang, som skulle komma att ske på basis av de anvisningar, konstitutionsutskottet här givit. I många vändningar kommer konstitutionsutskottet tillbaka till, att här hade krävts en fullständigare och mer ingående utredning; här hade krävts en ingående redogörelse för arbetsbördan i ecklesiastikdepartementet, och det har saknats utredning om vad det skulle betyda för justitiedepartementet, ifall man flyttade dit de kyrkliga ärendena. Man har icke tillräcklig utredning om vad det skulle betyda för justitieministerns överblick av lagstiftningen. Man hade behövt närmare utredning av decentralisationsproblemet, varvid konstitutionsutskottet synes hava förbigått den omständigheten, att decentralisationsfrågan ju verkligen behandlas i de olika huvudtitlarna, som äro framlagda vid årets riksdag, i samband med de besparingsförslag, som för de olika departementen äro framlagda.

Jag skulle vilja göra den hemställan till konstitutionsutskottets ledamöter, om icke, sedan konstitutionsutskottet erhållit de sifferuppgifter angående ärendenas antal, som man inom konstitutionsutskottet synes sätta så stort värde på, utskottet hade kunnat gå till det avvägande av de olika synpunkterna, som här till sist i alla fall måste ske, även om man skulle låta ytterligare något år förlöpa, innan ett definitivt ställningstagande äger rum.

Jag kommer nu tillbaka till den synpunkt, jag tillät mig antyda från början, att detta icke är en fråga, där det gäller att samla in en mängd nytt material, som en kommitté skulle kunna göra genom sitt utredningsarbete. Vi ha material nog, och det är egentligen fråga om att på basis av de föreliggande erfarenheterna bestämma sig för, hur man vill ha det ordnat för att få en rationell organisation av arbetet. Att Kungl. Maj:ts i år framlagda förslag i fråga om utredningens beskaffenhet icke precis avviker ifrån vad man tidigare ansett vara rimligt på detta område, det skall jag tillåta mig styrka genom att med några ord redogöra för, huru det förfors, då 1919 framlades förslag angående den departementalreform, efter vilken vi sedan arbetat. Även den gången kunde man ju ha diskuterat en mängd olika möjligheter, en mängd kombinatio-

ner av ärenden, och man kunde naturligtvis med samma fog som nu ha ifrågasatt, att alla dessa olika kombinationer och möjligheter hade varit på något siffermässigt eller annat sätt klarlagda och utredda inför riksdagen. Föredragande departementschefen — justitieministern år 1919 — yttrade den gången om det förberedande arbetet följande: »Utgår man alltså ifrån, att departementens antal bör ökas med endast *ett* departement, erbjuda sig två möjligheter, nämligen *antingen* att inrätta två nya departement och samtidigt samman slå två redan befintliga departement, *eller ock* att, med bibehållande av de nuvarande departementen, inrätta *ett* nytt departement och i sammanhang därmed genom reglering av departementens särskilda verksamhetsområden söka åvägabringa en så lämplig departementsindelning som möjligt. Med avseende å sistnämnda alternativ har en noggrann undersökning företagits rörande olika tänkbara kombinationer av förvaltningens huvudsakliga ärendesgrupper inom ramen av de nuvarande departementen, utökade med ett nytt departement. Den verkställda undersökningen, för vars detaljer det torde vara överflödigt att här redogöra, har emellertid oförtydligt givit vid handen, att ingen av dessa kombinationer kan anses tillfredsställande.» — Efter att hava uttalat detta och utan att sålunda framlägga vad alla dessa olika övervägda kombinationer kunde hava inneburit i detaljer, går departementschefen över till, att den dåvarande regeringen hade funnit sig böra lägga till grund för sitt förslag en sådan kombination, som att lantförsvars- och sjöförsvarsdepartementen sammansloges till ett departement, civildepartementet uppdelades på två departement och att ett nytt departement inrättades för handel, industri och sjöfart. I fortsättningen behandlar han frågan, hurudan ärendesgrupperingen under denna förutläggning skulle kunna tänkas.

Jag vill med detta göra gällande, att förfaringssättet vid framläggandet av detta förslag till en förändrad departemental organisation är i denna del alldeles likartat med det, som utan någon som helst anmärkning från riksdagens sida begagnades, då den departementsorganisation, som vi nu hava, av riksdagen fastställdes år 1919.

Jag måste till sist fråga: Vad är det för intresse, som det här framställda utredningsyrkandet egentligen skall tjäna? Det medför ju, att man direkt förhindrar att nu genomföra en rationell omgruppering av arbetsbördan inom Kungl. Maj:ts kansli. Man skall uppskjuta detta för en utredning, för vilken skall vara vägledande detta konstitutionsutskottets utlåtande, försett med alla de olikartade förbehåll, reservationer och nyanser i motiveringen, som vi här fått höra under debatten. Kan detta verkligen vara en sakligt stark och rimlig ståndpunkt för riksdagens första kammare att intaga? Vilket stöd riksdagen kommer att ge Kungl. Maj:t uti strävandena att förenkla administrationen, det komma vi ju inom en ganska kort tid, hoppas jag, att få erfara, och jag har alltså de bästa förhoppningar, att detta riksdagens stöd skall bli tillräckligt kraftigt för att kunna möjliggöra ett fortgående på denna väg. Men jag måste säga, att det vore en bra dålig början på den vägen, om riksdagen nu skulle genom att fälla detta regeringens förslag direkt hindra en strävan att fördela arbetsbördan inom Kungl. Maj:ts kansli bättre än förut. Jag vågar därför rikta en vädjan till kammaren att bifalla det förslag, som har framställts, syftande till bifall i allt väsentligt till den kungl. propositionen.

Herr Ljunglund: Herr talman! En sak ter sig ofta helt annorlunda vid ett ytligt och flyktigt betraktande än då man försöker tränga närmare och djupare in i densamma. För min del bekänner jag uppriktigt, att jag från början varit ganska benägen att dela Kungl. Maj:ts uppfattning, att den ifrågasatta förflyttningen av kyrkoärendena till justitiedepartementet kunde och borde be-

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

traktas såsom en ren lämplighetsfråga. Men då jag blev i tillfälle att följa konstitutionsutskottets ingående undersökningar i denna angelägenhet, blev jag mer och mer övertygad om att den uppfattning, vartill utskottet kommit, är den riktiga. När jag sedermera kom att läsa reservanternas uttalande, stärktes jag i denna uppfattning, liksom jag vågar påstå, att det mycket välformade anförande, som hans excellens herr statsministern nyss hållit inför kammaren, icke förmått rubba den uppfattning, som jag så småningom förvärvat mig, utan fastmera stärkt densamma.

Ser jag nu närmast på reservanterna, finner jag, att deras yttrande i väsentliga hänseenden snarare befäster än bestrider riktigheten av utskottets uppfattning. De säga visserligen: »De skäl, som departementalkommitterade utvecklat till förmån för kyrkoärendenas överflyttning till justitiedepartementet, ha enligt utskottets mening alltjämt sin fulla giltighet.» — Men en annan auktoritet säger — om jag bläddrar ett par sidor tillbaka — att vid den blivande departementalreformen bör man icke i något avseende bygga på 1912 års departementalkommitterades principiellt ytterst betänkliga förslag. — Detta senare uttalande härrör från en auktoritet, som torde i rätt väsentliga stycken erkännas även av reservanterna. Det är nämligen herr Reuterskiöld, som här gjort ett sådant uttalande. Visserligen ha också reservanterna gjort en ganska säregen och fyndig utredning angående arbetsbördan inom justitiedepartementet med en del divisioner och minskningar av ärendena från vanliga nummerärenden till normalärenden. Det har redan invänts, att det saknas någon normal riksläkare för ett sådant förfarande. Men efter det de gjort denna utredning, dementera reservanterna själva dess värde genom yttrandet på sid. 14: »Behovet av ett departement bör icke endast bedömas efter mängden av de ärenden, som det har att handlägga, utan måste jämväl ses ur synpunkten av de andra riksvårdande intressen, som departementet har att företräda. Dessa kunna icke lämpligen göras till föremål för statistisk behandling.» — Detta uttalande stämmer alldeles förträffligt med vad utskottet säger på sid. 4, nämligen att enligt utskottets mening i justitieministerns åliggande bör ingå ej blott att behandla de löpande ärendena inom justitiedepartementet och leda det lagstiftningsarbete, som ankommer på detta departement, utan även att överblicka och sammanhålla den vittomfattande lagstiftningen i övrigt. Utskottet vill, att man även skall ta hänsyn till att departementschefen har stora uppgifter i övrigt, vilka icke framgå direkt av de löpande ärendena. Därvidlag har här redan upprepade gånger framhållits just lagstiftandets behov av justitieministerns noggranna övervakande. Det är sant, man kan uppfatta detta såsom en komplimang till herr justitieministern, och jag skall mycket gärna erkänna justitieministerns stora kraft, skicklighet och talang, men det kan dock hända, att den börda, som han med lätthet bär, icke av hans efterträdare kommer att kunna bäras med samma lätthet, att det sålunda icke varje gång finns att tillgå en sådan andlig Atlas, som kan bära en sådan börda på sina skuldror. I själva verket menar jag också, att det icke alls skulle skada, om justitieministerns lagstiftande, »lagstiftningsraseri», som det nyss talades om, rönt någon liten bromsning vad antalet av nya lagar beträffar. Men jag befarar, att bromsen skulle kunna verka även på de nya lagarnas kvalitet, och tror, att ingen av oss här i kammaren skulle önska detta.

En annan passus i reservanternas yttrande, som stämmer förträffligt med utskottets, är den, där reservanterna tala om att handelsdepartementet bör få behålla traktatärendena. Här ha reservanterna gjort en mycket vidlyftig bevisning för att så bör ske, men därvidlag slå de in öppna dörrar, ty konstitutionsutskottet är av alldeles samma mening.

Hans excellens herr statsministern har nyss uttalat, att han skulle förstå motståndet mot en överflyttning av kyrkoärendena till justitiedepartementet

bättre, om det lades rent principiellt. Så har dock här skett från flera talaresh munnar, ehuru icke så uttryckligt, som detta enligt min mening bör ske.

Hans excellens menade, att sambandet mellan kyrka och skola vore rent traditionellt. För min del är jag övertygad om, att det består ett helt annat, djupare och mera reellt samband mellan dessa två, försåvitt det är sant, att religiositet och kunskapssökande båda äro uttryck för människans andliga natur, för hennes strävanden att orientera sig i världen och försöka lyfta sig själv uppåt. Man kan ju säga, att därvidlag finner ett nutida betraktelsesätt undervisningen vara mera påtaglig och mindre omtvistlig, men jag menar, att det dock betyder något att, såvitt jag vet, allt det största, som skett här i världen, inspirerats av religiositet, de skönaste och största byggnadsverken de härligaste målningar och skulpturer, de betydelsefullaste diktverken i världslitteraturen, den högsta musiken, de stoltaste bragderna och — vad som kanske icke betyder mindre — de smås och ringas förmåga att uthärda världens svårigheter och bekymmer och gestalta sitt liv under obetydliga förhållanden fritt och skönt. Skulle all denna ofantliga kulturkraft vara för kultursamhällena betydelselös? Jag tror icke, att någon av dem, som nu äro så angelägna att skilja sambandet mellan kyrka och skola, mellan religiositet och kunskapssökande, i grund och botten är av den meningen, och jag stadfästes ytterligare i denna min tro, då jag tänker på att ett utskott här i riksdagen helt nyligen avgjorde frågan om religionsundervisningens avskaffande på det sättet, att det avstyrkte den motion, som var väckt därom. Professor Linderholm yttrar i anledning av detta, att det ifrågavarande utskottet anslöt sig till hans uppfattning, som lyder sålunda: Den moderna kulturstaten, som icke bör bekymra sig endast och allenast om den materiella kulturen utan i lika mån måste vårda sig om den andliga, kan och får icke, såvida den icke skall skada sitt övriga arbete för den andliga kulturen, låta allt växa vilt och som det vill på det religiösa området. — Han fortsätter, att denna uppfattning tydligen har varit både Social-Demokratens och de socialdemokratiska medlemmarnas inom utskottet.

Här ser jag alltså en socialdemokratisk bekännelse om att skillnaden mellan oss och dem i grund och botten icke är så radikal, utan att de likaväl som vi förstå sambandet mellan kyrka och skola såsom ej blott traditionellt utan reellt i andlig mening. Här har visserligen en av de senaste talarna på stockholmsbänken — en representant för kyrkan — förklarat, att han för sin del hade ingenting emot, att från ecklesiastikdepartementet till justitiedepartementet flyttades de nu till flyttning ifrågasatta ärendena, bland vilka finnas sådana som frågor rörande kyrkliga böcker, gudstjänster, kyrkomötet, prästmötet o. s. v. Han har funnit, att jurister kunna vara mycket bra, och det bestrider jag inte alls. Jag kunde möjligen anföra ett yttrande i utskottet av en meningsfrände till denne ärade talare, en mycket framstående ledamot av konstitutionsutskottet, som på tal om just denna sak erinrade om ett ord, som han tillskrev Luther: »Juristen, schlechte Christen.» — Jag tror nu icke, att Luther hade så absolut rätt i detta, utan jag tror, i likhet med talaren på stockholmsbänken, att de kunna vara mycket goda kristna, men man får icke gå ut ifrån, att de äro det som regel, och jag kan bättre förstå en annan representant för kyrkan, som uttryckte sina farhågor för att på religiositeten skulle läggas rent formalistiska och juridiska synpunkter.

Den ärade talaren på stockholmsbänken talade också om de ljusa och rymliga salar, i vilka man ämnade låta kyrkoärendena flytta in. Om jag är riktigt underrättad, äro dessa ljusa och rymliga salar belägna på nedra botten och icke vidare omtyckta av dem, som för närvarande sitta och arbeta där, varför de gärna överlämna dem till de blivande handhavarna av kyrkoärendena. Även därvidlag är sålunda bildspråket något missvisande.

Any. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

Hans excellens herr statsministern framhöll med rätta, att det nu icke borde äsyftas att söka uppnå någon politiskt färgad organisation av Kungl. Maj:ts kansli, utan att man måste söka uppnå en rationell ordning. Därutinnan är jag för min ringa del fullständigt av samma mening. Det förefaller dock, som om man kunde åtskilligt skilja sig i uppfattningen om vad som verkligen är rationellt. I herr statsrådets och chefens för justitiedepartementet argumentering för departementslagen antydes det, att han finner den ordning vara rationell, där departementen i viss mån få rätta sig efter personaltillgången inom ministären. En sådan ordning kan jag icke finna i längden vara rationell, utan jag tror, att det vore rationellare, om man försökte skaffa de lämpliga personerna att sköta det ämbete, som det gäller att sköta.

Hans excellens sade, att det var erkänt, att ecklesiastikdepartementets arbetsbörda var för stor och tung, och han försökte uppvisa, att det hade varit omöjligt att lätta den på annat sätt, än som skett i det kungl. förslaget. Emellertid berörde han dock den ifrågasatta decentraliseringen av en hel del ärenden, och jag tror icke, att det finns någon av konstitutionsutskottets ledamöter, som har något emot en sådan decentralisering, att man flyttar bort sådana saker, som röra prästerskapets jordar och prästerliga domäner eller skogar, men vad man är emot är just att man flyttar över dessa principiellt så mycket mer betydelsefulla men reellt så ofantligt mera lättskötta ärenden om gudstjänster och gudstjänstböcker, ty de höra tillsammans med ministerns för de andliga ärendena uppgifter.

Jag har den allra största respekt för den enskildes uppfattningar, särskilt när det gäller en i många hänseenden så högtstående man som den nuvarande chefen för ecklesiastikdepartementet, men jag vill icke släppa förhoppningen om, herr talman, att vi dock framdeles skola kunna få ecklesiastikministrar, som intressera sig för det andliga livet i hela dess utsträckning.

Jag skulle kunna gå in på de speciella frågor, som utskottet har berört, frågan om handelsdepartementet och frågan om de kommunala ärendena, men det har redan talats väl mycket härom, och jag skall därför inskränka mig till att anmärka, att man gör en alldeles felaktig framställning i reservationen, då man försöker göra gällande, att det vore meningen att indraga handelsdepartementet. Det är tvärtom icke alls meningen. Hans excellens herr statsministern tyckte sig hava märkt, att konstitutionsutskottet önskat, att kommunikationsärendena skulle sammanföras och ställas likasom i ett intimare samband med näringslivets krav, då de komme in under ett gemensamt handels- och kommunikationsdepartement. Jag kan icke inse, att näringslivets krav därigenom skadas. Tvärtom förefaller det mig, som om de därigenom skulle befrämmas. Här är det ju, som det å andra sidan blivit sagt, icke meningen att giva några bundna direktiv, utan undersökningen skulle vara helt fri.

Den andra frågan gäller kommunalärendenas koncentrerung. Att detta är ett önskemål har erkänts från alla håll. Svårigheterna har konstitutionsutskottet sett likaväl som hans excellens, men man måste dock undra, om det är alldeles nödvändigt, att de fortfara att vara på det sättet, som en kommunalman nyligen yttrade, att ifrån sex av departementen få kommunerna — sannolikt ofta utan departementens avsikt — allt som oftast en dryg tillväxt i sina finansiella bördor, medan däremot ett återstående departement, det sjunde, ständigt uppmanar kommunerna att för Guds skull icke sänka sig ytterligare ned i skuld och elände. Jag menar, att det icke är orimligt, om man försöker finna en ordning, som gör sådana flagranta motsättningar mindre påfallande.

Jag kan alltså icke finna annat än att, vare sig man betraktar frågan ur rent principiell eller ur materiell synpunkt, konstitutionsutskottets lösning är den, som påkallas av de verkliga förhållandena. Man kan ju säga, att denna lösning inte är definitiv; att den icke medför någon omedelbar lättnad. Men

jag tvivlar mycket på, att man skulle vinna någon synnerligen stor lättnad för det rationella departementsmaskineriet genom den ifrågasatta förflyttningen av kyrkoärendena. Vad man vunne vore, att man faktiskt finge detta principiella samband överskuret, vilket jag tror, att olika partier inom hela landet, socialdemokrater såväl som höger och liberaler, i grund och botten dock icke önska att se överskuret utan önska se bevarat, icke för dess traditionella arts skull utan för dess verkliga värdes skull.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag.

Herr von Koch: Herr talman, mina herrar! Jag tror, att kammaren skall hålla mig räkning för att jag här icke kommer att hålla något längre anförande i denna fråga, som blivit så rikligt belyst från olika sidor. Men då frågan är av mycket stor betydelse, skall jag tillåta mig att med några ord klargöra min ställning.

Enligt den utredning, som jag sökt att vinna i denna fråga, förefaller det mig, som om det icke skulle vålla några som helst olägenheter, om kyrkoärendena överflyttades till justitiedepartementet. De olägenheter, som biskop Bergqvist här framhållit, kan jag icke finna vara bärande, utan jag tror, att den uppfattning, för vilken herr Lyberg gjorde sig till tolk, är den riktiga. — Det har klarlagts, att ecklesiastikdepartementet för närvarande har en alltför stor arbetsbörda, som bör på något sätt avlastas. Då nu justitiedepartementets chef förklarar sig kunna övertaga kyrkoärendena, borde en överflyttning också ske, och den omständigheten, att justitiedepartementet allaredan behandlar kyrkolagsfrågor, synes mig också vara ett ytterligare skäl för att en sådan överflyttning äger rum. Detta i fråga om den först föreliggande frågan.

Den andra frågan rör sammanslagningen av handels- och kommunikationsdepartementen. I olikhet med reservanterna och Kungl. Maj:t har jag på denna punkt den uppfattningen, att en sammanslagning av de båda departementen skulle var till nytta såväl ur synpunkten av ärendenas beredning i allmänhet, som också med hänsyn till besparingar, och jag skulle särskilt vilja understryka besparingssynpunkten. Jag tror, att det är en ganska alltmänt utbredd uppfattning, att de arbetsuppgifter, som för närvarande föreligga för handelsdepartementet, icke äro tillräckliga för att upprätthålla ett särskilt departement för detta arbete. Det förhåller sig nog även så, att handelsintressena icke på något sätt skulle förlora genom en sådan sammanslagning, snarare tvärtom, och detta synes mig också gälla behandlingen av traktatfrågorna.

Vad slutligen de sista frågorna beträffar, de kommunala frågorna, måste jag säga, att det förefaller mig mycket tvivelaktigt, om någon egentlig fördel skulle vinnas genom en utredning, som skulle gå i den riktningen, att en mera genomgående koncentration av de kommunala ärendena skulle äga rum. Var och en, som känner till dessa ärendens olika beskaffenhet, skall säkerligen ge mig rätt i, att någon större enhetlighet i behandlingen icke skulle kunna vinnas, genom att samtliga ärendena sammanfördes i ett, eventuellt två departement. Det kan ju hända, att någon koncentration kunde vara berättigad, men vi ha nyss av herr statsministern fått höra, att den saken i allt fall kommer att bli föremål för regeringens uppmärksamhet.

Då jag nu har denna uppfattning, å ena sidan att det är riktigt och lämpligt, att kyrkobyrån överflyttas till justitiedepartementet, och å den andra sidan, att en sammanslagning av kommunikations- och handelsdepartementen bör äga rum, är det utan vidare klart, att jag har en ganska svår ställning i närvarande stund, då det skall gå till omröstning i denna fråga, ty den uppfattning, som jag nu uttalat, sammanfaller ju inte med något av de framställda yrkandena. En ståndpunkt måste man i alla fall inta vid en votering i denna fråga, och jag vill då säga, att jag efter någon tvekan kommit till den uppfattningen,

*Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)*

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

att man i detta ögonblick bör se till vad som verkligen kan vinnas i positiv riktning under den närmaste tiden. Man kan genom bifall till Kungl. Maj:ts förslag åstadkomma en behövligen lättnad i ecklesiastikdepartementets arbetsbörda, som för närvarande är mycket stor, och den lättningen kan ernås, så vitt jag förstår, utan någon som helst olägenhet. Därför kommer jag för min del att ansluta mig till regeringens förslag i enlighet med den av herr Thulin anförda reservationen med den modifikation, som gjorts, dock under uttalande av den bestämda önskan, att den andra stora frågan om de båda departementens sammanslagning snarast möjligt måtte upptagas till behandling.

I detta anförande instämde herr *Fehr*.

Herr **Kvarnzelius**: Ja, herr talman, jag har endast begärt ordet för att få min mening antecknad till protokollet.

När man fick se, hur konstitutionsutskottets medlemmar hade grupperat sig vid sitt ställningstagande till denna fråga, kunde man omöjligen undgå att få det intrycket, att det här skett en partigruppering efter rent politiska linjer. Å ena sidan stodo samtliga de så kallade borgerliga, med vilka ju förstås alla, som inte äro socialdemokrater eller stå till vänster om dessa, och å andra sidan socialdemokraterna.

Man måste då göra sig den frågan: Är detta verkligen en fråga av den beskaffenhet, att den vid ett sunt bedömande måste föranleda ett ståndpunktsstagande efter sådana rent politiska linjer? Skola alla socialdemokratiska hjärnor tänka på ett sätt i denna fråga och alla borgerliga hjärnor på ett annat sätt? För min del har jag omöjligt kunnat tillägna mig en sådan åskådning, utan jag måste söka se denna fråga som ett vanligt praktiskt spörsmål. Jag kan verkligen inte tro, att några mera insiktsfulla politiker kunna anse detta vara en fråga, lämplig för en politisk aktion, utan man får väl utgå ifrån, att det är en slump, som fogat det så, att alla borgerliga kommit att stå på en sida och alla socialdemokrater på den andra. Skulle det vara något mer, skulle jag för min del åtminstone anse, att det vore i hög grad olämpligt.

Vad som emellertid har bidragit till att stärka min uppfattning, att det här är något mera än en slump, är den diskussion, som förts i dag, ty om någonting överbud kan betecknas som grumligt och principlöst, så är det alla de olika grunder, på vilka en massa talare dock till slut kommit till ett sådant resultat, att de kunnat samlas under konstitutionsutskottets hatt. Jag behöver i det fallet endast hänvisa till herr Vennerstens anförande. Han var bestämd motståndare till en sammanslagning av handels- och kommunikationsdepartementen, men han fann en tillräcklig uppmjukning av konstitutionsutskottets yttrande genom herr Dahls anförande. Överbudet taget har jag svårt att förstå, huru herr Dahls anförande på något som helst sätt kan mjuka upp det tryckta ordet, sådant det finnes, utan det lär väl stå där för kommande tider så, som det är tryckt och icke med någon kommentar av herr Dahl, för så vitt han inte kan uppvisa, att han gjort sin kommentar å konstitutionsutskottets vägnar. För min del har jag också, liksom den föregående talaren, den uppfattningen, att det vore i hög grad önskvärt, om en sammanslagning av handels- och kommunikationsdepartementen kunde komma till stånd, och jag tror, att mycket starka skäl tala därför. Emellertid måste jag säga, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag, sådant det här föreligger, icke på något som helst sätt lägger hinder i vägen för realiserandet av det önskemålet eller överbudet taget för vidtagande av andra reformer i fråga om ärendenas fördelning inom Kungl. Maj:ts kansli. Det är därför jag för min del liksom föregående talare, då jag här ser ett praktiskt spörsmål, varigenom en bättre och rationellare arbetsordning kan vinnas,

kommer att ge min röst åt reservanternas förslag med den förändring, som innefattas i herr Thulins yrkande.

Ang. andrad
departements-
indelning.
(Forts.)

I detta anförande instämde herr *Hellström*.

Herr Bergström, David: Herr talman! Den siste talaren har velat göra denna fråga till en politisk aktionsfråga. Det förvånar mig i någon mån, att detta försök skulle komma just från herr Kvarnzelius' sida. Jag kan försäkra den ärade talaren, som ju själv leder förhandlingarna inom ett av riksdagens utskott, att konstitutionsutskottet åt denna frågas behandling har ägnat dagar av utförliga och ingående överläggningar, utan att göra den på något sätt till en politisk aktionsfråga. Det har ju hänt herr Kvarnzelius detsamma, som hände den förste talaren här å utskottsminoritetens vägnar i den fråga, som vi först behandlat i dag. Herr Kvarnzelius har liksom han icke observerat, att linjerna äro brutna. Det har icke ägt rum en uppmarsch helt och hållet efter de partilinjor, som herr Kvarnzelius nämnde; det finns även en reservant av samma parti, som herr Kvarnzelius själv tillhör, liksom det också under debatten här i dag till förmån för reservationen uppträtt andra talare än herr Kvarnzelius ifrån herr Kvarnzelius' eget parti. Jag tror sålunda, att det varit rätt klokt att hålla inne med den betraktelsen.

I själva sakfrågan har herr Kvarnzelius här själv berört möjligheten av att sammanföra handelsdepartementet och kommunikationsdepartementet till ett departement. Uti denna del förklarade herr Kvarnzelius, att han var anhängare, om jag förstod honom rätt, av den tanken. Det synes mig, som om det icke kunde finnas några skäl emot, att utskottet tagit upp denna tanke och gjort det i syfte att få frågan grundligt utredd. Här har ju under debatten sagts ganska mycket om denna sak. Den man, som förde talan för minoriteten inom konstitutionsutskottet, har för sin del på den punkten kommit till den slutsatsen, att resultatet av en sammanslagning av dessa departement skulle bli, att departementschefen antingen komme att tillgodose handels och näringarnas intressen på kommunikationernas bekostnad eller också tillgodose kommunikationernas intressen, det vill säga statens affärsintressen, på handels och näringarnas bekostnad. Ja, är det så nödvändigt, mina herrar, att komma till den konklusionen? Är det inte tänkbart, på grund av det nära samband, som dock finns mellan handeln och näringarna å ena sidan och kommunikationerna med deras betydelse för handel och näringar å den andra, är det inte tänkbart att se denna sak så och föra den därhän, att näringarnas intressen och kommunikationernas intressen tillgodoses på samma gång? Hans excellens herr statsministern, som i sitt anförande sysselsatte sig med detta spörsmål, berörde exempelvis frågan om frakttaxorna. Ja, är det sagt, eders excellens, att det alltid skall leda till mindre statsinkomster, ifall man i det fallet tillgodoser handels och näringarnas intressen? Det kan tvärtom ha en alldeles motsatt verkan, som bekant är, och det borde för eders excellens icke vara främmande. Det beror alldeles på hur det handlas och hur det lägges, och detta fall utgör just ett slående exempel på vad saken verkligen gäller å det område, som eders excellens berörde. Det skulle vara av betydelse att ha en sådan frågas handläggning i en mans hand. Det kan vara vida bättre i förekommande fall än att det står en man, som representerar det ena intresset, och en annan man, som representerar det andra intresset, och det som följd därav blir en formlig dragkamp dem emellan.

På mig har denna rätt långa debatt gjort det intrycket, att den lämnat ett fullödigt bevis för att vad som här närmast behövs är ingenting annat än en grundlig utredning. En sådan behövs på många av de punkter, som här varit före, och den behövs inte minst på den punkt, som för närvarande ligger regeringen

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

mest om hjärtat, nämligen frågan om en ytterligare belastning av justitiedepartementet. Hans excellens herr statsministern liksom herr justitieministern ha, i stället för att räkna ärendena, som det heter, bjudit på andra, mera objektiva måttstockar för att mäta den börda, som skulle komma på justitiedepartementet vid överflyttningen dit av kyrkobyran, med ty följande befrielse på andra håll. Hans excellens herr statsministern bjöd på den måttstocken, att man skulle se till, vilken ökad belastning det skulle bli för expediteschefen i justitiedepartementet. Herr justitieministern bjöd på, att man skulle räkna efter, hur många byråer det bleve i ena eller andra fallet, såsom det nu är eller därest en överflyttning skedde. Ja, båda dessa beräkningsgrunder kunna ge anledning till erinringar, icke minst den sistnämnda. Men båda dessa ärade representanter för regeringen ha lämnat åt sidan det, som dock till sist är det viktigaste ur denna synpunkt, och det är just frågan, vilken ökad belastning en överflyttning av kyrkoärendena komme att medföra för den man, som står i spetsen för justitiedepartementet.

Det är dock så, herr talman, att den största och viktigaste uppgift, som vilar på honom, den största bördan, huvudbördan, som vilar på honom, det största ansvaret, som vilar på honom, det är ledningen, övervakandet, väktarskapet över lagstiftningsarbetet i vårt land. Det är på justitieministern, som vi härvidlag främst ha att lita inom regeringen, och Sveriges riksdag bör icke vara färdig att ge något avkall på, att den man, som har denna uppgift, denna börda och detta ansvar, skall fullt och helt få förfoga över den tid, som behövs för att fullgöra det värvet. Det lagstiftningsarbete, som pågår i detta land i våra dagar, har dock helt andra mått, helt andra dimensioner än lagstiftningsarbetet hade på 1880-talet, vars förhållanden man jämfört med de nuvarande. Jag tror, mina herrar, att vi skulle göra mycket oklokt, ifall vi i en hastig vändning nu ginge på regeringens förslag utan att ha fått en grundlig och fullt betryggande utredning.

Med åberopande av detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag.

Herr Bergman: Herr talman! I likhet med den siste ärade talaren beklagar jag, att man från något håll här velat lägga politiska synpunkter på denna fråga. Det har redan framhållits av honom, att det är alldeles omöjligt att med fog så göra, och den diskussion, som här förts, har ju till yttermera visso genom den splittring den företett icke blott *mellan* utan även *inom* olika partier givit tydliga belägg för att frågan icke betraktats som någon partifråga utan uteslutande behandlats ur sakliga synpunkter. Jag kan tillägga, att även inom det parti, som förefaller enhetligast å den ena sidan, det socialdemokratiska partiet, finns det, enligt vad jag förvissat mig om vid samtal med medlemmar därav, en icke obetydlig tveksamhet i denna fråga, även om denna ej kommit till uttryck. Denna skiftande uppfattning i sak och de allmänna klagomålen över, att man icke fått någon tillfredsställande utredning, torde vara ett alldeles tillräckligt skäl till att icke förhastas sig i en fråga som denna. Konstitutionsutskottet har ju icke intagit någon principiellt avvisande ställning gentemot förslaget om kyrkobyrans överflyttande, det har endast begärt att få saken ytterligare utredd.

Jag tillhör i likhet med den föregående ärade talaren det släktled, som fick sina politiska intressen väckta under 1880-talet och starkt påverkades av dess idéer, och jag har icke ändrat min principiella uppfattning om de väsentliga frågorna. Jag står fortfarande i det huvudsakliga på 1880-talets ståndpunkt i fråga om kyrka och stat. Detta hindrar mig emellertid icke att i motsats till Adolf Hedin 1884 och 1885 här yrka på, att kyrkobyran skall vara kvar, tills vidare åtminstone, under ecklesiastikdepartementet. Detta beror på, att den

synvinkel, ur vilken denna fråga måste ses, är en absolut annan nu än på den tiden, då Hedin väckte sina uppscendeväckande motioner. Han kunde t. ex. motivera sin första motion (1884) på bland annat följande sätt: »Med det i vårt land, såsom det beklagligen vill synas, hävdvunna och obotliga systemet för statsrådsreträtter är det ej lyckligt, om innehavaren av undervisningsportföljen skall växelvis tänka på ett biskopssäte eller en landshövdingestol såsom ålderdomströst.»

Redan denna lilla passus kastar ett blixtljus över den kolossala förändring, som inträffat sedan dess. En landshövdingestol är ju kanske ännu inte omöjlig som framtidsutsikt för en ecklesiastikminister, — ehuru även den synes vara svårare att nå nu än då —, men »ett biskopssäte som ålderdomströst» för någon av våra senaste herrar ecklesiastikministrar — är det någon, som kan tänka ut denna groteska tanke, utan att en snula dra på munnen? Det vittnar om, att situationen är ofantligt förändrad. På den tiden var det så, att kyrkan dominerade över skolan på ett i viss mån tyranniskt sätt. Det var alldeles nödvändigt för dem, vilka skolans utveckling låg om hjärtat, att försöka bryta sig ur denna järnhårda omfamning av en i ecklesiastikministrarnas person representerad gammal kyrkomakt, som visade tendenser till klerikal despotism och till oförstående för skolans moderna behov. På den tiden var det ju också så, att domkapitlen utgjorde skolstyrelser; någon skolöverstyrelse fanns icke då.

Situationen är alltså helt och hållet en annan. Vi kunna nu icke klaga över, att våra ecklesiastikministrar tillsättas efter kyrkliga inflytandens anvisningar. De ha blivit mer och mer skolorienterade. Några hierarkiska strävanden å kyrkans vägnar lär väl ingen vilja inlägga i en statsrådsgärning sådan som Värner Rydén eller Olof Olssons. Situationen är till den grad förändrad, att man rent av lättare skulle förstå, om de speciellt kyrkliga intressena började få sympatier, just ur sina synpunkter, för en överflyttning till justitiedepartementet. Ja, denna tankegång får ju också för närvarande en tillfällig uppmuntran, kan man säga — om det tillåtes att i förbigående anlägga en personlig synpunkt — genom personligheten hos den man, som nu förestår justitiedepartementet. När jag hört det nuvarande statsrådet och chefen för detta departement tala här i kammaren, har jag flera gånger kommit att tänka på, att vi säkerligen aldrig i detta århundrade haft en ecklesiastikminister, som gjort ett mera — i allra bästa och mest sympatiska mening — prästerligt intryck än vår nuvarande justitieminister. Jag måste säga, att jag nästan kommer i ett slags konfirmationsstämning, när jag hör hans förtroendeingivande och till stillhet och ro bjudande tal. Ja, herr statsråd, detta är fullt uppriktigt menat och icke alls avsett som något slags förlöjligande. På intet vis. Men man måste ju betänka, att ministrarna äro variabla storheter. De äro en yrkesgrupp, som visserligen inte, såvitt jag vet, förekommer i statistikens dödlighetstabeller. Det har visst varit krögarna, som där haft den betänkligaste dödlighetssiffran, men skulle ministrarna stå där — såsom ministrarna nämligen — skulle de nog stå allra sämst till boks på dödlighetstabellen. Ministersläktet är, om något, »varium et mutabile». Jag skulle säkerligen icke få samma idéassociationer av tempelskugga och själavårdens andaktsfyllda ro, ifall jag på justitieministerns plats såge och hörde, exempelvis herr Eliel Löfgren, en man som jag givetvis det oaktat hyser den största aktning för med hänsyn till hans speciella egenskaper.

Frågan är enligt min mening icke alls i huvudsak någon principfråga numera, men kanske kan det i någon mån finnas anledning att lägga principsynpunkter på den, och jag måste då säga, att jag ej kan tillsluta mina öron alldeles för de argument, som biskop Bergqvist var inne på, och åt vilka även hans excellens herr statsministern gav sitt erkännande, då han talade om släktskapen mellan kyrka och undervisningsväsende, om traditionens betydelse och så vidare. När man inte — jag höll på att säga med bästa vilja — numera kan hysa någon

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

farhåga för att de kyrkliga intressena skola på något sätt dominera över skolintressena eller förkväva skolans utveckling, då har saken ju ej längre den innebörd den hade på Hedins tid, och då kan man, synes det mig, känna sig fullt obehindrad att ge sitt erkännande även åt traditionen och de historiska synpunkterna.

. Men det må nu vara med den saken hur som helst. Jag är för min del något tveksam i avseende å den frågan. Frågor om exempelvis ecklesiastik jord och dylikt höra i viss mån samman med kyrkolagssärenden, kamerala och juridiska frågor o. s. v. Men när det däremot rör t. ex. tillsättningar av prästerliga tjänster, må man väl fråga, om denna uppgift är något, som i och för sig indicerar just justitieministern såsom den lämpligaste att ombesörja. Jag anser visserligen icke heller, att skolministern i och för sig är så lämplig som kyrkochef, ty jag har den principiella uppfattningen, att kyrkan och staten böra skiljas åt. Den frågan är emellertid icke aktuell för närvarande, fast jag tror att den mognar mer och mer, men så länge de höra tillsammans och staten råder över kyrkan, ser jag för ögonblicket ingen särskild fara i att förbinda kyrka och skola inom ecklesiastikdepartementet, låt vara att jag i den frågan, som sagt, känner mig tveksam. Jag tycker dock, att kyrkan mera är att betrakta som ett slags undervisnings- och uppfostringsanstalt än — för att använda ett ytt-
rande av Napoleon vid något tillfälle — »en polisinställning».

En annan fråga är, om det helt enkelt icke går för sig av överbelastningshänsyn. Detta är ju en rent praktisk fråga. Men jag har i den punkten inte känt mig övertygad av den egentligen obefintliga utredningen och ej heller av den diskussion, som här förts, icke ens av herr statsministerns som vanligt synnerligen eleganta anförande, vilket ändå föreföll mig vara i realiteten tämligen tunt. Jag får därför säga, att jag för min del icke kan komma till annat resultat än att jag för närvarande, i avvaktan på en fullständigare utredning och ett närmare övervägande, måste ansluta mig till konstitutionsutskottets majoritet. Detta gör jag på intet vis av någon benägenhet att komma den nuvarande regeringen till livs utan av rent sakliga skäl.

Jag slutar därför, herr talmän, med ett yrkande om bifall till konstitutionsutskottets förslag.

Herr Winberg: I debattens nuvarande läge kan det endast bli fråga om några fragmentariska erinringar från min sida. Jag skall sålunda inte ens till någon kritisk behandling uppta den lyriska delen av herr Ljunglunds anförande, då han sade, att allt av stort och vackert, som kommit till här i världen, egentligen fått sina impulser från religiöst håll. Jag skall inte svara därpå på annat sätt än genom att erinra om, hurusom också verkligen en massa synnerligen fula brott haft sin upprinnelse i religiös uppfattning och vantro. Jag skulle kunna räkna upp en hel massa sådana, men det är tillräckligt att peka på själva faktum.

Beträffande den nu föreliggande frågan måste man få en något egendomlig uppfattning av den vikt, som man från båda hållen, både utskottsmajoritetens och regeringens, synes fästa vid densamma och som ger ytterligare stöd åt en uppfattning, som jag strax skall ge uttryck åt. Innan dess ber jag emellertid att beträffande en sak redan nu få tillkännage min mening. Då det så ofta talats om en sammanslagning av handels- och kommunikationsdepartementen, vill jag säga, att för min personliga del har jag svårt att finna någon onaturligare kombination än denna. Jag skall villigt erkänna, att det är svårt att leta upp något departement, som passar att sammanslå med handelsdepartementet, därför att detta är det enda, som i motsats till de övriga icke har att röra sig med och reglera en *statens* verksamhet, utan mera har att göra med den privata verksamheten, vilken i allmänhet konkurrerar med statens.

Sedan skall jag återkomma till den sak jag förut antydde. Hans excellens statsministern och en hel del övriga talare här ha haft svårt att förstå, hur ställningen blivit sådan den blivit inom konstitutionsutskottet, men ännu svårare är det att förstå den iver, med vilken man slagits här på båda sidor, icke minst från utskottsmajoritetens sida, och förvåningen blir så mycket större, när man snart nog finner, hurusom de mest diametrala motsatserna i vissa saker här ändå kunnat samlas under en gemensam hatt i utskottsmajoritetens ståndpunkt. Det skulle kanske vara att underskatta hans excellens herr statsministerns intelligens, om jag tog på allvar, att han inte anade vad som varit anledningen till denna kombination. Som jag nu är den, som kanske kan tala friast i denna kammare från partipolitisk synpunkt sett, och som har det minsta intresset av, om det blir ett regeringsskifte eller ej och huruvida det blir inom en månad eller nästa år, så må det tillåtas mig att som en personlig mening säga, att man skulle antagligen misstaga sig ganska grundligt, om inte anledningen till att detta blivit en så stor fråga och att partikombinationerna blivit sådana de blivit i konstitutionsutskottet, helt enkelt är den, att de, som representera denna utskottsmajoritet, helst se, att den nuvarande Kungl. Maj:t ger sig i väg så fort som möjligt, och alltså icke anse sig överhuvud taget kunna gå med på någon åtgärd, som från den sidan anses viktig.

Jag måste också säga, att jag tycker det är med något för stor iver, man även från regeringshåll kämpar för denna fråga. Visserligen slåss man ju för livet så länge som möjligt, och visserligen ser det ut, som om deras fötter, vilka skulle bära ut den nuvarande Kungl. Maj:t, redan märktes utanför dörren, men något sinne för proportionerna bör det väl i alla fall vara. Och i varje fall är denna fråga icke någon så stor fråga i avseende på proletarietets ställning och utveckling, att man icke skulle kunna lägga ned det mått av energi, som man här presterar, på någon annan för detta proletariat viktigare fråga. Emellertid vill jag icke i minsta mån förhindra den nuvarande regeringen att slåss för sin ståndpunkt så länge som möjligt.

Ja, detta är nog, tror jag, nakna sanningen utan förskönande omskrivningar. Beträffande min personliga ställning till denna fråga vill jag säga, att jag icke fäster synnerlig vikt vid om kyrkoärendena handläggas i det eller det departementet. Men så länge vi ha kyrkan som institution, — tyvärr höll jag på att säga, men det är ju en sak för sig — kunna vi å andra sidan icke bortse från vad som i alla fall här till full evidens bevisats och som man till och med från utskottsmajoritetens sida vidgått, nämligen att det skulle behövas en avlastning från ett visst departement av vissa ärenden, som utan olägenhet skulle kunna överföras till ett annat. Det hela är sålunda, om man skulle kunna avkoppla de parti- och regeringspolitiska synpunkterna och se saken sådan den är, endast fråga om vissa praktiska åtgärder i avseende å departementalorganisationen och arbetet inom departementen, och jag finner det därför vara en ganska förnuftig åtgärd, som här föreslagits av Kungl. Maj:t. Då jag därtill finner, att åtgärden går i den riktning, som jag anser vara den fullt riktiga — d. v. s. själva saken beröres därav icke närmare, men åtgärden syftar dit — nämligen att från undervisningsväsendet så fort som möjligt och i största möjliga utsträckning avkoppla alla kyrkliga moment, ty dessa båda områden avse ämnen, som i och för sig icke böra höra tillsammans, och då jag, herr talman, icke har något nämnvärt intresse vare sig av att den nuvarande regeringen får bakslag och ger sig i väg så fort som möjligt, eller att den sitter kvar så länge som möjligt, utan jag kan se frågan sakligt, skall jag be att få meddela, att jag kommer att rösta för den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr Vennersten: Herr talman! Jag har naturligtvis icke begärt ordet för att lämna något ytterligare sakligt bidrag till en redan långt uttänjd dis-

*Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)*

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

kussion, men jag tror icke, att det skulle vara till nytta om herr Kvarnzeli anförande här stode oemotsagt. Den ärade talaren trodde sig kunna komma med nya synpunkter genom att förutsätta, att bakom de olika talarnas ställningstagande i frågan låge någonting, som hade mer eller mindre obehaglig bismak av politik. För mitt eget vidkommande lär jag blott behöva hänvisa till den omständigheten, att jag utan att tänka på vilket parti jag anslutit mig till, sökt sakligt belysa ärendet och därvid kommit i en bestämd motsättning till utskottsmajoriteten. Detta torde vara nog för att ge herr Kvarnzeli svar på hans antydan vad mig beträffar. Om jag anslutit mig till kravet på en utredning, må det förlåtas. Här har redan av herr David Bergström anförts starka skäl just med framhållande av den meningsskiljaktighet som gjort sig gällande i frågan, och som motiverade en utredning, att jag anser, att det kravet har fullt berättigande. Och jag ber att få upplysa min ärade kammarkamrat, herr Kvarnzeli, därom, att bland näringsidkarna, i den mån jag känner deras uppfattning, råda ganska olika meningar om vad som vore nyttigast: att hava handelsdepartementet kvar eller att få det sammanslaget med något annat, i främsta rummet då kommunikationsdepartementet. Men ännu hava vi icke uttrönt, hur starka de olika meningarna äro, och på vilka grunder de äro uppbyggda. Den utredning, som jag hoppas skall komma till stånd, skall kunna ådagalägga detta och giva både herr Kvarnzeli och mig ett ännu bättre material för vårt ställningstagande. Jag vill åtminstone bekänna, att för egen del vågar jag icke tilltro mitt personliga omdöme så stark bärkraft, att jag på detta vill grunda något definitivt ställningstagande till en så omstridd fråga.

Jag skall däremot be att få skänka herr Kvarnzeli det varmaste erkännande för att han rättade ett misstag, som jag begick, så till vida som det naturligtvis icke var riktigt av mig att säga, att herr Dahls anförande uppmjukat den föreliggande motiveringen. Jag borde naturligtvis ha sagt, att den uppmjukade det stöd, som från talarna från utskottsmajoritetens sida lämnades åt denna utskottets motivering. Alla, som äro gamla ledamöter av riksdagen, veta emellertid väl att de uttalanden, som komma fram här i kammaren under diskussionen, icke äro utan sitt värde, och därför vågar jag påstå, att herr Dahls anförande har en viss betydelse även ur den synpunkt, jag framhållit.

Jag vill sluta med att rätta ett missförstånd. Såvitt jag uppfattade hans excellens herr statsministern riktigt, menade han, att stämningen inom affärsvärlden slagit om på grund av konjunkturförändringar. Jag hänvisade, då jag talade förra gången, till ett omslag i stämningen, vilken nu skulle ha gått emot den tidigare entusiasmen för ett särskilt handelsdepartement. Men detta omslag har, såvitt jag kunnat finna, icke alls något att göra med omslaget från högkonjunkturstämming till lågkonjunkturstämming utan är beroende på helt andra faktorer.

Herr Dahl, Adolf: Herr talman! Endast ett par ord. Hans excellens herr statsministern uttalade den meningen, att alla olika nyanser i utskottets motivering, som framhållits under debatten, vittnade om, att denna motivering icke skulle vara bärande för utskottets hemställan.

Jag skall häremot be att få erinra om allenast, att det finns dock tre olika synpunkter, om vilka utskottsmajoriteten har enat sig.

Den första är den, att för närvarande icke en överflyttning av kyrkoärendena till justitiedepartementet bör ske. Den andra är kravet på, att undersökning bör äga rum angående vissa ärendens överflyttning till de centrala verken, och den tredje innefattas i uttalandet, att utskottet finner önskligt, att frågan om minskning av departementens antal upptages till prövning. Med den sista erinringen har jag också kommit över till att bemöta herr Kvarnzeli. Ut-

skottets majoritet har här enat sig om att alldeles förbehållslöst framföra kravet på en utredning angående indragning av departement. Sedermera kommer utskottet över till specialiseringen av detta krav genom att ifrågasätta ett sammansläende av handels- och kommunikationsdepartementen. Jag har medgivit, att utskottets uttalande i denna del har fått en mera positiv utformning än som torde överensstämma med samtliga medlemmarnas av utskottsmajoriteten åskådning. Jag har icke haft något som helst utskottets uppdrag att söka göra någon uppmjukning på den punkten av utskottets uttalande, men det må vara mig obetaget att ge herr Kvarnzelius och övriga en upplysning, som kan lända till att uppmjuka en annars till äventyrs mera sträng uppfattning av vad utskottet här sagt, än utskottet avsett, och det är ju mycket brukligt att göra vissa reservationer och uttalanden i kammaren, som icke komma till uttryck i betänkandet.

*Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)*

Herr Ekman, Carl Gustaf: Herr vice talman! Jag hade icke tänkt begära ordet i denna fråga, men åtskilliga yttranden, som här framkommit under kammardebatten, tvinga mig att säga ett par, tre ord.

Jag är fullt överens med dem, som understryka, att detta spörsmål varken kan eller får betraktas som ett politiskt spörsmål. Och herr Kvarnzelius måste vara väl medveten om, att inom den partigrupp, vi båda tillhöra, har man redan från början vid behandlingen av detta ärende uttryckligen strukit under — samtidigt som man konstaterat, att inom gruppen olika meningar förefunnits — att ärendet icke på något sätt bör erhålla någon politisk anstrykning. Kammardebatten har också visat, att från denna partigrupp hava upprätt talare på de båda olika sidorna. Om sålunda herr Kvarnzelius vill mera allvarligt understryka denna sin erinran, kan jag icke finna annat, än att den riktar sig mot dem, som här partimässigt marscherat upp efter olika linjer. I detta avseende frapperades jag av herr Thulins inlägg, när han började tala om den socialdemokratiska minoriteten och den borgerliga majoriteten i denna fråga. Det är väl ändå så, att en icke politisk fråga kan göras politisk. Om exempelvis ett regeringspartis medlemmar känna sig utan vidare utan sakprövning och endast därför, att det föreligger en regeringsproposition i ärendet, böra marschera upp bakom propositionen, och samtidigt beskyllningar göras, att ståndpunktstagandet på andra håll föranledes icke av en rent saklig prövning av ärendet utan av politiska biavsikter så kan man efter hand av ett icke politiskt spörsmål göra en politisk fråga. Det är också, såvitt jag kunnat finna, förhållandet i detta fall.

Vad beträffar själva sakspörsmålet, vill jag i korthet säga, att jag från början haft den känslan, att herr justitieministern anfört starka skäl för sitt förslag om kyrkobyråns överflyttning till justitiedepartementet. Hade det gällt att enbart och uteslutande pröva den frågan i och för sig, tror jag, att jag skulle ha kunnat vara beredd att ganska omedelbart ansluta mig till den ståndpunkten. Jag tror, att en nyprövning av detta spörsmål kommer att ge till resultat, att en sådan överflyttning bör ske. Möjligen blir dock överflyttningens betydelse reducerad genom att en viss decentralisation visar sig kunna äga rum av vissa kyrkobyråns ärenden. Det är min uppfattning om den till kyrkobyråns förflyttning begränsade frågan.

Emellertid, då jag nu icke kommer att yrka bifall till det förslag, som utmynnar i en sådan åtgärd, är det därför, att det ändå, såvitt jag förstår, existerar ett visst samband mellan denna överflyttning och vissa andra frågor beträffande ärendenas fördelning i departementen, som här varit uppe. Bland dessa frågor har här berörts i alldeles särskild grad frågan om en departements-sammanslagning och då främst om ett sammanförande av handels- och kommunikationsdepartementen. Nu inträffar det egendomliga, att under det pro-

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

positionen, såvitt jag kan begripa densamma, i den frågan knappast intager någon mera positiv ståndpunkt än den, som ligger i att man för närvarande nöjt sig med att blott och bart föreslå vad som i densamma ifrågasättes, ha sedermera först reservanterna och därefter uttryckligen statsministern på regeringens vägnar tagit absolut position till och med emot en undersökning av detta spörsmål i fortsättningen. Reservanterna dra ju i detta avseende följande slutsats av sitt resonemang: »Då alltså de anförda skälen mot en sammanslagning av handels- och kommunikationsärendena måste anses avgörande och då en dylik sammanslagning ur såväl principiella som praktiska synpunkter är olämplig, finner sig utskottet böra avstyrka en utredning av denna fråga.» Man får väl med tanke på de herrar, som på andra sidan tala om att de äro motståndare till en sådan ståndpunkt och att de äro *för* en prövning av frågan men likväl ansluta sig till ett yrkande, som har denna innebörd, säga att det också på den sidan är på mycket olikartade motiveringar man kommer till det samstämmande beslut, som ligger i yrkandet om bifall till reservationen. Ty såvitt jag kan förstå, äro utgångspunkterna i nu berört avseende fullständigt motsatta mellan dem, som resonerat på det sätt jag nyss angav, och dem, som här uppträtt på reservanternas och regeringens vägnar.

Om här förelegat ett förslag som inneburit, att kyrkobyrån nu skulle överflyttas, men att man skulle skriva och begära utredning i fråga om övriga organisationsärenden, skulle jag, ehuru jag anser ett visst samband, på sätt jag nyss antydde, förefinnas mellan kyrkobyråsförflyttningen och utredningen i övrigt, kunnat vara med om detta. Men jag kan från mina utgångspunkter icke vara med om ett yrkande, som bestämt utmynnar i ett avgjort och kategoriskt avvisande av fortsatt prövning av frågan om fördelning av ärendena som reservationen innehåller.

Herr statsministern skisserade för oss svårigheterna för en departementschef att hava hand dels om kommunikationsfrågorna och dels om de under handelsdepartementet för närvarande förlagda frågorna, därför att där kolliderade skiljaktiga intressen, och han talade i detta sammanhang om två själar i samma personlighet. Nu är det dock så, herr statsminister, att ett avgörande måste träffas inom regeringen även mellan dessa kolliderande intressen, och då förefaller det mig, som om man icke alls kan vara säker på att det avvägandet sker på bästa sätt därför att vartdera av de stridiga intressena företrädas av var sin man. Det kan bero på en tillfällighet, vem av dessa båda som är den starkare och ur olika synpunkter den mest inflytelserika inom regeringen och således även huruvida avgörandet kommer att utfalla till förmån eller nackdel för det ena eller andra intresset. Däremot är det ett faktum, att inom kommunikationsdepartementet kommer en hel del avgöranden att få fattas, därvid man utan sammanhang med själva taxefixeringen likväl grundlägger taxornas storlek och beskaffenhet genom beslut i olika riktningar. Vid dessa primära och grundläggande beslut bli i regel icke näringsintressena representerade, och deras synpunkter bli i detta sammanhang icke framhållna, utan där är det enbart och uteslutande kommunikationsintressena, betraktade som självändamål, som fälla avgörandet. Det kan också hända, att för närvarande vid dylika beslut rent politiska synpunkter spela in på ett avgörande sätt. Taxorna äro, såvitt jag kan förstå, en ren följd av utgiftsbeslut i skiftande avseenden. Jag tror, att det skulle vara en fördel, om vid handläggningen av dessa ärenden även det intresse, som handelsministern här representerar, vore förbundet med den plikt, den departementschef äger, som avgör dessa ärenden. Jag tror därför, att det förefinnes goda skäl för en nyprövning av sammanslägningsfrågan. Jag är icke därför absolut säker på, att man kommer till det resultat, att det bör ske en sammanslagning. Men så mycket vill det synas, att man redan nu kan säga, att det föreligger skäl till en nyprövning av den saken. Det förhåller

sig väl även i fråga om kommunalärendenas splittring på åtskilliga departement så, att jämväl i den delen en prövning, huruvida icke en förbättrad ordning kan införas, bör vara motiverad.

*Ang. ändrad
departements-
indelning.*

(Forts.)

Vad innebär då ett bifall till utskottets hemställan? Det innebär, om man ställer sig på min ståndpunkt, ett års uppskov med frågan om kyrkobyråns överflyttning. Det innebär vidare möjlighet för riksdagen att i ett sammanhang, gärna i ett bättre sammanhang än det av konstitutionsutskottet skisserade, få frågan klarlagd, hur ärendesfördelningen lämpligast bör ske. Därigenom har man, såvitt jag förstår, bättre utsikter att komma till en mera rationell fördelning än om man enbart säger: »Vi skola vara med om kyrkobyråns överflyttning», men samtidigt argumenterar mot varje förändring i övrigt. Att kalla ett sådant beslut en »rationell» lösning av ärendet, förefaller mig icke vara riktigt.

Om, som sagt, sålunda här hade förelegat ett yrkande, som gått ut på kyrkobyråns överflyttning, men i övrigt på utredning, hade jag kunnat vara med om det. Men jag kan verkligen icke se, att någon olycka åstadkommes genom att man får ett års uppskov med kyrkobyråns överflyttning och i detta sammanhang jämväl en viss reduktion av kyrkoärendena genom en decentralisering och att i övrigt frågan prövas i ett sammanhang. Jag kan icke förstå, att ett dylikt beslut innebure någon olycka. Men däremot ter det sig för mig mera omöjligt att nu vara med om reservationen, som visserligen fastslår kyrkobyråns överflyttning, men som klart och bestämt avvisar varje fortsatt prövning inom den närmaste tiden av ärendenas vidare fördelning. Det är ur denna synpunkt, som jag för min del i frågas nuvarande läge finner mig icke kunna annat än ansluta mig till utskottets hemställan i det nu föreliggande fallet.

Man har anmärkt på, att det tydligen är olika motivkomplex, som ligga bakom utredningsyrkandet. Ja, det är icke något ovanligt alls, att man, då det gäller en utredning, kan bakom utredningsyrkandet finna olika önskemål grupperade. Det är heller icke i och för sig något anmärkningsvärt, utan det är mycket ofta så, att den ene av en utredning väntar sig att vinna ett, den andre något annat resultat. Detta är alltså icke något märkligt i och för sig. Mera märkligt är, att man i ett positivt beslut godkänner en motivering, som står i rak strid mot de förutsättningar, man förklarar sig äga i fråga om fattandet av detta positiva beslut.

På de skäl, jag nu i korthet anfört, tillåter jag mig att hemställa om godkännande av utskottets förslag.

Hans excellens herr statsministern **Sandler**: Jag anser mig, herr talman, böra omedelbart klargöra, att här måste föreligga ett missförstånd från herr Ekmans sida angående innebörden av mitt yttrande här i dag, ifall han menade, att dess innehåll skulle skilja sig från den ståndpunkt, som intagits i propositionen. Jag vill i denna del endast säga, att den uppfattning jag hyser i dag, och den, jag här gett uttryck åt, är fullständigt identisk med den uppfattning, som är i propositionen framlagd. Om herr Ekman finner någon skillnad i de uppfattningarna, måste det bero på antingen ett missförstånd från hans sida, eller därpå, att jag uttryckt mig så, att det funnits grund för en missuppfattning. Jag har emellertid ansett mig böra omedelbart i den delen tillrättalägga innebörden i mitt yttrande.

Beträffande prövningen av detta ärende i fortsättningen lär det väl vara klart, att man ständigt har fria händer att upptaga till prövning, om omständigheterna så påkalla, frågan om en ändring av den departementala organisationen. Vad regeringsförslaget har sagt i den delen är, att vid prövningen av alla nu föreliggande uppslag har regeringen icke kunnat finna något, som är av den art, att det hade bort läggas till grund för de förslag beträffande personalbestån-

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

det och personalindragningarna i departementen, som nu framläggas till riksdagens prövning, undantagandes detta, som nu föreligger till kammarens avgörande. Och jag ber att få understryka, att sådant läget är i detta ögonblick, då andra kammaren har bifallit Kungl. Maj:ts förslag att överflytta kyrko- byrån från ecklesiastikdepartementet till justitiedepartementet, så föreligger ingen annan fråga till behandling för första kammaren än spörsmålet, huruvida detta konkreta förslag nu skall falla och, såsom herr Ekman nyss sade, få upptagas efter någon tids uppskov — jag vet icke, på vilken grund herr Ekman anser sig hava i sin makt att förutsäga, att det blir *ett års* uppskov.

Om det verkligen är så, och därom äro vi nu alla ense, att här icke föreligger någon politisk fråga utan att det är fråga om huru vi skola i avseende på denna del av den departementala organisationen rationellt ordna arbetet — jag inskjuter till förklaring i anledning av herr Ekmans anförande, att då jag talade om rationell fördelning, syftade jag på detta förhållande, att ecklesiastikdepartementet för närvarande är överbelastat och att man måste finna någon utväg ur detta, vilket herr Ekman, liksom så många andra talare också ansåg vara vitsordat — så är läget alltså för ögonblicket detta, att denna kammare nu står inför avgörandet av frågan: vill man vara med nu att möjliggöra för Kungl. Maj:ts kansli att arbeta under erkänt bättre förhållanden än de nuvarande, eller vill man på den punkten säga nej och av den ena eller andra grunden skjuta den saken på framtiden? Jag skulle för min del mycket beklaga, om kammarens beslut till sist skulle bli det, att man här skulle förhindra en åtgärd, vars rimlighet och skälighet man efter denna långa debatt väl dock allmänt måste anse vara ådagalagd.

Herr Leander: Herr talman! Icke blott herr Winberg utan även min högt värderade partivän herr Kvarnzelius har här gjort gällande, att partilinjer, skulle ha varit bestämmande för utskottets ståndpunkt, men det måste jag på det bestämdaste protestera mot.

För egen del hade jag ursprungligen tänkt rösta för bifall till propositionen, ty jag har inga principiella betänkligheter mot kyrkoärendenas överflyttande till justitiedepartementet. Jag tror visst icke, att våra justitieministrar äro mindre lämpliga att handhava kyrkoärenden än ecklesiastikministrarna. Men det skedde något inom utskottet, som jag icke vill gå in på och som jag kanske icke heller har rättighet att här beröra, men varigenom jag började bliva betänksam och slutligen rent av omvänd. Jag fick nämligen därigenom det intrycket att, om vi skulle lätta ecklesiastikministerns arbetsbörda genom att överflytta kyrkoärendena till justitieministern, så kanske den senare bleve överansträngd, och då vore det lika galet. Den nuvarande justitieministern är ju, såsom vi veta, ovanligt arbetsduglig, och jag vill försäkra, att jag önskar icke hans eller hans kollegers avgång. De må gärna sitta kvar, och det är kanske bäst för landet, att de få sitta kvar så länge som möjligt. Men justitieministern lär ändå icke förbliva sittande, till dess han blir pensionsmässig, utan han kommer nog att dessförinnan få en efterträdare, och denne har kanske icke samma arbetsförmåga som den nuvarande innehavaren av ämbetet, och då kanske han å sin sida kommer fram med ett förslag och säger: »Här måste bli en ändring; den arbetsbörda jag har är för tryckande.» Och så ifrågasättes ny ändring. Det är just denna fråga jag ville ha bättre utredd, innan jag går med på det kungliga förslaget. För övrigt har det framhållits, att det är åtskilligt annat, som behöver utredas, och på den grund kan det kanske vara skäl att något vila på hanen. Jag hoppas, att regeringen icke betraktar detta såsom ett nederlag för sig, ty någon parti fråga är det sannerligen icke. Vi böra tänka oss för, så att bästa möjliga beslut kommer att fattas, ett beslut, som kan stå sig för fram-

tiden. Jag måste naturligtvis, när jag tillhör utskottets majoritet, ställa mig på dess sida och yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

Herr Kvarnzelius: Att det här inte varit fråga om någon partimässigt iscensatt politisk aktion mot regeringen har jag mycket väl klart för mig, då jag ju har kännedom om, att det parti, jag har nöjet tillhöra, inte ifrågasatt någon sådan. Mitt anförande har emellertid alltid haft det goda med sig, att det nu blivit klart dokumenterat, att någon dylik aktion från det partiets sida aldrig har varit ifrågasatt. Jag utgick också från — som man finner, om herrarna vilja taga del av mitt anförande, sådant det sannolikt kommer att föreligga — att så icke var förhållandet. Herrarna skola finna, att jag yttrade endast, att de borgerliga stodo samlade på ena sidan och socialdemokraterna på den andra. Nu har jag blivit uppmärksamgjord på, att det icke var fullständigt borgerlig samling, därför att det av en borgerlig representant avgivits en blank reservation. Vad denne representant sedan har för uppfattning var ju obekant, i varje fall för mig, men efter vad jag nu hört lär han stå på samma sida som jag.

Emellertid var det icke för att säga detta, som jag begärde ordet, utan det var med anledning av herr Ekmans yttrande. Jag känner mycket väl till, att man ofta, när det gäller att samla sig om något positivt beslut, får jämka med sig åtskilligt. Men nog vill det förefalla, som om de, vilka äro bestämda motståndare till sammanslagningen av handels- och kommunikationsdepartementen, inom konstitutionsutskottet fått jämka med sig över hövan mycket för att få något positivt förslag till stånd. Emellertid, om jag fattade herr Ekman rätt, ogillade han i varje fall inte överförandet av kyrkoärendena till justitiedepartementet. Vad han mest ogillade var motiveringen, om jag fattade honom rätt. Och om det är förhållandet, så kan det ju mycket lätt hjälpas genom att man yrkar bifall till klämman i reservationen med den förändring som herr Thulins yrkande innebär, men med strykande av reservanternas motivering. Jag gör dock intet sådant yrkande, därför att jag inte tillmäter motiveringen så stor betydelse. Jag tror att, om det går att slå ihop handels- och kommunikationsdepartementen, så arbetar sig den frågan fram, oavsett vad som står i motiveringen. Men om någon tager anstöt av motiveringen och vill tillmäta den betydelse, så har jag velat fästa uppmärksamheten på att den möjligheten föreligger att man stryker motiveringen.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Herr statsministern frågade mig, varför jag trodde, att det skulle bliva endast ett års uppskov med frågan. Jo, jag förutsätter, herr statsminister, att då regeringen intresserar sig för kyrkobyråns överförande, och då det är min uppfattning, att denna utredning i dess helhet mycket väl kan verkställas så, att ärendet kan föreligga i bearbetat skick till nästa riksdag, blir ju uppskovet icke längre än ett år. Jag förutsätter nämligen, att om regeringen har intresse för frågan och säger: »Vi skola föra fram den», kommer den också fram.

Beträffande statsministerns resonemang, att han nu icke intog någon annan ståndpunkt än den, som förekommer i propositionen, måste jag säga, att jag vågar betvivla att så är fallet. En sådan argumentation mot sammanslagningen av departement som den, vilken förekom i statsministerns yttrande nu, återfinnes *icke* i propositionen. Tvärtom står propositionen rätt neutral till den frågan, under det att argumentationen i statsministerns anförande klart gick ut på att han ställde sig icke blott tvivlande utan uppenbart som motståndare till en dylik utveckling.

I fråga om det nu föreliggande förslaget förhåller det sig ju så, att genom att andra kammaren antagit reservationen, är det givet, att därest första kam-

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

maren går med på samma reservation och därmed gör detta uttryckliga uttalande emot en sammanslagning av departementen och jämväl emot en fortsatt prövning av departementsorganisationen i övrigt, är väl därmed vägen tillsvärdare stängd. Ett så samstämmigt uttalande från riksdagens båda kamrars måste väl tillmätas någon betydelse. Visserligen kan man, som herr Kvarnzelius sade, yrka ogillande av motiveringen med godkännande av klämman. Då följer därav, att båda motiveringarna falla bort. Men då har också tappats bort vad jag anser vara det för dagen väsentliga, nämligen ett påkallande av en fortsatt utredning bland annat och särskilt rörande sammanslagning av vissa departement. Om däremot utskottets hemställan bifalles av denna kammare har den dock understrukit, att åtminstone den önskar en dylik fortsatt prövning. Jag har sålunda att välja mellan å ena sidan den tillfälliga vinst, som ligger i att få kyrkobyrån överflyttad omedelbart — varom jag uttalat, att jag tror, att en fortsatt utredning skall ge till resultat, att en överflyttning är det bästa, ehuru jag helst önskar få också den frågan utredd — och å andra sidan att tappa bort, att endera av kamrarna betonat önskvärdheten av fortsatt utredning. Då det senare förefaller mig vara det viktigare, vidhåller jag mitt tidigare yrkande.

Herr Thulin: Herr talman! Under senare delen av debatten har framkommit en del anmärkningar gentemot motiveringen till den reservation, till vilken jag i dess helhet yrkat bifall. För att det icke skall kunna sägas, att vad som är sagt i motiveringen utgjort hinder för någon eller några av kamrarnas ledamöter att ansluta sig till reservationens yrkande, ämnar jag, herr talman, ändra mitt yrkande så tillvida, att jag ber att få hemställa om bifall till reservationens kläm med strykande av dess motivering. Det har visserligen av den siste högt ärade talaren gjorts gällande, att man genom ett sådant strykande av motiveringen skulle komma att tappa bort tanken på en departementssammanslagning och en prövning av en departementssammanslagning i framtiden. Men, mina herrar, jag håller före, att denna tanke alls icke tappas bort. Det är ju alldeles uppenbart, att efter den diskussion, som förekommit inom detta rum i dag, och som väl kommer att sätta ganska djupa spår efter sig, tanken på en departementssammanslagning hålles levande, även om man nu stryker motiveringen. Om riksdagen skulle komma att fatta beslut utan någon motivering, skulle således därmed icke tanken på departementssammanslagning vara borta. Jag föreställer mig, att regeringen allt fortfarande, vilken regering som än sitter, kommer att hava uppmärksamheten fäst på denna fråga.

Herr talman! Jag hemställer därför om bifall till reservationens kläm med de ändringar, jag tidigare föreslagit i densamma, och med strykande av motiveringen till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Lyberg, von Koch, Kvarnzelius, Fehr* och *Kobb*.

Herr Hederstierna: Herr talman! Jag hade icke tänkt deltaga i diskussionen, men då man nu här kommit med ett yrkande om antagande blott av reservationens kläm, vill jag säga, att jag ju till och med längre än herr justitieministern varit med i den trampkvarn, som heter Kungl. Maj:ts statsråd, och det minne, jag har från de fem år, jag varit där, vitsordar, att arbetet i ecklesiastikdepartementet icke var av den art, att det kunde på något sätt eller i någon mån betecknas som överansträngande. Det föll mig aldrig in, att de av mina kolleger, som voro ecklesiastikministrar — och jag hade till kamrater både en gammal ecklesiastikminister och en ung ecklesiastikminister under den tiden — skulle hava varit på något sätt överansträngda.

Nu kunna ju herrarna säga: »Det är 15—20 år, sedan ni satt på statsrådsbänken», och det kan hända, att förhållandena förändrat sig betydligt sedan den tiden. Det kan jag ju visserligen icke avgöra. Men jag vill påpeka, att på den tiden hade statsråden vid sin sida ingen statssekreterare, och införandet av denna befattning bör hava betydligt underlättat jämväl ecklesiastikministerns arbetsbörda.

Jag skulle därför mycket beklaga, om här fattades ett beslut, varigenom riksdagen skulle godkänna, att kyrkobyrån överflyttades till justitiedepartementet. Jag tror, det vore synnerligen önskvärt i stället, att den utredning, som ifrågasättes i utskottets betänkande, även går in på spörsmålet, huruvida det *verkliga* *erfordras* att överflytta kyrkobyrån till justitiedepartementet.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Klefbeck: Herr talman! Jag skall blott be att få ändra det yrkande, jag gjorde, och anhåller nu att få instämma i herr Thulins senast framställda yrkande.

Herr Reuterskiöld: Endast några ord! Sedan huvudreservanten här fränfallit sitt yrkande om godkännande av reservationens motivering, skulle jag vilja hemställa, att kammaren måtte följa honom såtillvida, att kammaren också avslår hans kläm. Jag hemställer, huruvida icke eljest i en hastig vändning själva principfrågan om kyrkoärendenas överflyttande till justitiedepartementet, som nu icke ens varit diskuterad, därför att man gått på utredning, skulle bli väl lustigt avfärdad och bragt ur världen utan prövning.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att i avseende å det nu föredragna utlåtandet yrkats 1:o att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Thulin*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Engberg m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen med den ändring, att näst efter det i förslaget till lag om statsdepartementen förekommande ordet »försvarsväsendet» tillades orden »till lands och sjöss», samt med underkännande av motiveringen; och 3:o), av herr *Wohlin*, att kammaren skulle avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Thulin* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till herr Thulins yrkande i frågan, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Thulins under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, företogs omröstningen, jämlikt beslut av

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

Ang. ändrad
departements-
indelning.
(Forts.)

herr förste vice talmannen, medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 63.

Herr förste vice talmannen hemställde nu, att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan måtte få uppskjutas till ett annat sammanträde samt att de anslag, som utfärdats till det pågående sammanträdet fortsättande på aftonen, måtte få nedtagas.

Vad herr förste vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Avgåvos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:
nr 280, av herr *Lyberg* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1918 om fattigvården m. m.; samt

nr 281, av herr *Lindhagen*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomträtt.

Herr *von Sneidern* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 282, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1926—1927 för viss personal inom den civila statsförvaltningen.

Denna motion hänvisades till statsutskottet.

Herr *Johansson, Johan Peter*, väckte en motion, nr 283, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 113 och 117.

Denna motion hänvisades till andra särskilda utskottet.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 83, i anledning av väckt motion om befrielse för lotskaptenen B. Östrand och lotsen K. G. Holmberg från utgivande av visst genom utslag av regeringsrätten till återbetalning fastställt belopp;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av ett gravkapell å Stockholms garnisons begravningsplats å Järvafältet m. m.;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckt tillämpning av de militära avlöningsreglementena m. m.; samt

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för förre korpralen E. A. Olsson från skyldighet att gälda visst skadeståndsbelopp.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Vennersten* för tiden den 15—den 23 innevarande månad för utförande av offentligt uppdrag utomlands.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckta motioner om ändring av 21 § regeringsformen; och

nr 17, i anledning av väckt motion med förslag till föreskrifter om när ordförande och vice ordförande i kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige skola väljas;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 47, i anledning av väckt motion om rätt för kaptenen Gösta Nils Hermark Krook att för uppflyttning i löneklass tillgodoräkna sig viss tjänstgöring i republiken Chiles marin;

nr 48, i anledning av väckt motion om flyttningshjälp åt kaptenen F. M. Neumüller;

nr 49, i anledning av väckt motion om flyttningssersättning åt flaggunderofficeren O. J. Lindh;

nr 50, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till folkskoleseminarierna jämte i ämnet väckta motioner;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående istandsättande av fastigheten nr 1 i kvarteret Lejonet i Stockholm m. m.;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av motsedd brist i de för ämbetsbyggnaden i kvarteret Murmästaren anvisade medel;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i de för statslån till Limesforsen—Särna järnvägsaktiebolag föreskrivna villkor; och

nr 54, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till fonden för räntefria studielån; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet för vissa näringsidkare att biträda vid arbetet med industriens krigsorganisation m. m.;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående meddelande av förbud för barn att idka viss försäljning; och

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående anskaffande av fartyg för krigsmaktens ställande på krigsfot (fartygsuttagningslag).

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.30 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 12 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3.30 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 5, 6 och 9 innevarande månad.

Anmälades och bordlades

bevillningsutskottets betänkande nr 25, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka; ävensom första lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 6 § 2 mom. lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster;

nr 16, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av rätt för kvinnor att söka och innehava klockarbefattning;

nr 17, i anledning av väckt motion angående avskaffande av nu föreskrivna val för tillsättning av komminister- och kapellpredikantstjänster; samt

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 4 § handelsbalken.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om statsdepartementen; och

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 28 januari 1921 om kommandomål.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 16 och 17 samt statsutskottets utlåtanden nr 47—53.

Vid föredragning av statsutskottets memorial nr 54, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till fonden för räntefria studielån, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran andra lagutskottets utlåtanden nr 10—13.

Herr *Westman* väckte en motion, nr 284, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till de allmänna läroverken.

Motionen hänvisades till statsutskottet.

Herr *Almkvist* väckte en motion, nr 285, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inordnande i statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. under ändrat namn av statens pensionsanstalt av vissa grupper av befattningshavare.

Denna motion hänvisades till bankoutskottet.

Herr *Jönsson* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av en statsunderstödd, frivillig försäkring mot smittsamma husdjursjukdomar m. m.

Denna motion hänvisades till jordbruksutskottet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.45 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
